

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Mgr. Veronika Blaškovánová

ÚČAST OBHÁJCE V PŘÍPRAVNÉM ŘÍZENÍ

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 12. května 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předloženou rigorózní práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12. května 2016

Mgr. Veronika Blaškovanová

Poděkování

Děkuji panu prof. JUDr. Jiří Jelínkovi, CSc., vedoucímu mé rigorózní práce, za cenné rady a připomínky.

Obsah

SEZNAM ZKRATEK	3
ÚVOD.....	4
1. PRAMENY PRÁVA	7
1.1 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	7
1.2 ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY A (EVROPSKÁ) ÚMLUVA O OCHRANĚ LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD	9
1.3 MEZINÁRODNÍ PAKT O OBČANSKÝCH A POLITICKÝCH PRÁVECH	11
1.4 TRESTNÍ ŘÁD.....	12
1.5 ZÁKON O ODPOVĚDNOSTI MLÁDEŽE ZA PROTIPRÁVNÍ ČINY A O SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE	14
1.6 ZÁKON O ADVOKACII.....	16
2. OBHÁJCE VE SVĚTLE HISTORICKÉHO VÝVOJE	20
2.1 ÚPRAVA TRESTNÍHO ŘÍZENÍ 1707 AŽ 1863.....	20
2.2 GLASERŮV TRESTNÍ ŘÁD	23
2.3 TRESTNÍ ŘÁD Z ROKU 1950.....	29
2.4 TRESTNÍ ŘÁD Z ROKU 1956.....	33
2.5 TRESTNÍ ŘÁD Z ROKU 1961.....	35
3. OBHÁJCE JAKO SUBJEKT PŘÍPRAVNÉHO TRESTNÍHO ŘÍZENÍ.....	39
3.1 VYMEZENÍ PŘÍPRAVNÉHO STADIA JAKO FÁZE TRESTNÍHO ŘÍZENÍ	40
3.2 OBHÁJCE V PŘÍPRAVNÉM TRESTNÍM ŘÍZENÍ, JEHO POVINNOSTI A PRÁVA	44
3.3 NUTNÁ OBHAJOBA.....	50
3.4 ZVOLENÝ OBHÁJCE.....	54
3.5 USTANOVENÝ OBHÁJCE	56
4. OBHAJOBA V PŘÍPRAVNÉM ŘÍZENÍ.....	58
4.1 OBHAJOBA V PŘÍPRAVNÉM ŘÍZENÍ PŘED ZAHÁJENÍM TRESTNÍHO STÍHÁNÍ	61
4.2 OBHAJOBA VE ZKRÁCENÉM PŘÍPRAVNÉM ŘÍZENÍ	62
4.2.1 Obhajoba podezřelého ve zkráceném přípravném řízení.....	63
4.1.1 Obhajoba zadrženého podezřelého.....	65
4.3 OBHAJOBA OBVINĚNÉHO PO ZAHÁJENÍ TRESTNÍHO STÍHÁNÍ.....	67
4.3.1 Právo podávat za obviněného návrhy, žádosti a opravné prostředky.....	71
4.3.2 Právo nahlížet do spisu	75
4.3.3 Právo vyžádat si kopii nebo průpis protokolu o úkonu trestního řízení.....	77
4.3.4 Právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů	78
4.3.5 Právo obhájce mluvit s obviněným bez přítomnosti třetích osob, právo obviněného radit se s obhájcem, právo obviněného být vyslýchán za účasti svého obhájce	80

4.3.6 Právo na navrácení lhůty	83
4.3.7 Právo na respektování klientského vztahu, tj. vztahu obhájce a obviněného.....	84
4.3.8 Právo obhájce vyhledávat, předkládat a navrhopvat důkazy k provedení	86
4.4 OBHAJOBA V PŘÍPRAVNÉM ŘÍZENÍ VE VĚCECH MLADISTVÝCH.....	89
5. MAŘENÍ ÚČASTI OBHÁJCE V PŘÍPRAVNÉM ŘÍZENÍ V PRAXI	93
5.1 NEZÁKONNÉ PROVEDENÍ DOMOVNÍ PROHLÍDKY A PROHLÍDKY JINÝCH PROSTOR	93
5.2 NEZÁKONNÉ ODNÍMÁNÍ VĚCÍ ADVOKÁTOVI PŘI PROVÁDĚNÍ PROHLÍDKY ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘE	96
5.3 ODEPŘENÍ PŘEDVEDENÍ OBVINĚNÉHO ZA ÚČELEM NÁVŠTĚVY NEBO ROZMLUVY S OBHÁJCEM	99
5.4 ODMĚNA USTANOVENÉMU OBHÁJCI.....	101
5.5 NEZÁKONNÝ POSTUP PŘI DOKAZOVÁNÍ	102
ZÁVĚR	104
RESUMÉ	107
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	110
KLÍČOVÁ SLOVA / KEY WORDS.....	115

SEZNAM ZKRATEK

ČAK	Česká advokátní komora
Etický kodex	Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex)
Listina základních práv a svobod	Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
Mezinárodní pakt o občanských a politických právech	Zákon č. 120/1976 Sb., Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
Občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob
Trestní zákoník	Zákon č. 40/2009Sb., trestní zákoník
Trestní řád	Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
Výbor	Výbor pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů
Zákon o advokacii	Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
Zákon o soudnictví ve věcech mládeže	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

ÚVOD

Téma této rigorózní práce je zaměřeno na účast obhájce v přípravném řízení, přičemž dané téma je z pohledu nejen teorie, ale i praxe, velmi aktuální. Účast obhájce v trestním řízení je zejména po novelách provedených v období po roce 1989 (kdy docházelo k zásadním společenským změnám) posílena, když k upevnování postavení obhájce dochází i v důsledku vývoje judikatury nyní. V kontextu uvedeného dlužno doplnit, že na jednotlivá rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, Ústavního soudu ČR, jakož i na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, je v souvislosti s aktuálně řešenou problematikou podrobně odkazováno.

Osoba obhájce má přiznaná „obhajovací“ práva pro všechny fáze trestního řízení, neboť je z pohledu obhajoby nedílnou součástí práva obviněného na obhajobu. V úvodu práce je však nutné zdůraznit, že téma je zaměřeno na účast obhájce v úseku trestního řízení, které je ohraničeno v intencích trestního řádu, in concreto dle ustanovení § 12 odst. 10 trestního řádu, jako úsek řízení od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování. Jedná se o účast obhájce ve fázi přípravného řízení.

O tom, že se jedná o téma společensky závažné, svědčí zakotvení účasti obhájce (v trestním řízení) v základních pramenech práva, na nichž je vybudováno právo na obhajobu, jakož i právo obhájce být aktivní v průběhu přípravného řízení a vymezení v jakém rozsahu. Z pramenů práva je v práci blíže popsána Listina základních práv a svobod, Ústava České republiky, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, trestní řád, zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Práce též blíže

pojednává o zákonu o advokacii, neboť pro výkon řádné obhajoby je nezbytné, aby ji vykonávala osoba práva znalá. Touto osobou je advokát, který je zapsaný v seznamu České advokátní komory a který může vyrovnávat nerovnosti v postavení mezi obviněným a orgány činnými v trestním řízení (resp. státním zástupcem).

Práce v dalším stručně pojednává o vývoji institutu obhájce a práv a povinností obviněného, s kterými je spojeno i jeho právo na obhajobu. V důsledku vymezeného práva na obhajobu v kontextu historického vývoje je popsáno i posílení postavení obhájce v přípravném řízení, a to od počátku 18. stolní až do dnešní podoby.

Samotným těžištěm rigorózní práce je pak vymezení osoby obhájce v průběhu přípravného řízení a jeho účast v něm, jakožto osoby, která tvoří, velmi zjednodušeně řečeno protipól orgánům činných v trestním řízení. V práci je poukazováno na fakt, že úkolem obhájce není „pouhé“ chránění zájmu obviněného, ale i nezbytný kvazi dohled nad dodržováním zákonnosti postupu ve vztahu k obviněnému, tj. klientovi obhájce. Vzhledem k tomu, že přípravné řízení by mělo fungovat jako jakýsi filtr, přes který by se nemělo do řízení vedeném před soudem dostat nic nadbytečného pro účely zjištění viny a trestu, je úloha obhájce již ve stádiu přípravného řízení nezbytná. Téma této práce vymezuje obhajobu obviněného (podezřelého) též v jednotlivých formách přípravného řízení. Význam obhajoby je pak popisován i vzhledem k jednotlivým právům obviněného, včetně demonstrativního výčtu jednotlivých práv obviněného a jeho možnosti obhajoby.

Z praxe je, kromě závěrů soudních autorit, uvedeno i několik příkladů porušování řádného práva na obhajobu tím, že je zasahováno do práv obhájců (advokátů). Uvedené příklady porušování práv na obhajobu, jakož i maření účasti obhájce v průběhu přípravného řízení, vycházejí z činnosti Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů. Výbor byl konstituován rozhodnutím představenstva České advokátní komory ze dne 13.12.2005 jako její poradní orgán. Autorka této práce je tajemnicí Výboru.

Závěr práce je věnován konečnému shrnutí a problematice vedení řádné obhajoby, jakož i hodnocení a návrhů na právní úpravu některých aspektů de lege ferenda, neboť zejména

praxí je poukazováno na neúplné řešení bezvýhodné situace dle současné právní úpravy, které v některých případech vyústí i v porušení práva na obhajobu.

Rigorózní práce odpovídá právnímu stavu a judikatuře ke dni 1.6.2015.

1. PRAMENY PRÁVA

Rozsah zákonné úpravy práva na obhajobu již v přípravném řízení trestního procesu je zakotven v první řadě v ústavních zákonech, kterými je Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod. Tato část práce je pak zaměřena především na ústavně zakotvená práva, ale též povinnosti obviněného v rámci trestního řízení, když tato jsou pro další vymezení podústavních zákonů nezbytná, neboť umožňuje-li trestní právo realizaci veřejného zájmu na stíhání trestné činnosti pomocí robustních a osobní integritu jednotlivce omezujících nástrojů, pak jejich použití musí respektovat ústavněprávní limity.¹ Ústavní právo (tedy politická vůle vtělená do norem nejvyšší síly) určuje mantinely trestního práva (a nikoli naopak).

1.1 Listina základních práv a svobod

Za základní pravidlo trestního řízení lze považovat zásadu *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* (tj. „žádný trestný čin bez zákona, žádný trest bez zákona“), neboli kde není zákon, není zločin. Tento princip legality je zakotven v čl. 39 Listiny základních práv a svobod, který je nutno chápat jako provedení zásady právní jistoty, zákazu libovůle a rovnosti před zákonem v oblasti trestního práva. Bylo by jistě chybou zužovat obsah čl. 39 Listiny základních práv a svobod na pouhé ústavní zakotvení této zásady beztak obsažené v trestních zákonech, neboť obsah ústavních práv nelze vykládat z obsahu podústavního práva. Postup je však záměrně zvolen opačně, a to s přihlédnutím k tomu, že konceptuální kostra trestního práva stále leží někde v myšlenkovém osvětí šedesátých let minulého století.²

Kvalifikace samotného jednání obviněného jako trestné by z hlediska čl. 39 Listiny základních práv a svobod neměla být v rozporu s úsudkem zdravého rozumu do té míry,

---

¹ Nález ústavního soudu ze dne 7.11.2006, sp.zn.: I. ÚS 631/05, bod 26, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 43, ročník 2006, 289 s.

² Nález Ústavního soudu ze dne 4.8.2010, sp.zn. II. ÚS 1098/10, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 58, ročník 2012, 321 s.

že práva dbalý občan bude trestněprávně stíhán pro porušení primární povinnosti, u níž si nemůže být objektivně vědom, že takové porušení může odůvodnit trestní stíhání.³

V čl. 37 Listiny základních práv a svobod jsou blíže vymezena práva obviněného jako je právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké, právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení. Je zde též zakotvena rovnost všech účastníků řízení a právo na tlumočnicka pro osoby, které neovládají jazyk, jímž se vede jednání.

Čl. 28 odst. 2 Listiny základních práv a svobod zakotvuje právo na veřejnost líčení, když z tohoto vyplývá, že přípravné řízení je neveřejné, neboť není výslovně stanovena jeho veřejnost, jako je tomu právě u fáze řízení před soudem.

V dalším je nutné uvést zásadu presumpce nevinny, která je vymezena v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Zde je výslovně řečeno, že každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, je považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla jeho vina vyslovena. V čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod je pak vysloven zákaz retroaktivity v neprospěch obviněného, tedy že se trestnost činu posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán a že pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

V neposlední řadě je nutné zmínit i čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, když obviněný má právo, aby mu byl poskytnut čas a možnost k přípravě obhajoby a aby se mohl hájit sám nebo prostřednictvím obhájce. Ve vztahu k ustanovení čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, ve kterém se hovoří pouze o „obviněném“, je dikce trestního řádu širší, neboť zahrnuje i „podezřelého“, tj. osobu, která byla podle ustanovení § 76 odst. 1 trestního řádu zadržena a nebylo proti ní dosud zahájeno trestní stíhání (ve smyslu ustanovení § 160 odst. 1 trestního řádu). Podezřelým je též osoba, proti které je vedeno tzv. zkrácené přípravné řízení, a to do okamžiku, kdy státní zástupce podá návrh na potrestání k soudu.⁴

---

³ Wagnerová, E., Šimáček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol.: Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2012, čl. 39.

⁴ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení, 1. vydání, Praha: Leges 2011, 24 s., 18 s.

1.2 Ústava České republiky a (Evropská) Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

V kontextu čl. 10 Ústavy a později přijatého čl. 10a Ústavy byl přijat Mezinárodní pakt o hospodářských a politických právech, který vymezuje v právo na život (čl. 6 odst.1), zákaz mučení (čl. 7) a presumpce neviny (čl. 14 odst. 2). V roce 1992 byla ratifikována evropská Úmluva o ochraně základních lidských práv a svobod z roku 1950, která poskytuje zejména ochranu práva na život (čl. 2 odst. 1), výslovně vymezuje zákaz mučení (čl. 3), zásadu presumpce neviny (čl. 6 odst. 2) a zásadu nulla poena sine lege (čl. 7).

Pokud je Úmluvou o ochraně základních lidských práv a svobod vymezeno v čl. 2 právo na život, pak je stanoveno, že toto je chráněno zákonem a že nikdo nesmí být úmyslně zbaven života, kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího pro uznání viny ze spáchání trestného činu, pro který však zákon takový trest výslovně ukládá. Znění tohoto článku zavazuje stát nejen v tom smyslu, aby se zdržel „úmyslného zbavení života“, nýbrž aby také přijal přiměřená opatření k ochraně života.⁵

V čl. 6 odst. 2 Úmluvy je pak zakotvena stěžejní zásada trestního řízení, a to zásada presumpce neviny. Tato stanoví, že ten, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem. V dalším odstavci, tj. odst. 3, jsou pak demonstrativně vymezena minimální práva obviněného. Těmito je právo obviněného:

- 1) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu,
- 2) mít přiměřený čas a možnost k přípravě své obhajoby,
- 3) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují,
- 4) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výsledků svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě,

---

⁵ Čapek, J.: Evropská úmluva o ochraně lidských práv, I. část – Úmluva, Linde 2010, 15 s.

5) mít bezplatnou pomoc tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.

Presumpci nevinny je pak třeba chápat jako speciální aspekt obecného pojmu práva na spravedlivý proces v trestních věcech.⁶ V trestních věcech je však také nezbytné dodržovat v souvislosti se zásadou presumpce nevinny základ obvinění, který úzce souvisí s požadavkem nestrannosti soudu (tento je povinen presumovat nevinu obviněného), který může rozhodnout jen na základě důkazů provedených v průběhu řízení. Nesmí tak dojít k situaci, že by soud předkládal důkazy, které nebyly předloženy orgány činnými v trestním řízení, tedy policií v přípravném řízení a poté státním zástupcem.⁷

Presumpce nevinny je nutné vnímat i v kontextu podmínek pro zacházení s obviněným během procesu i v případě uvalení vazby, neboť takové zacházení nesmí vykazovat prvky trestu.⁸ Je také stanoveno, že k porušení presumpce nevinny dojde i tehdy, pokud veřejný činitel vyjádří vlastní názor o osobě podezřelé nebo obviněné, že je tato osoba vinna a to před tím, než byla její vina prokázána zákonným způsobem.⁹ V návaznosti na to je třeba zmínit, že presumpce nevinny je třeba brát i z pohledu důkazního břemena, které leží na orgánech činných v trestním řízení (nikoli na obviněném) a jakákoliv pochybnost svědčí ve prospěch obviněného.¹⁰

V čl. 7 Úmluvy se pokračuje ve výčtu práv obviněného, když stanoví, že nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možné uložit v době spáchání trestného činu. V čl. 7 Úmluvy je však naopak výslovně zakotveno, že je možné souzení a potrestání osoby za jednání nebo

---

⁶ Čapek, J.: Evropská úmluva o ochraně lidských práv, I. část – Úmluva, Linde 2010, 174 s.

⁷ Čapek, J.: Evropská úmluva o ochraně lidských práv, I. část – Úmluva, Linde 2010, 175 s.

⁸ srov. Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy R (80)1 ze dne 27.června 1980 o vazbě, čl. 1: „*S ohledem na presumpci nevinny nebude žádná osoba obviněná z trestného činu dána během řízení do vazby, pokud to za výjimečných okolností nebude nutné. Vazbu během řízení je třeba pokládat za výjimečné opatření, nikdy nemůže být povinná ani nesmí vykazovat znaky trestu.*“

⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Dektaras v. Litva, stížnost č. 42095/98, § 41, ECHR 2000-X, srov. mutatis mutandis rozsudek ve věci Allenet de Ribemont v. Francie ze dne 10.února 1995, Série A-308, 16 s., § 35.

¹⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Barberá, Messequé a Tabardo z roku 1988, Série A-146, 33 s.

opomenutí, které v době kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných zásad uznávaných civilizovanými národy. V zásadě jde o zákaz retroaktivity trestněprávních norem (čl. 7 odst. 1) a vymezení principu nullum crimen sine lege a nullum poena sine lege (čl. 7 odst. 2). Krom shora uvedeného se z dikce tohoto článku podává, že pouze zákon může definovat trestný čin a nařizovat trest, když s tímto velmi úzce souvisí princip, že trestní zákon nelze interpretovat extenzivně v neprospěch obviněného (např. formou analogie). Ergo trestný čin musí být definovaný zákonem.¹¹

1.3 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Česká republika je smluvní stranou Mezinárodního paktu o občanských a politických právech od jejího vzniku, tj. od 1. ledna 1993.¹² Pro účely této práce je nutné zmínit zejména ustanovení čl. 14 odst. 3 písm. d) Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Z tohoto se podává, že každý kdo je obviněn z trestného činu, má být souzen za své přítomnosti a obhajovat se osobně nebo prostřednictvím obhájce, kterého si sám zvolí. Nemá-li obhájce, má být poučen o svých právech, má mu být poskytnut obhájce v každém případě, kdy to zájmy spravedlnosti vyžadují, a to v takovém případě bezplatně, nemá-li dostatečné prostředky na zaplacení.

Dále se Mezinárodní pakt o občanských a politických právech zabývá též právem jednat v jazyce, jemuž obviněný rozumí, možností obhajovat se (ve smyslu mít dostatek času) a možností k přípravě obhajoby. Stranou nezůstalo ani právo obviněného spojit se s obhájcem podle své potřeby, být souzen bez zbytečného odkladu, vyslyšet nebo dát provést výslech svědků proti obviněnému a mít možnost účastnit se výslechu svědků svědčících ve prospěch obviněného za stejných podmínek jako svědků svědčících proti němu.

---

¹¹ Čapek, J.: Evropská úmluva o ochraně lidských práv, I. část – Úmluva, Linde, 2010, 277 - 278 s., srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Kokkinakis v. Řecko z roku 1993, Série A-260-A.

¹² v době Československé socialistické republiky byl podepsán Mezinárodní pakt o občanských a politických právech již dne 7. října 1968, ratifikační listina byla po vyjádření souhlasu Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a ratifikaci prezidentem uložena dne 23. prosince 1975. Pakt byl publikován ve Sbírce zákonů jako vyhláška Ministerstva zahraničních věcí Československé socialistické republiky č. 120/1976 Sb.

Výčet dále pokračuje právem na bezplatnou pomoc tlumočnicka, v případě, že obviněný nerozumí jazyku nebo nemluví jazykem, jehož užívá soud. Zcela zásadní je též ustanovení čl. 14 odst. 3 písm. g) Mezinárodního pakt o občanských a politických právech, kterým je vysloven zákaz vůči obviněnému být nucen svědčit proti sobě nebo přiznat svoji vinu.¹³

1.4 Trestní řád

V režimu ústavních zákonů byl koncipován zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“) s účinností k 1. lednu 1962. Tento, krom jiného, upravuje v ustanovení § 2 odst. 13 poučovací povinnost, neboť ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce. Všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit takovému člověku uplatnění jeho práv.

Základními ustanoveními umožňujících uplatnění shora zmíněných práv ve všech fázích trestního řízení jsou pak zakotvena v ustanovení § 12 odst. 7 trestního řádu, kterým je nejprve smazán rozdíl mezi podezřelým, obviněným a obžalovaným.¹⁴ Z daného ustanovení trestního řádu se podává, že pro účely přípravného řízení jako počáteční fáze trestního řízení (krom fáze prověřování, v takovém případě se jedná o osobu podezřelou), je pro danou osobu užíváno označení „obviněný“.

V ustanovení § 33 trestního řádu jsou vymezena práva obviněného. Konkrétně se jedná o právo obviněného vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, tento však není povinen vypovídat. Obviněný může uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky. Dále má právo zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení.

---

¹³ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení, 1. vydání, Praha: Leges 2011, 24 s., 25s.

¹⁴ Srov. ustanovení § 12 odst. 8 trestního řádu, ve kterém je též vymezeno, že až po nařízení hlavního líčení se obviněný označuje jako obžalovaný.

Ve vymezených právech dochází i k jistému omezení, když je výslovně stanoveno, že se obviněný nemůže v průběhu svého výslechu radit se svým obhájcem o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Z daného ustanovení tak nepřímou vyplývá, a je to i dále výslovně stanoveno, že obviněný může žádat, aby byl vyslýchán za účasti svého obhájce a aby se obhájce účastnil i jiných úkonů přípravného řízení (ustanovení § 165 trestního řádu). Zvláštní práva jsou přiznána osobám, které jsou ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, neboť je těmto umožněna porada s obhájcem bez přítomnosti třetí osoby. Uvedená práva přísluší obviněnému i tehdy, je-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena.

Zesílení práva na řádnou obhajobu zajišťuje trestní řád i přiznáním možnosti tzv. bezplatné obhajoby na návrh obviněného, který osvědčil, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady obhajoby. O přiznání tzv. bezplatné obhajoby rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení soudce. V případě, že nejsou dány důvody pro přiznání nároku na bezplatnou obhajobu, je možné, aby předseda senátu a v přípravném řízení soudce rozhodl o snížení odměny.

Pokud vyplývá ze shromážděných důkazů, že obviněný nemá dostatek prostředků na náhradu nákladů obhajoby, může, je-li to třeba k ochraně práv obviněného, rozhodnout předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce o nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu i bez návrhu obviněného. V případě, že předseda senátu a v přípravném řízení soudce rozhodne o bezplatné obhajobě nebo obhajobě za sníženou odměnu, hradí náklady obhajoby zcela nebo zčásti stát. Návrh na rozhodnutí o bezplatné obhajobě či obhajobě za sníženou odměnu jsou oprávněny podat kromě obviněného a jeho obhájce i příbuzní obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner, druh, jakož i zúčastněná osoba (ustanovení § 37 odst. 1 trestního řádu). Trestní řád v tomto ohledu přiznává oprávnění podat návrh na rozhodnutí o bezplatné obhajobě nebo obhajobě za sníženou sazbu výše uvedeným osobám za situace, kdy je obviněný zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena. Návrh je v uvedeném případě možné podat i proti vůli obviněného.

Návrh na rozhodnutí o přiznání práva na bezplatnou obhajobu nebo na obhajobu za sníženou sazbu, jímž má být prokázána jeho důvodnost, podává obviněný v přípravném řízení prostřednictvím státního zástupce a v řízení před soudem soudu, který koná řízení v prvním stupni. Proti zamítavému rozhodnutí, tedy proti rozhodnutí o nepřiznání bezplatné obhajoby či obhajoby za sníženou sazbu je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.

Všechny orgány činné v trestním řízení jsou tak povinny vždy obviněného o jeho právech poučít a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Nově je trestním řádem akcentováno právo obviněného, který byl zadržen či zatčen. V daném případě trestní řád výslovně orgánům činným v trestním řízení ukládá povinnost poučít obviněného, který byl zadržen nebo zatčen, o právu na naléhavou lékařskou pomoc, o maximální lhůtě, po kterou může být omezen na svobodě, než bude odevzdán soudu, a o právu nechat vyrozumět konzulární úřad a rodinného příslušníka nebo jinou fyzickou osobu, u nichž uvede údaje potřebné k vyrozumění, v případě, že bude vzat do vazby. Orgány činné v trestním řízení, které provedly zadržení či zatčení, také předají obviněnému bez zbytečného odkladu písemné poučení o jeho právech, když obviněnému musí být současně umožněno si toto poučení přečíst a ponechat si toto poučení po celou dobu omezení nebo zbavení osobní svobody.

V ustanoveních § 35 až § 41 trestního řádu je zakotveno postavení obhájce a právo obviněného na pomoc této osoby za současného stanovení podmínek. Vzhledem k vymezení tématu této rigorózní práce je právu na obhajobu a postavení obhájce v přípravném řízení věnována kapitola 3. Nutno podotknout, že trestní řád, tak jak ho známe dnes, neposkytoval po dobu jeho účinnosti plný rozsah práv na obhajobu což je blíže rozvedeno v 2. kapitole této práce.

1.5 Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

Obhajoba ve věcech mladistvých je vymezena a upravena zvláštním zákonem č. 218/2003

Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“). Na zvláštní zákon je přímo odkazováno ustanovením § 291 trestního řádu.

V ustanovení § 2 zákona o soudnictví ve věcech mládeže je pak stanoveno, že mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění (§ 6 odst. 1)¹⁵ dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. Protiprávním činem spáchaným mladistvým je provinění, trestný čin nebo čin jinak trestný, přičemž za provinění není mladistvým ukládán trest, ale jsou jim ukládána opatření (blíže výchovná opatření vymezeno v ustanovení § 15 až § 20 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ochranná opatření v ustanovení § 21 až § 23 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, a trestní opatření v ustanovení § 24 až § 35 zákona o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže stanoví, že mladiství musí mít obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže nebo kdy jsou proti němu provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit. Mladistvému je nejprve nutné umožnit, aby si obhájce zvolil a teprve jestliže mladiství obhájce nezvolí, určí se mu lhůta k jeho zvolení (postup dle ustanovení § 38 odst. 1 trestního řádu). To neplatí v případě, že mladiství výslovně uvede, že si obhájce nezvolí nebo zvolit nechce.¹⁶ Vzhledem k nutnosti zastoupení mladistvého obhájcem je následně postupováno v souladu s ustanovením § 43 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, když je zákonný zástupce mladistvého oprávněn mladistvého zastupovat, a v dané věci zejména zvolit mu obhájce. Ve prospěch mladistvého může zákonný zástupce zvolit obhájce i proti jeho vůli. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže však myslí i na možnost, kdy zákonný zástupce mladistvého nemůže vykonávat svá práva, tedy i zvolit mladistvému obhájce. V takovém případě ustanoví mladistvému opatrovníka předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce.

---

¹⁵ Srov. ustanovení § 13 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník: (odst. 1) „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*“ (odst. 2) „*K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.*“

¹⁶ Šámal, P., Růžička, M., Novotný, F., Doucha, J.: Přípravné řízení trestní, Praha, C.H.Beck 1997, 65 s.

Dle ustanovení § 44 zákona o soudnictví ve věcech mládeže nemůže být obhájcem mladistvého ten, kdo současně zastupuje osobu, jejíž zájmy si odporují se zájmy mladistvého, a ten, kdo byl mladistvému jako obhájce takovou osobou zvolen. Pokud nevyužije mladistvý svého práva zvolit si obhájce a nezvolí-li mu ho ani jeho zákonný zástupce, může mu ho zvolit též jeho příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, manžel, druh, jakož i zúčastněná osoba. Jestliže mladistvý nepřekročil osmnáctý rok svého věku, mohou tak tyto osoby učinit i proti jeho vůli.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže dává navzdory právě uvedenému možnost zvolit si obhájce jiného na místo obhájce, který mu byl ustanoven nebo zvolen osobou k tomu oprávněnou.

Vzhledem ke zvláštní úpravě práv a povinností mladistvého je tomuto tématu, tj. účasti obhájce v přípravném řízení ve věcech mladistvých dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, věnována kapitola 4.4 této práce.

1.6 Zákon o advokacii

Zákon o advokacii, tj. zákon č. 85/1996 Sb., je nezbytné zmínit ve výčtu pramenů zejména proto, že trestní řád v ustanovení § 35 odst. 1 stanoví, že obhájcem může být pouze advokát. Advokátem je pak dle ustanovení § 4 zákona o advokacii ten, kdo je zapsán v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou.

K zápisu do seznamu vedeného Českou advokátní komorou, je třeba splnit předepsané podmínky. Česká advokátní komora zapíše na základě písemné žádosti do seznamu advokátů každého:

- a) kdo má plnou způsobilost k právním úkonům,
- b) kdo získal vysokoškolské vzdělání v oboru právo

- 1. v magisterském studijním programu studiem na vysoké škole v České republice, nebo

2. studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v bodě 1 na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu v oboru právo na vysoké škole v České republice,
- c) kdo vykonával po dobu alespoň tři let právní praxi jako advokátní koncipient,
- d) kdo je bezúhonný,
- e) komu nebylo uloženo kárné opatření vyškrtnutí ze seznamu advokátů nebo na něhož se hledí, jako by mu toto kárné opatření nebylo uloženo,
- f) kdo nebyl vyškrtnut ze seznamu advokátů podle § 7b odst. 1 písm. e) nebo f), nebo uplynula-li od vyškrtnutí doba pěti let, a insolvenční řízení bylo v této době pravomocně skončeno
- g) kdo není v pracovním nebo ve služebním poměru, s výjimkou pracovního poměru
1. ke Komoře nebo k obdobné profesní organizaci advokátů v některém z domovských států,
  2. k advokátovi, k právnické osobě podle § 15 odst. 1 (dále jen „společnost“), nebo k zahraniční právnické osobě oprávněné poskytovat právní služby podle § 35s odst. 1 (dále jen „zahraniční společnost“),
  3. jehož předmětem je výkon vědecké, pedagogické, literární, publicistické nebo umělecké činnosti, ani nevykonává jinou činnost neslučitelnou s výkonem advokacie,
- h) kdo složil advokátní zkoušku,
- i) kdo uhradil Komoře poplatek, který stanoví stavovský předpis nejvýše částkou 10 000 Kč, a
- j) kdo po splnění podmínek uvedených pod písmeny a) až i) složil do rukou předsedy Komory tento slib: „Slibuji na svou čest a svědomí, že budu ctít právo a etiku povolání advokáta a chránit lidská práva. Slibuji, že budu dodržovat povinnost mlčenlivosti a dbát důstojnosti advokátního stavu.“

Advokát se může nechat v trestním řízení zastoupit advokátním koncipientem, kterým je osoba vykonávající povinnou tříletou advokátní praxi dle ustanovení § 36 a násl. zákona

o advokacii. Zastoupení advokáta advokátním koncipientem je možné jen pro jednotlivé úkony a trestním řádem je výslovně vymezeno, kdy takové zastoupení možné není. Advokát se nesmí nechat zastoupit advokátním koncipientem v řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně, před vrchním soudem a Nejvyšším soudem.¹⁷

Advokát, který převzal obhajobu obviněného je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy obviněného a v zájmu obviněného je též vázán mlčenlivostí. Zákon o advokacii pak podrobně též vymezuje, za jakých okolností vzniká klientský vztah, tedy vztah mezi obhájcem a obviněným v případě, že je advokát obviněným zvolen. V daném případě je vztah založen plnou mocí a smlouvou o poskytování právních služeb. V kontextu uvedeného je pak také uvedeno, za jakých okolností je možné zastupování ukončit nebo též odmítnout před převzetím.

Advokát má možnost odmítnout obhajobu, popř. právní zastoupení obecně, za podmínek stanovených v ustanovení § 18 zákona o advokacii. Naproti tomu odmítnout převzít obhajobu advokát musí v zákonem o advokacii vymezených případech, jestliže:

- a) v téže věci nebo ve věci související již poskytl právní služby jinému, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá,
- b) osobě, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy toho, kdo o právní služby žádá, poskytl již v téže věci nebo věci související právní služby advokát, s nímž vykonává advokacii společně (§ 11 odst. 1), nebo v případě zaměstnaného advokáta advokát, který je jeho zaměstnavatelem, anebo advokát, který je zaměstnancem stejného zaměstnavatele,
- c) by informace, kterou má o jiném klientovi nebo o bývalém klientovi, mohla toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, neoprávněně zvýhodnit,
- d) projednání věci se zúčastnil advokát, případně osoba advokátovi blízká,
- e) zájmy toho, kdo o poskytnutí právních služeb žádá, jsou v rozporu se zájmy advokáta nebo osoby advokátovi blízké.

Přísné vymezení podmínek, za kterých není možné obhajobu obviněného převzít a

---

¹⁷ Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání, Praha: C.H.Beck 2014, 29. s.

v případě převzetí okamžitě obhajobu skončit je dáno k ochraně zájmů obviněného. Advokát, tedy obhájce, který by jednal v rozporu s uvedeným zákazem je vystaven kárnému řízení. Stěžejní ale je, že by postupem v rozporu s uvedeným došlo zejména k porušení práva obviněného na řádnou obhajobu.

2. OBHÁJCE VE SVĚTLE HISTORICKÉHO VÝVOJE

Kapitola je věnována stručnému přehledu a vývoji institutu obhájce a práv a povinností obviněného. Nutno podotknout, že cesta k dnešní podobě trestního řádu byla po velmi dlouhou dobu omezena inkvizičními tendencemi, když první zakotvení práv obviněného přinesl až roku 1873 Glaserův trestní řád.

2.1 Úprava trestního řízení 1707 až 1863

Prvním ryze procesním právním předpisem vztahujícím se výlučně k trestnímu řízení na území českých zemí byl *Constitutio criminalis Josephina* přijatý roku 1707, neboli Nové útrpné a hrdelní právo pro Království české, Markrabství moravské a Knížectví slezské. Tento zákoník platil pro všechny české země a díky tomu došlo ke sjednocení soudních řízení ve všech zemích Koruny české. *Constitutio criminalis Josephina* byl založen na principu inkvizičního řízení v případech, kdy se zahajovalo řízení z úřední povinnosti. Tento zákoník ovšem znal i institut akuzačního procesu v případech, kdy bylo řízení zahájeno na základě soukromé žaloby. Tento institut vycházel z právních předpisů, které trestní řízení upravovaly před rokem 1707, tedy z Obnoveného zřízení zemského a Koldínova zákoníku.

V roce 1768 byl vydán tereziánský trestní zákoník *Constitutio Criminalis Theresiana* neboli Hrdelní řád Marie Terezie. Tento zákoník vycházel z Josefiny a navazoval na trestní právo rakouské, tzv. *Ferdinandeu* (*Constitutio Criminalis Ferdinandeu* z roku 1656 – vydaná za Ferdinanda III.)¹⁸, přičemž byl založen na presumpci viny, kdy byl obžalovaný považován za vinného až do prokázání nevin. Krom zmíněné presumpce viny bylo postavení obžalovaného v procesu velmi ztíženo. Obviněný nesměl mít obhájce, krom institutu právního přítele, který byl ovšem připuštěn až v řízení před soudem. Právní přítel byl však subjekt, který mohl být manipulován soudcem, v jehož

---

¹⁸ Malý, K., Sivák, F., Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do roku 1918. Vydání druhé. Praha: Vydavatelství a nakladatelství H&H 1993, 333 s.

rukou spočívala moc nad celým řízením. Soudce byl krom své rozhodčí funkce rovněž v postavení obhájce i žalobce. Soudce navíc sám rozhodoval o přípuštění důkazů a je tedy patrné, že jeho moc nad řízením byla až nepřiměřeně veliká. Nadto je nutné zdůraznit, že Tereziána připouští v plném rozsahu stíhání deliktu sine lege, tj. dovoluje, aby i jiná jednání, v zákoně sice neuvedená, avšak pro svou zvláštní „zlosynnost a pohoršlivost“ nebezpečná, byla rovněž stíhána, čímž byla soudci ponechána značná libovůle při rozhodování o vině a trestu.¹⁹ Za účinnosti tohoto zákoníku se, ač v omezeném množství, používala tortura, která byla považována za „korunu důkazů“. I v případě tortury ovšem bylo na řízení pohlíženo v neprospěch obžalovaného, což je patrné z praxe, kdy ani v případě že obžalovaný dokázal nepodlehnutí mučení a nepřiznal vinu, mohl být propuštěn pouze s podmínkou, že může být kdykoli obnoveno řízení v případě nalezení nových důkazů. Je třeba dodat, že tortura byla v době účinnosti tereziánského trestního zákoníku považována za přežitek, od kterého se postupně ustupovalo. V roce 1776 pak byla zrušena úplně.

Je též nutné zmínit, že roku 1787 nastoupil ve vývoji trestního práva Všeobecným zákoníkem o zločinech a trestech na ně Josefa II., nový směr, který reflektoval při stanovení trestu zásadu úměrnosti mezi společenskou nebezpečností trestného činu a přísností trestu.²⁰ V našem právním řádu tak poprvé dochází k uplatnění zásady nullum crimen sine lege (žádný zločin bez zákona) a nulla poena sine lege (žádný trest bez zákona).²¹ Takto zakotvené zásady²² měly zcela jistě vyloučit libovůli soudců při rozhodování o vině a trestu

Procesní pravidla obsažená v Constitutio Criminalis Theresiana byla odstraněna a nahrazena v roce 1788 právním předpisem Peinliche Gerichtsordnung, tj. obecným soudním řádem kriminálním. Tento právní předpis důsledně odstranil institut obžalovacího procesu, který byl nahrazen procesem inkvizičním. Řízení bylo tajné, písemné bez laického prvku participujícího na řízení. Sice byla již za účinnosti

---

¹⁹ Malý, K., Sivák, F., Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do roku 1918. Vydání druhé. Praha: Vydavatelství a nakladatelství H&H 1993, 333 – 334 s.

²⁰ Malý, K., Sivák, F., Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do roku 1918. Vydání druhé. Praha: Vydavatelství a nakladatelství H&H 1993, 334 – 335 s.

²¹ Malý, K., Sivák, F., Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do roku 1918. Vydání druhé. Praha: Vydavatelství a nakladatelství H&H 1993, 335 s.

²² Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně, ustanovení § 12, § 13 a § 19.

předchozího procesního předpisu zrušena tortura, ale fyzické násilí jako součást procesního řízení zcela nevymizelo. Obžalovanému směl být uložen trest několika ran holí, v případě že obžalovaný popíral zřejmou vinu, předstíral duševní nezpůsobilost, či při jiném projevu neposlušnosti soudu.

Principy obsažené v obecném soudním řádu kriminálním převzal pak Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803. I zde se uplatňoval princip typický výhradně pro inkviziční proces.²³

Po revolučním roce 1848 docházelo v oblasti trestního práva ke změnám zapříčiněným požadavky ze strany měšťanstva. Dne 17. 1. 1850 byl vydán nový procesní řád, který inkorporoval zásadu volného hodnocení důkazů, ústnost a veřejnost. Řízení bylo stavěno na zásadě obžalovací (byl zřízen institut státního zástupce) a rozhodovat o něm měly porotní soudy (byl zřízen institut porotních soudů). V souvislosti s porážkou revolučního hnutí byly již nejvyšším kabinetním listem z 31. 12. 1851 odbourány některé rysy nového procesního řízení (zejména omezení zásady ústnosti a obžalovací, zrušení porotních soudů a zavedení písemného procesu u vyšších soudů).²⁴ Všechny zmíněné novinky byly tak postupně do roku 1853 odstraňovány, kdy se nakonec trestní řád vrátil i k zásadě inkvizičního procesu z dob před revolucí.²⁵

Za bachovského absolutismu pak bylo vydáno nepřehledné množství ministerských nařízení a císařských patentů, jimiž se upravovaly různé oblasti práva a pro naprostý nedostatek trestně právních předpisů se užívalo učebnice T. Paulera (büntetöjogtan) z roku 1864, a to nejen na univerzitě, nýbrž i na soudech, které se na ni odkazovaly jako na zákon.²⁶

---

²³ Malý, K. a kolektiv, Dějiny českého a československého práva do roku 1945, Praha: Linde, 2003, 194-196 s.

²⁴ Malý, K., Sivák, F., Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do roku 1918. Vydání druhé. Praha: Vydavatelství a nakladatelství H&H 1993, 463 s.

²⁵ Malý, K. a kolektiv, Dějiny českého a československého práva do roku 1945, Praha: Linde, 2003, 281 s.,

²⁶ Malý, K., Sivák, F., Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do roku 1918. Vydání druhé. Praha: Vydavatelství a nakladatelství H&H 1993, 442 a 447 s.

Jak shora uvedeno, v důsledku pečlivého dodržování zásad inkvizičního procesu, nebylo v tomto období možné uvažovat o aktivní účasti obviněného při hájení svých práv a tímto byla i zcela vyloučena možná účast obhájce, tak jak ji známe dnes.

2.2 Glaserův trestní řád

Zcela klíčovým právním předpisem a důležitým mezníkem bylo vydání zák. č. 119/1873 ř.z., řád soudu trestního, roku 1873 (dále jen „trestní řád z roku 1873“ nebo „Glaserův trestní řád“), který vznikl na základě práce tehdejšího ministra spravedlnosti Julia Glasera. Glaserův trestní řád byl přijat v době, kdy české země byly součástí rakousko-uherského soustátí, přesto však přetrval v platnosti nehledě na četné historické změny státních útvarů a státního zřízení na území českých zemí až do roku 1950.²⁷

Glaserův trestní řád se vracel k zásadám procesního řádu z roku 1850, tj. k zásadě obžalovací, ústnosti a veřejnosti, volného uvažování důkazů a porotním soudům.²⁸ Glaserův trestní řád tak zůstal v platnosti i po vzniku Československa, kdy došlo ke státní diskontinuitě k Rakousko-Uhersku. Na základě zák. č. 11/1918 Sb., tzv. recepčního zákona, však došlo k materiálně-právní kontinuitě mezi právním řádem Rakousko-Uherska a nově vzniklého Československa. Ustanovením čl. 2 tohoto recepčního zákona zůstali prozatímně v platnosti dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení.²⁹

V důsledku zmíněného ustanovení recepčního zákona zůstal v platnosti i Glaserův trestní řád. Ovšem jen pro české země, jakožto součást bývalého Předlitavska. Pro úplnost je nutné uvést, že na Slovensku a v Podkarpatské Rusi byl recipován uherský trestní řád č. XXXIII/1896, z roku 1896. Tato situace zapříčinila právní dualismus, který trval až do roku 1950, kdy byl přijat trestní řád, který platil pro celé Československo. Dualismus panoval i v oblasti vojenského soudnictví, kde byl pro české země recipován rakouský

---

²⁷ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011, 54 s.

²⁸ Malý, K., Sivák, F., Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do roku 1918. Vydání druhé. Praha: Vydavatelství a nakladatelství H&H 1993, 464 s.

²⁹ Pavlíček V. a kolektiv: Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky. 1 úplné vydání. Praha: Leges 2011, 34 s.

vojenský trestní řád, č. 131/1912 ř.z., a pro Slovensko a Podkarpatskou Rus uherský vojenský trestní řád, č. XXXIII/1912. Po celou dobu existence tzv. první republiky probíhaly práce, které měly vytvořit jednotný trestní řád pro celé území tehdejšího Československa. K přijetí plánovaného nového trestního řádu však nedošlo. Reformní práce vyústily pouze v několik novel trestního řádu a řadu dílčích zákonů dotýkajících se organizace soudnictví a souvisejících otázek. Podstatné změny přinesl až zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, kdy se jednalo o komplexní úpravu otázek hmotného i procesního práva mládeže, která na tehdejší dobu vykazovala výraznou kvalitu.

V období Protektorátu Čechy a Morava, tj. v letech 1938 až 1945, došlo k vynětí německých obyvatel z působnosti do té doby platných právních předpisů. Tito němečtí obyvatelé byli prohlášeni za občany Německé říše, pročež podléhali německým zákonům a německému soudnictví. I ostatní občané Protektorátu ovšem mohli být souzeni německými soudy podle německého práva v případě, pokud jednali proti zájmům Německé říše. Tento právní stav nastavil další dvoukolejnost trestního práva (resp. trojkolejnost s ohledem na recepci rakouského a uherského práva), která trvala až do osvobození Československa v roce 1945. Období protektorátu se vyznačovalo tvrdými represemi a mimosoudním terorem ze strany okupantů.

Po osvobození Československa došlo k obnovení právního stavu před rokem 1938. Podstatným zásahem do trestního práva platným před rokem 1938 bylo vydání mimořádných předpisů ve formě dekretů prezidenta směřující k potrestání nacistických zločinců. Tyto dekreta obsahovaly jak hmotněprávní, tak procesněprávní úpravu, která měla směřovat k nápravě příkoří a bezpráví, ke kterému došlo během okupace. Nejvýznamnějšími dekreta byly pro trestní právo dekreta presidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, dekret presidenta republiky č. 17/1945 Sb., o zřízení Národního soudu a dekret presidenta republiky č. 138/1945 Sb., o trestání některých provinění proti cti. Procesní postup podle těchto dekretů se značně lišil od standardního trestního procesu, neboť se jednalo o právní předpisy vztahující se pouze k mimořádné historické události. Z toho důvodu účinnost dekretů č. 17/1945 Sb. a č. 138/1945 Sb. skončila k 31. 12. 1948.

Další významnou historickou událostí, která poznamenala Glaserův trestní řád, bylo převzetí moci komunisty v roce 1948. V období po roce 1948 docházelo k faktické likvidaci nezávislých soudů a soudnictví a politickým procesům směřovaných proti odpůrcům režimu. Glaserův trestní řád v tomto historickém období platil již po krátkou dobu, kdy byl v roce 1950 nahrazen zák. č. 87/1950, trestní řád.³⁰

Glaserův trestní řád významným způsobem chrání práva obviněných, když „*hledíc k zásadě oficiálnosti a materiální pravdy, musí se soud sám z povinnosti úřední starati o to, by byly vyšetřeny a zjištěny skutečnosti pro rozhodnutí důležité, a nemůže obžalovaného odsouditi, pokud nenabyl přesvědčení o jeho vině v příčině všech skutkových znaků trestného činu*“.³¹ Jinými slovy není na obviněném, aby prokazoval svou nevinu, což je jistě zcela zásadní pro posílení postavení obviněného, který do té doby neměl prakticky žádná práva, a to ani z dnešního pohledu zcela elementární právo na obhájce.

V Glaserově trestním řádu bylo postavení obhájce upraveno především ve IV. kapitole. Tato kapitola disponovala celkem osmi paragrafy, upravující postavení obviněného, jeho práva a povinnosti a v neposlední řadě tedy i právo na obhájce.

Právo obviněného zvolit si obhájce bylo upraveno v ustanovení § 39 odst. 1 trestního řádu z roku 1873³², když podle tohoto ustanovení měl každý právo vzít si v trestní věci obhájce, tedy osobu zapsanou do seznamu obhájců z některé země, kde byla zastoupena říšská rada. V rámci ustanovení o volbě obhájce je možné nalézt zajímavou odlišnost oproti stávající úpravě. Nezletilému nebo opatrovanci, mohl podle ustanovení § 39 odst. 2 trestního řádu z roku 1873³³ zvolit obhájce pouze otec, opatrovník, či poručník a to i proti jejich vůli. Na první pohled zaujme, že zde chybí ženský prvek, kdy není uvedena

---

³⁰ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck 2013, 20-21 s.

³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 9.8.1930, Zm I 391/30, [Vážný 3919 tr.].

³² Zákon č. 119/1873 ř. z., ustanovení § 39 odst. 1: „*Obviněný může sobě v každé věci trestní vzíti obhájce a zvoliti zaň každého, kdož zapsán jest do seznamu obhájců v některé zemi radou říšskou zastoupené.*“

³³ Zákon č. 119/1873 ř. z., ustanovení § 39 odst. 2: „*Nezletilému nebo opatrovanci může otec, poručník nebo opatrovník i proti jeho vůli obhájce zříditi.*“

ve výčtu matka. Toto ustanovení ovšem plně korespondovalo s tehdejší nerovností mužů a žen.

Dále Glaserův trestní řád v ustanovení § 40 odst. 1³⁴ vyloučil možnost obhájce osob, které byly v postavení svědka. Jednalo se tedy o ustanovení, které je rovněž upraveno ve stávajícím trestním řádu. Následující ustanovení trestního řádu z roku 1873 bylo ovšem upraveno v širším rozsahu, než jak je tomu ve stávající úpravě. Ustanovení § 40 odst. 2 trestního řádu z roku 1873³⁵ umožňovalo stejně jako v dnešní době zvolit si více obhájců. Ustanovení ovšem pamatovalo na možnou pluralitu závěrečných řečí, která byla limitována na závěrečnou řeč jen jediného obhájce. Glaserův trestní řád tedy upravoval situaci, na kterou stávající trestní řád nemyslí.

Glaserův trestní řád také přímo upravoval, a to v ustanovení § 41³⁶, že obviněný musí být poučen o právu volby obhájce v okamžiku, kdy mu byla doručena obžaloba. Rovněž stejně jako ve stávajícím trestním řádu bylo pamatováno na případ povinného zastoupení obžalovaného.³⁷ Jednalo se ovšem pouze o případ hlavního líčení před porotním soudem. Pro případ, že by poměry obžalovaného neumožňovaly nechat se zastoupit obhájcem, umožňoval Glaserův trestní řád ustanovit nemajetnému tzv. „zástupce chudých“. Tento zástupce měl provést určitý výčet zákonem stanovených úkonů v trestní věci, jako například podat opravný prostředek nebo odůvodnění odporu obžalovaného podaného obviněným proti obžalovacímu spisu.

Ustanovení § 42 trestního řádu z roku 1873³⁸ upravovalo podmínky ustanovování obhájců obviněnému. Soud měl vybrat takového obhájce, jehož sídlo se shodovalo se sídlem soudu, u kterého mělo proběhnout konkrétní trestní řízení. Toto ustanovení navíc

---

³⁴ Zákon č. 119/1873 ř. z., ustanovení § 40 odst. 1: „*Ti, kteří k hlavnímu přelíčení za svědky byli obesláni, nemohou při témž přelíčení obhájci býti. Zdalíž ti, kdož byli za svědky slyšeni, aneb kdož mají dle návrhu k hlavnímu přelíčení za svědky obesláni býti, nemají proto k hájení v předcházejícím řízení přípuštění býti, uvážiti má komora poradní.*“

³⁵ Zákon č. 119/1873 ř. z., ustanovení § 40 odst. 2: „*Obviněný má toho vůli, vzíti si i několik obhájců; však nemají se tím rozmnožiti řeči obžalovanému při hlavním přelíčení povolené.*“

³⁶ Zákon č. 119/1873 ř. z., ustanovení § 41 odst. 1: „*Když se obviněnému obžaloba dodává, má se mu poučení dáti, že má právo zříditi si obhájce.*“

³⁷ Storch, F.: Řízení trestní rakouské I. a II. díl, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2011, 313 s.

³⁸ Zákon č. 119/1873 ř. z., ustanovení § 42 odst. 1 a 2: (1) „*Kdykoliv má soud obhájce ustanoviti, má jej, pokud možná, vybrati z obhájců v sídle soudním bydlících (§ 39.). Kde jest výbor advokátský, má tento výbor jmenovati obhájce z advokátů a kandidátů advokátsví.*“ (2) „*Několika osobám zároveň obviněným může se ustanoviti obhájce společný; obviněným však, jichž potřeby jsou rozdílné, mají se k návrhu některého z nich neb k návrhu obhájce aneb z povinnosti úřadu zříditi obhájcové zvláštní.*“

výslovně uvádělo, že má být obhájce zvolen z řad advokátů, či advokátních kandidátů. Zároveň ustanovení § 42 trestního řádu z roku 1873 upravovalo podmínky společného obhájce více obviněných. Společný obhájce však nesměl být ustanoven v případě, že by zájmy obviněných byly rozdílné. V takovém případě mělo být z návrhu obviněného nebo z úřední povinnosti ustanoveno více obhájců.

Obhájce měl podle ustanovení § 43 trestního řádu z roku 1873³⁹ povinnost ujmout se obhajoby v místě svého sídla podle předešlého ustanovení. Zároveň ovšem trestní řád pamatoval na situaci, kdy má obhájce důvody k odmítnutí obhajoby. O oprávněnosti těchto důvodů rozhodovala radní komora. Povinnost obhajoby se také týkala „úředníků u soudu ustanovených a k soudcovství způsobilých“. Tito úředníci přitom nemuseli být pro účely nutné obhajoby zapsáni v seznamu obhájců.

Následující ustanovení § 44 trestního řádu z roku 1873⁴⁰ konkretizovalo vztah obhájce a obviněného. Byly zde upraveny podmínky oprávněného jednání obhájce, který v případě že byl již ustanoven, nepotřeboval již zvláštní plné moci k jednotlivým procesním úkonům. Ustanovený obhájce byl oprávněn, s výjimkou omezení v předsoudním stádiu řízení, vykonávat veškerá práva, která příslušela obviněnému. Citované ustanovení rovněž upravovalo situace, kdy obviněný měnil osobu obhájce. Podle Glaserova trestního řádu si mohl obviněný kdykoli zvolit nového obhájce, a to i v případě že mu byl obhájce ustanoven soudem. V takovém případě zaniklo oprávnění ustanoveného obhájce zastupovat obviněného volbou nového obhájce. Oproti stávající úpravě bylo navíc v Glaserově trestním řádu uvedeno, že změnou obhájce nesmělo docházet k průtahům v řízení.

---

³⁹Zákon č. 119/1873 ř. z., ustanovení § 43 odst. 1 a 2: (odst. 1) „Každý, kdož zapsán jest v seznam obhájců, jest povinen, uvázati se ve svém bydlišti v hájení jemu uložené, leč by měl důvody, obhajování odmítnouti, o jichž platnosti rozhoduje komora poradní.“ (odst. 2) „Úředníci u soudu ustanovení a k soudcovství způsobilí jsou povinni, není-li to jiných obhájců, vzíti na se hájení od správce soudu na ně vznešené, třeba by nebyli v seznamu obhájců zapsáni.“

⁴⁰Zákon č. 119/1873 ř. z., ustanovení § 44 odst. 1 a 2: (odst. 1) „Kdo za obhájce jest ustanoven, nemá potřebí zvláštního plnomocenství k některému výkonu v rozepři, ani tehdy, kdyby chtěl učiniti návrh, aby řízení trestní bylo obnoveno. Zvolil-li si obviněný sám obhájce, může hájení každé chvíle na jiného obhájce přenést.“ (odst. 2) „Také plnomocenství obhájce z povinnosti úřadu ustanoveného pomíjí, když si obviněný jiného obhájce zřídí. Však změnou obhájců nemá řízení býti zadržováno.“

Nutno zdůraznit, že trestní řád z roku 1873 ještě neznal pojem obhájce ve fázi přípravného řízení, tedy ve fázi vyhledávání a vyšetřování. V této fázi řízení hovořil Glaserův trestní řád v ustanovení § 45⁴¹ pouze o právním zástupci, kterého si mohl obviněný zvolit z osob možných obhájců. Tento právní zástupce hájil práva obviněného při neopakovatelných procesních úkonech, které se přímo týkaly zjištění skutkové podstaty a při provádění opravných prostředků podaných obviněným. V případě, že byl obviněný ve vazbě, směl se svým právním zástupcem hovořit, ovšem pouze za přítomnosti soudní osoby. Bez přítomnosti soudní osoby se směl obviněný radit se svým obhájcem až po dodání obžalovacího spisu. Právní zástupce obviněného dále směl nahlédnout do vyšetřovacích spisů, ovšem pouze se souhlasem soudce nebo poradní komory. Bez souhlasu směl do spisu nahlížet obviněný, stejně jako jeho obhájce, opět až po dodání obžalovacího spisu. Ovšem i tehdy byl umožněn náhled nebo přepis informací pouze pod dohledem. Právnímu zástupci musel být vždy, když o to požádal, vydán zatykač i s odůvodněním. Stejně muselo být právnímu zástupci vydáno rozhodnutí soudu, proti kterému si podal obviněný opravný prostředek. Po dodání obžalovacího spisu byly obhájci obviněného navíc poskytnuty protokoly o ohledání, opisy znaleckých posudků a prvopisy listin, jež byly předmětem trestného činu.⁴²

Lze tedy shrnout, že Glaserův trestní řád významným způsobem zakotvil základní práva obviněného na obhajobu a s tím i postavení obhájce v trestním řízení. A ačkoli nelze považovat výše uvedená práva obviněného a z toho plynoucí upevnění postavení obhájce za plnohodnotné (především vzhledem k dnešnímu vymezení práv obviněného a postavení obhájce v trestním řízení), je nutné vnímat Glaserův trestní řád za renesanční, neboť do té doby obviněný nepožíval práv žádných. Významné je též postavení obhájce,

---

⁴¹ Zákon č. 119/1873 ř. z., ustanovení § 45 odst. 1 a 2: (odst. 1) „*I také mezi vyhledáváním a vyšetřováním přípravným může sobě obviněný z ustanovených obhájců zvoliti právního zástupce, který by práv jeho hájil při soudních výkonech, kteréž mají vésti přímo ku zjištění skutku a později se znovu předsebráti nemohou, a který by mu provedl jisté prostředky právní od něho opovězené, a může s ním, jestli ve vazbě, mluvit u přítomnosti osoby soudní. Shledá-li soudce vyšetřující aneb v případě stížnosti komora poradní, že se to srovnává s účelem řízení, může se právnímu zástupci dovoliti, aby ve spisy aneb v část spisů nahlédnul; na všechen způsob má se mu však k jeho žádosti vydati přepis rozkazu zatykačieho i důvodů toho rozkazu i také opatření soudního, proti kterémuž obviněný ohlásil prostředek opravný.*“ (odst. 2) „*Po dodání spisu obžalovacího může však obviněný mluvit s obhájcem i v nepřítomnosti osoby soudní, a oba mají právo, pod dohledem ve spisy nahlédnouti aneb z nich přepisy sobě zdělati, až na protokoly o poradách soudu. Požádají-li za to, má se jim vydati zdarma přepis protokolů o soudním ohledání, přepis dobrého zdání znalců a původních listin k trestnému činu se vztahujících.*“

⁴² Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011, 54-58 s.

který se poprvé objevuje v trestním řízení po boku obviněného a který má možnost aktivně uplatnit práva obviněného. Pokud se týká fáze přípravného řízení, Glaserův trestní řád ještě nedává možnost aktivní účasti obhájce v této fázi trestního řízení tak, jak ji známe dnes, když se ani nejednalo o obhájce v pravém slova smyslu, jak uvedeno shora, ale o právního zástupce.

Důležité však je, že některé zásady zakotvené Glaserovým trestním řádem byly přeneseny i do dnes účinného trestního řádu. In concreto je touto zásada presumpce nevinny (§38 Glaserův trestní řád), právo obviněného mít zastoupení v podobě obhájce, kterého si mohl zvolit (§ 39 Glaserův trestní řád) a právo na bezplatnou obhajobu (§ 41 Glaserův trestní řád), jakož i ustanovení zakotvující nutnou obhajobu (§ 41 Glaserův trestní řád). Nelze opomenout ani právo na rozmluvu mezi obhájcem a obviněným či právo nahlížet do spisu a právo obhájce být účasten u soudních úkonů (§ 41 Glaserův trestní řád).

Ve vztahu k osobě obhájce Glaserův trestní řád také zakotvuje možnost postihu obhájce, projeví-li se neuctivě k soudu, v podobě důtky nebo pokuty až do sta zlatých. Při opakování pak mohl být obviněný vyzván soudem ke zvolení jiného obhájce a v některých závažných případech mohl soud podat podnět k disciplinárnímu řízení, kde bylo možné uložení trestu zákazu činnosti až na 6 měsíců.

Lze uzavřít, že Glaserův trestní řád byl považován už ve své době za velmi zdařilý a patřil k těm nejlepším svého druhu v Evropě.⁴³

2.3 Trestní řád z roku 1950

Jak již bylo uvedeno dříve, Glaserův trestní řád platil po povážlivě dlouhé období, a to od roku 1873 až do padesátých let dvacátého století, kdy byl nahrazen zákonem č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád z roku 1950“).

---

⁴³ Zoubková, I., Firstová, J. a kolektiv. Kriminologie - aktuální problémy, Praha: Policejní akademie České republiky v Praze 2013, 12 s.

Tento trestní předpis byl poznamenán politickou situací, která velmi ovlivňovala a limitovala jeho uplatnění. I když bylo obviněným přiznáno celé spektrum práv, jejich praktické uplatnění mnohdy zůstalo nenaplněno. V období padesátých let minulého století docházelo k politickým trestním procesům, kde byla pošlapávána lidská práva a právo na obhajobu nebylo respektováno i přes jeho zakotvení v trestním řádu z roku 1950. Obviněný a obhájce, fakticky neměly žádný vliv na průběh řízení a konečné rozhodnutí soudu v případech, kdy byl zájem na politickém výsledku procesu. Je tedy třeba k ustanovením trestního řádu z roku 1950 přistupovat s vědomím, že veškerá zákonem zaručená práva nebyla vymahatelná.⁴⁴

Postavení obhájce bylo v trestním řádu z roku 1950 upraveno především v hlavě první, oddílu sedmém v ustanoveních § 41 až § 47.

V ustanovení § 41 trestního řádu z roku 1950 je uvedeno právo obviněného zvolit si obhájce, o čemž měl být obviněný poučen prokurátorem v přípravném řízení a v řízení před soudem měl obviněného poučit takto předseda senátu. Pro případ, kdy byl obviněný nesvéprávný, umožňoval trestní řád podle ustanovení § 42 trestního řádu z roku 1950 zvolit obhájce zákonnému zástupci obviněného a to i proti jeho vůli.

Kdo směl obviněného v trestním řízení zastupovat a stát se jeho obhájcem, upravovalo ustanovení § 43 trestního řádu z roku 1950. Podle tohoto ustanovení mohl být obhájcem zpravidla jen advokát a v řízení o činech náležejících k příslušnosti krajského nebo vojenského soudu jen advokát zapsaný ve zvláštním seznamu vedeném ministerstvem spravedlnosti v dohodě s ministerstvem obrany. Zvláštností oproti předchozím úpravám byla dvoukolejnost trestního řízení, kdy existovalo řízení státní, tedy před státním prokurátorem a soudem a dále řízení před vojenským prokurátorem, jakož i vojenským soudem. Pro obor vojenského soudnictví existovala výjimka týkající se výlučného advokátního zastoupení, kdy mohl být obhájcem rovněž důstojník práv v činné službě, jestliže šlo o naléhavý případ a advokát nebyl ihned dosažitelný anebo pokud tak vyžadovala povaha projednávané věci. Rovněž pro případ kdy nebyl advokát ihned

---

⁴⁴ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck 2013, 22 s.

dosažitelný, mohl být ustanoven obhájcem soudce nebo zaměstnanec způsobilý k úřadu soudce z povolání, který byl u soudu činný. Krom pozitivních výjimek, kdy nemusela být osoba obhájce výlučně advokátem, obsahovala procesní úprava rovněž negativní výjimku, kdy se konkrétní advokát naopak nesměl stát obhájcem. Při hlavním a odvolacím řízení a veřejném zasedání nesměl být obhájcem ten, kdo byl předvolán jako svědek, znalec nebo tlumočník. Z formulace je tedy patrné, že se zákaz vztahoval rovněž na osoby, které se mohly ujmout obhajoby v případě, kdy advokát nebyl ihned dosažitelný.

Možnosti volby obhájce rozvíjelo ustanovení § 44 trestního řádu z roku 1950. Podle něj mohl obviněnému zvolit obhájce na svůj náklad jeho příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, manžel a zúčastněná osoba. Proti vůli obviněného tak mohly zmíněné osoby učinit pouze v případě, kdy nebyl obviněný svéprávný. Obviněný disponoval právem na změnu v osobě obhájce, jak v případě kdy se jednalo o obhájce ustanoveného soudem, tak u obhájce zvoleného osobou k tomu oprávněnou. Oproti předchozí úpravě ovšem již absentovalo ustanovení, kterým by se zamezilo nežádoucím průtahům v řízení.

Trestní řád z roku 1950 obsahoval ustanovení § 45, které upravovalo i možnost ustanovení společného obhájce v případě, kdy obviněných bylo více. Pro tento případ platila ovšem podmínka, že si zájmy obviněných nesmí odporovat. Krom výše uvedeného zvoleného obhájce znal trestní řád z roku 1950 rovněž institut obhájce ustanoveného.

V situaci, kdy obviněného nezastupoval zvolený obhájce v případech nutné obhajoby, byl obviněný vyzván prokurátorem nebo v řízení před soudem předsedou senátu, aby do určité lhůty oznámil, jakého obhájce si zvolil. Pokud tak obviněný či jiná osoba oprávněná k volbě obhájce neučinili, byl obviněnému obhájce ustanoven prokurátorem nebo předsedou senátu v řízení před soudem. Předsedou senátu byl obviněnému pro hlavní a opravné řízení obhájce ustanoven i v případě, že prokázal nedostatek finančních prostředků pro úhradu nákladů na obhájce. Ustanovený obhájce byl povinen převzít obhajobu. Z důležitých důvodů mohl ovšem být z úřední povinnosti nebo na vlastní

žádost zbaven obhajoby prokurátorem a v řízení před soudem předsedou senátu, což bylo upraveno v následujícím ustanovení § 46 trestního řádu z roku 1950.

Podle ustanovení § 47 trestního řádu z roku 1950 byl obhájce obviněného zmocněn pro celé řízení, pokud ovšem toto zmocnění nebylo omezeno. Obhájce byl za obviněného oprávněn činit návrhy a podávat za něj žádosti a opravné prostředky. Obhájce byl rovněž oprávněn zúčastnit se všech úkonů, kterých se mohl zúčastnit obviněný. V případě, že obviněný nebyl svéprávný, mohl tak obhájce činit i proti jeho vůli, nikoli však proti vůli zákonného zástupce. Obhájci bylo trestním řádem umožněno s obviněným hovořit a dopisovat si s ním, pokud byl ve vazbě. V přípravném řízení ovšem toto oprávnění podléhalo splnění podmínek stanovených prokurátorem, aby nedošlo k maření úspěšného provedení trestního řízení.

Trestní řád z roku 1950 byl novelizován zákonem č. 67/1952 Sb., který změnil řešení situace, kdy obviněný neměl dostatek prostředků na úhradu obhajoby. Obviněnému, který prokázal nedostatek prostředků k obhajobě (v případě nutné obhajoby) ustanovil prokurátor a v řízení před soudem předseda senátu obhájce, který jej zastupoval bez nároku na odměnu. V případě, že se nejednalo o případ nutné obhajoby, musel obviněný o přidělení obhájce požádat předsedu senátu, který obhájce ustanovil pro hlavní a opravné řízení. Zákonný postup přidělení obhájce probíhal způsobem, kdy prokurátor nebo předseda senátu požádali advokátní poradnu, která navrhla advokáta pro následné ustanovení. Spolupráce s advokátní poradnou ovšem nebyla nutná v naléhavých případech. Novela ostatní zmíněná ustanovení trestního řádu z roku 1950 ponechala v nezměněném znění, vyjma doplnění ustanovení týkající se zastoupení u vojenského soudu. Novela doplnila, že obhájcem ve vojenském soudnictví nemůže být důstojník činný u vojenského prokurátora.⁴⁵

---

⁴⁵ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011, 62-67 s.

2.4 Trestní řád z roku 1956

Politický teror, ke kterému docházelo za účinnosti trestního řádu z roku 1950, se stal časem pro držitele moci neúnosným a vyvolal kritiku, projednávanou na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu. Na základě tohoto sjezdu mělo dojít ke zmírnění trestní represe ve všech zemích tehdejšího tzv. východního bloku. V Československu se na základě těchto podnětů vypracoval zákon č. 64/1956 Sb., trestní řád (dále jen „trestní řád z roku 1956“), který nahradil předchozí trestní řád z roku 1950. Trestní řád z roku 1956 přinesl některé podstatné změny, kterými byly odstraněny nejvýraznější deformace trestního procesu.

Jednalo se např. o možnost přezkoumání oprávněnosti žaloby v předběžném soudním projednávání či zavedení zákonné lhůty pro trvání vazby a vyšetřování. Celkově vzato znamenal na svou dobu trestní řád z roku 1956 významný pokrok oproti předchozí úpravě.⁴⁶

Postavení obhájce bylo v trestním řádu z roku 1956 upraveno především v hlavě druhé, oddílu pátém v ustanoveních § 33 až § 38.

Podle ustanovení § 33 trestního řádu z roku 1956 mohl být obhájcem již pouze advokát, což byla změna oproti předchozí úpravě. I v případě vojenského soudnictví mohl post obhájce zastávat výlučně advokát s podmínkou, že bude zapsán do zvláštního seznamu, který vede ministerstvo spravedlnosti. Ve zvláštním seznamu musel být advokát pro výkon obhajoby rovněž zapsaný v případě řízení o trestných činech náležejících k příslušnosti krajského soudu. Negativně byl obhájce vymezen v ustanovení týkající se zákazu obhajoby advokátem, který byl k hlavnímu nebo odvolacímu líčení předvolán jako svědek, znalec nebo tlumočník.

Ustanovení § 34 trestního řádu z roku 1956 oproti předchozí úpravě rozšířilo výčet subjektů, které mohli obviněnému zvolit obhájce. Obhájce si tedy mohl zvolit obviněný

---

⁴⁶ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck 2013, 22 s.

nebo mu jej mohl zvolit jeho zákonný zástupce. V případě, že ani jeden z nich obhájce nezvolil, mohl rovněž obhájce zvolit příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, manžel a zúčastněná osoba. Oproti předchozí úpravě trestního řádu z roku 1950, zde trestní řád z roku 1956 tento výčet oprávněných rozšířil výslovně o sourozence a druha obviněného. Obviněný pak mohl místo ustanoveného nebo zvoleného obhájce zvolit obhájce jiného.

V případě nutné obhajoby, kdy si obviněný obhájce nezvolil nebo mu nebyl zvolen, byl obviněnému podle ustanovení § 35 trestního řádu z roku 1956 obhájce ustanoven na jeho náklad. V případě, že obviněný nedisponoval dostatkem prostředků, aby hradil odměnu obhájce, byl mu ustanoven obhájce, který jej obhajoval bez nároku na odměnu. Obviněnému, který neměl dostatečné prostředky, byl ustanoven bezplatný obhájce i v případě, kdy se nejednalo o případ nutné obhajoby. V takovém případě však musel obviněný o ustanovení obhájce požádat. Stejně jako v předchozím trestním řádu obsahoval i trestní řád z roku 1956 ustanovení kdy bylo možné ustanovit společného obhájce více obviněným v případě, kdy si jejich zájmy neodporovaly.

Podle ustanovení § 36 trestního řádu z roku 1956 ustanovoval obhájce předseda senátu a v přípravném řízení prokurátor. Obhájce byl zpravidla ustanoven v součinnosti s advokátní poradnou. Předsedovi senátu, jakož i prokurátorovi pak náleželo i právo obhájce zprostit povinnosti obhajování. V případě, že řízení spadalo do vojenského soudnictví, mohl být se souhlasem náčelníka ustanoven obhájcem též důstojník justice v činné službě, jestliže se jednalo o naléhavý případ a advokát nebyl ihned dosažitelný anebo jestliže to vyžadovala povaha projednávané věci. Obhájcem však nemohl být důstojník činný u vojenského prokurátora.

Podle následujícího ustanovení § 37 trestního řádu z roku 1956 byl ustanovený obhájce povinen převzít obhajobu. Obhájce se mohl z této povinnosti vyvázat pouze na vlastní žádost a pouze pokud k tomu měl důležité důvody.

V ustanovení § 38 trestního řádu z roku 1956 byla uvedena oprávnění obhájce. Obhájce byl již za přípravného řízení oprávněn činit za obviněného návrhy a podávat za něho

žádosti a opravné prostředky. Obhájce směl s obviněným, který byl ve vazbě kdykoli mluvit, nyní i bez přítomnosti dalších osob a nahlížet do spisů kdykoli od seznamování obviněného s výsledky vyšetřování. Obhájce se směl v řízení před soudem zúčastnit všech úkonů, kterých se mohl zúčastnit i obviněný. Ustanovení § 38 trestního řádu z roku 1956 rovněž pamatovalo na situaci, kdy se v případě obviněného jednalo o nesvéprávnou osobu. V tom případě mohl obhájce vykonávat práva, ke kterým byl oprávněn podle tohoto ustanovení i proti vůli obviněného. Zmocnění obhájce se vztahovalo na celé řízení v případě obhájce zvoleného i ustanoveného, pokud nebylo toto zmocnění omezeno.⁴⁷

2.5 Trestní řád z roku 1961

Po změně ústavy v roce 1960 byla přijata politická direktiva, určená k tvorbě nových trestněprávních kodexů, které měly být v souladu s veřejnou proklamací, která tvrdila, že „socialismus v Československu zvítězil“. Tvůrci zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, (dále jen „trestní řád“) byli vystaveni časovému tlaku na přijetí nového trestně procesního kodexu. Tento časový tlak se promítl do kvality samotného právního předpisu, který byl ihned po přijetí vystaven velké kritice, která požadovala rozsáhlé změny.

Trestní řád z roku 1961 je platný do dnešního dne, když byl v průběhu své existence novelizován desítkami pozměňovacích zákonů. Díky novelizacím po roce 1989, bylo v českém trestním řádu dosaženo vysoké úrovně ochrany lidských práv, která v zásadě odpovídá mezinárodním úmluvám a standardu obvyklému ve vyspělých právních společnostech. Po přijetí nového trestního zákoníku v roce 2009 zesílily názory, které požadovaly vypracování nového trestně procesního kodexu.⁴⁸ V současnosti existuje komise pro rekodifikaci trestního řádu, kde v čele komise vystřídal pana profesora Šámala paní profesorka Císařová.⁴⁹

---

⁴⁷ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011, 67-69 s.

⁴⁸ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck 2013, 22-24 s.

⁴⁹ Malecký, L.: Komisi pro nový trestní řád povede prof. Dagmar Císařová. *Česká justice* [online]. C 2015, poslední revize 21.5.2015 [cit. 2015-3-26]. Dostupné z: <<http://www.ceska-justice.cz/2015/05/komisi-pro-novy-trestni-rad-povede-prof-dagmar-cisarova/>>

Účinný trestní řád upravuje postavení obhájce zejména v pátém oddílu, hlavy druhé, části první v ustanoveních § 35 až § 41 trestního řádu.

Před rokem 1989 měla velký význam pro obhajobu v trestním řízení novela trestního řádu přijatá v roce 1965 (provedena zákonem č. 57/1965 Sb.). Touto novelou došlo k rozšíření původní velmi omezené účasti obhájce na vyšetřovacích úkonech v přípravném řízení. Novelou bylo zavedeno právo obhájce být přítomen každému vyšetřovacímu úkonu, což je upraveno v ustanovení § 165 odst. 1 trestního řádu. Jednalo se o přelomovou novelu v rámci trestního řádu, která zásadním způsobem zasáhla do koncepce přípravného řízení, postupů v práci orgánů činných v trestním řízení a do celkového pojetí a metod obhajoby.

Novely přijaté po roce 1989 se vyznačovaly rozšiřováním procesních práv obviněného a obhajoby v trestním řízení.

Novela trestního řádu (provedena zákonem č. 178/1990 Sb.) se týkala ustanovení § 33 trestního řádu. Novela inkorporovala právo obviněného nevypovídat, právo radit se se svým obhájcem i během procesních úkonů, právo obviněného požadovat, aby byl vyslýchán v přítomnosti obhájce, jakož i právo požadovat účast obhájce též u jiných úkonů přípravného řízení. Novela pak dále zrušila ustanovení trestního řádu, podle kterého mohl prokurátor nebo předseda soudu ve vojenském soudnictví rozhodnout o tom, že obhájcem bude pouze důstojník justice v činné službě v případech zvlášť důležitého zájmu obrany vlasti. Novela trestního řádu (provedena zákonem č. 178/1990 Sb.) rovněž také dala obhájci právo vyžádat si předem kopii nebo průpis protokolu o každém úkonu trestního řízení ve všech stádiích trestního řízení, což novela inkorporovala do ustanovení § 35 odst. 2 trestního řádu. Obhájci mohlo být toto právo odepřeno pouze v případech, kdy nebylo vyhotovení protokolu nebo průpisu technicky možné. Rovněž byl trestní řád upraven v ustanovení § 88 trestního řádu, týkající se odposlechů. Na základě této novely byl zakázán odposlech hovorů mezi obviněným a obhájcem. Dále byla zrušena možnost postihu obhájce pořádkovou pokutou. Novela zavedla v ustanovení § 66 odst. 3 trestního řádu možnost předání obhajujícího advokáta ke kárnému postihu.

Další významná novela se uskutečnila zákonem č. 558/1991 Sb., když touto byla nově stanovena možnost zastoupení obhájce i jeho koncipientem pro jednotlivé úkony trestního řízení, s výjimkou řízení před soudem. Toto ustanovení je upraveno v § 35 odst. 1 trestního řádu. Podle novelizovaného ustanovení § 39 trestního řádu měl nadále v případech nutné obhajoby ustanovit obhájce předseda senátu a v přípravném řízení soudce. Došlo ke zrušení advokátních poraden, což umožnilo advokacii, aby se opět stala svobodným povoláním.

Z pohledu obhajoby byla významnou i další novela (provedena zákonem č. 148/1998 Sb.), kterou bylo zrušeno ustanovení omezující svobodnou volbu obhájce v případech, kdy se trestní řízení dotýkalo státního tajemství. Do té doby mohli v takovém řízení jako obhájci působit výlučně advokáti z okruhu osob k tomuto účelu určenému podle zvláštních právních předpisů.

Novela (provedena zákonem č. 265/2001 Sb.) byla značně rozsáhlá a pro velké množství novelizovaných ustanovení byla někdy též nazývána „malou novelizací“. V oblasti obhajoby bylo přijato ustanovení upřesňující právo obviněného na bezplatnou či levnější obhajobu v případě, kdy tento nemá dostatek finančních prostředků. Tato změna byla promítnuta v ustanovení § 33 odst. 2 trestního řádu. V malé novelizaci byl upraven i nový postup při změně zvoleného obhájce, který měl zaručit nerušený průběh trestního řízení při změně obhájce, a to v ustanovení § 37 odst. 2 trestního řádu. Nově bylo také inkorporováno ustanovení § 37a trestního řádu, které umožňovalo možnost vyloučení obhájce. Novelou bylo i výslovně upraveno právo obhájce vznášet námitky proti způsobu provádění procesního úkonu kdykoliv v jeho průběhu. Tato možnost existovala již před novelou, dovozovala se ovšem pouze výkladem.

Novely (provedeny zákonem č. 283/2004 Sb. a zákonem č. 253/2006 Sb.) byly přijaty v reakci na nejednotný postup soudů při ustanovování obhájců tzv. ex offio. Stávalo se, že docházelo k nepravidłnostem, které vedly ke stížnostem obhájců, kteří nebyli v porovnání s jinými obhájci ustanovováni s dostatečnou frekvencí, či naopak obhájců,

kteří byly ustanovováni proti své vůli. Na základě obou novel ustanovení § 37 odst. 2, 3 trestního řádu se stávající úprava snaží o objektivní postup při ustanovování obhájců.⁵⁰

---

⁵⁰ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011, 69 - 72 s.

3. OBHÁJCE JAKO SUBJEKT PŘÍPRAVNÉHO TRESTNÍHO ŘÍZENÍ

Současné platné právo zakotvuje celkem rozsáhle právo na obhajobu již pro fázi přípravného řízení. Je nutné si uvědomit, i v kontextu historického vývoje, že takto tomu nebylo vždy a uplatnění práva na obhajobu je nejvýznamnější možností bránění všech práv již od samého počátku trestního řízení, neboť k pravé a plné platnosti obrany obviněného dochází teprve tehdy, když vedle něj spolupůsobí obhájce. Tedy již pro počáteční fázi trestního řízení trestní řád umožňuje účast obhájce, který vedle obviněného uplatňuje vše, co může být obviněnému ku prospěchu v rozsahu jeho procesních práv a proto teprve až po vstupu obhájce do řízení lze vnímat obviněného jako plnohodnotnou procesní stranu.⁵¹

Obhajobou musí být chápány všechny způsoby právní obrany, kterými lze účelně čelit případné obžalobě, jakož i všem opatřením nebo soudním rozhodnutím, které nebyly vydány v souladu s právním pořádkem či nebyly řádně odůvodněny. V tomto směru jsou zohledněny zejména potřeby obviněného, který často nemá k hájení svých práv dostatečné právní znalosti. Na druhou stranu, i kdyby byl obviněný vybaven potřebnými vědomostmi, nachází se taková osoba v nelehké a velmi tíživé životní situaci a jistě nelze předpokládat, že by byl takový člověk schopen v této situaci racionálně přemýšlet o svojí obhajobě. Umožněním práva na obhajobu, tedy působení osoby obhájce již ve stadiu přípravného řízení, by mělo obviněnému zajistit řádný a především spravedlivý proces, tedy mělo by dojít k eliminaci pochybností o dodržení podmínek přípravného jakožto i celého trestního řízení.⁵²

Dodržování práv a eliminace zmíněných pochybností již ve stadiu přípravného řízení může garantovat řádnou aplikaci trestního práva a případně zvrátit obsah obžaloby, nebo později dosáhnout zproštění obžaloby či snížit trest obviněného při konečném verdiktu soudu.

---

⁵¹ Storch, F.: Řízení trestní rakouské I. a II.díl, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, 310 - 311 s.

⁵² Storch, F.: Řízení trestní rakouské I. a II.díl, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, 311 s.

3.1 Vymezení přípravného stadia jako fáze trestního řízení

Jak již bylo v úvodu práce uvedeno, je tato zaměřena na přípravné řízení, které je ohraničeno v intencích trestního řádu, in concreto dle ustanovení §12 odst. 10 trestního řádu, jako úsek řízení od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.

Není proto na místě zabývat se otázkou práva na soudní ochranu, jakož i právem na přístup k soudu, neboť tato by sama o sobě jistě pokryla rozsah samostatné rigorózní práce.

Pokud jde o fázi přípravného řízení trestního procesu, pak je nezbytné vycházet z obecného vymezení samotného trestního řízení, kterým je proces upravený v intencích trestního řádu. Trestní řízení je proto nutné odlišit od trestního stíhání, když zahrnuje i úkony, které nelze zahrnout pod trestní stíhání, např. zadržení podezřelé osoby před zahájením trestního stíhání (§ 76 trestního řádu), vykonávací řízení (§ 315 až § 362 trestního řádu), řízení o dovolání (§ 265a až § 265s trestního řádu), řízení o stížnosti pro porušení zákona (§ 266 až § 276 trestního řádu), řízení o návrhu na povolení obnovy (§ 277 až § 286 trestního řádu), řízení o zahlazení odsouzení (§ 363 až § 365 trestního řádu).⁵³

Samotný počátek přípravného řízení je trestním řádem přiřazen k sepsu záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, nebo k provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí⁵⁴. V případě že nebyly neodkladné a

⁵³ Šámal, P.: Trestní řád. Komentář. 7., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck 2013, 258 s.

⁵⁴ srov. ustanovení § 158 odst. 3 zákona č. 141/1961, trestní řád: „O zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, sepíše

neopakovatelné úkony provedeny, pak přípravné řízení počíná zahájením trestního stíhání ve smyslu ustanovení § 160 trestního řádu. Samotný okamžik zahájení přípravného řízení je dán okamžikem počátku provádění takového neopakovatelného nebo neodkladného úkonu.⁵⁵

Novelou trestního řádu, která byla provedena zákonem č. 265/2001 Sb., je také výslovně pod pojem přípravného řízení zahrnuto objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, když konkrétně v bodě 15., zmíněné novely, je stanoveno že:

V § 12 odst. 10 se slova

"úsek od zahájení trestního stíhání, případně od provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů (§ 160 odst. 1, 2) do podání obžaloby, postoupení věci, přerušení nebo zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby"

nahrazují slovy

„úsek řízení podle tohoto zákona od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně

---

policejní orgán neprodleně záznam, ve kterém uvede skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje, a způsob, jakým se o nich dověděl. Opis záznamu zašle do 48 hodin od zahájení trestního řízení státnímu zástupci. Hrozí-li nebezpečí z prodlení, policejní orgán záznam sepiše po provedení potřebných neodkladných a neopakovatelných úkonů. K objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, opatřuje policejní orgán potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu. V rámci toho je oprávněn, kromě úkonů uvedených v této hlavě, zejména

- a) vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů,*
- b) vyžadovat odborné vyjádření od příslušných orgánů, a je-li toho pro posouzení věci třeba, též znalecké posudky,*
- c) obstarávat potřebné podklady, zejména spisy a jiné písemné materiály,*
- d) provádět ohledání věci a místa činu,*
- e) vyžadovat za podmínek uvedených v § 114 provedení zkoušky krve nebo jiného podobného úkonu, včetně odběru potřebného biologického materiálu,*
- f) pořizovat zvukové a obrazové záznamy osob, za podmínek stanovených v § 114 snímat daktyloskopické otisky, provádět osobou téhož pohlaví nebo lékařem prohlídku těla a jeho zevní měření, jestliže je to nutné ke zjištění totožnosti osoby nebo ke zjištění a zachycení stop nebo následků činu,*
- g) za podmínek stanovených v § 76 zadržet podezřelou osobu,*
- h) za podmínek stanovených v § 78 až 81 činit rozhodnutí a opatření v těchto ustanoveních naznačená,*
- i) způsobem uvedeným v hlavě čtvrté provádět neodkladné nebo neopakovatelné úkony, pokud podle tohoto zákona jejich provedení nepatří do výlučné pravomoci jiného orgánu činného v trestním řízení.“*

⁵⁵ Srov. ustanovení § 160 odst. 3 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád: „Policejní orgán provede potřebné neodkladné nebo neopakovatelné úkony a zahájí trestní stíhání.“

předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci jinému orgánu nebo zastavení trestního stíhání, anebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, *zahrnující objasňování a prověřování skutečností* nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, *a vyšetřování*".

Přípravné řízení je tedy možné rozdělit na dvě fáze, které jsou v trestním řádě vymezeny jako

- 1) postup před zahájením trestního stíhání;⁵⁶
- 2) zahájení trestního stíhání, další postup v něm a zkrácené přípravné řízení.⁵⁷

Tímto vymezením fáze přípravného řízení se podle důvodové zprávy k této novele sledovalo odstranění přísného rozlišování mezi tzv. prověřováním oznámení a řízením po sdělení obvinění. Důvodem byla i snaha první uvedené stadium podřídít dozoru státního zástupce ve smyslu ustanovení § 157 odst. 2 a § 174 trestního řádu a na druhé straně umožnit, aby úkony provedené v rámci prověřování oznámení ve smyslu ustanovení § 158 až § 158e trestního řádu byly v širší míře použitelné i v dalším řízení.⁵⁸

Přípravné řízení končí podáním:

- 1) obžaloby a v případě zkráceného přípravného řízení ve smyslu ustanovení § 179a a násl. trestního řádu podáním návrhu na potrestání,
- 2) návrhu na schválení dohody o vině a trestu,
- 3) pravomocným usnesením o postoupení věci jinému orgánu,
- 4) pravomocným usnesením o zastavení trestního stíhání,
- 5) právní mocí rozhodnutí či vznikem jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání, (např. právní mocí rozhodnutí o schválení narovnání dle ustanovení § 309 trestního řádu, popř. právní mocí usnesení o osvědčení u podmíněného zastavení trestního stíhání), anebo

---

⁵⁶ Srov. ustanovení § 158 až §159b včetně, zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁵⁷ Srov. ustanovení § 160 až §179h včetně, zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

⁵⁸ Šámal, P.: Trestní řád. Komentář. 7., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck 2013, 258 s.

- 6) do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.

Stejně účinky má např. i uplynutí zkušební doby jednoho roku po kterou obviněný vedl řádný život ve smyslu ustanovení § 308 trestního řádu, tedy pokud nebylo učiněno rozhodnutí o osvědčení. Pokud k nim došlo před podáním obžaloby, anebo jiným rozhodnutím ukončujícím přípravné řízení, jímž je zásadně odložení nebo jiné vyřízení věci ve smyslu ustanovení § 159a trestního řádu⁵⁹, přičemž v některých zde uvedených případech půjde zpravidla i o definitivní vyřízení věci⁶⁰, byť z hlediska povahy těchto rozhodnutí zpravidla nevytváří překážku rei iudicatae, tedy překážku věci rozhodnuté.⁶¹

V kontextu uvedeného, tj. že nedochází k překážce rei iudicatae, lze proto vyvodit možnost zahájení trestního stíhání téže osoby a pro stejný skutek, a to i přes rozhodnutí o odložení věci později. V praxi například může dojít k situaci, že i po rozhodnutí o odložení věci, se mohou objevit nové skutečnosti nebo důkazy, nebo může dojít například k novému vyhodnocení, že trestní stíhání nebylo promlčeno, popřípadě, že osoba prohlášená za mrtvou žije, aniž by bylo nutno je zrušit na základě mimořádného opravného prostředku.⁶²

Výjimku z uvedeného pravidla však tvoří případy výslovně uvedené v ustanovení § 11a trestního řádu, podle kterého trestní stíhání proti téže osobě a pro týž skutek nelze zahájit, pokud státní zástupce ve zkráceném přípravném řízení:

- a) rozhodl o schválení narovnání a věc odložil,
- b) rozhodl o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání a podezřelý se osvědčil nebo se má za to, že se osvědčil.

---

⁵⁹ srov. ustanovení § 179c odst. 2 písm. a) až h) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

⁶⁰ srov. ustanovení § 159 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, dále § 159a odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve spojení s § 11 odst. 1 písm. a), b), d), e) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, § 179c odst. 2 písm. b) až f) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád atp.

⁶¹ Šámal, P.: Trestní řád. Komentář. 7., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck 2013, 259 s.

⁶² Šámal, P.: Trestní řád. Komentář. 7., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck 2013, 259 s.

Lze tedy shrnout, že v duchu uvedené novely, tj. novely provedené zákonem č. 265/2001 Sb., došlo ke změně vymezení přípravného řízení, když podle dikce ustanovení § 12 odst. 10 trestního řádu přípravné řízení nekončí právní mocí usnesení o přerušení trestního stíhání. Zákonodárce tímto chtěl zřejmě vyjádřit mezitímní povahu rozhodnutí o přerušení trestního stíhání, kdy je předpokládáno, že po odpadnutí překážky lze v trestním stíhání pokračovat v souladu s ustanovením § 173 odst. 2 trestního řádu, když v tomto je uvedeno, že před rozhodnutím o přerušení trestního stíhání je nutno učinit vše, čeho je třeba k zabezpečení úspěšného provedení trestního stíhání, a pomine-li důvod přerušení, státní zástupce rozhodne, že se v trestním stíhání pokračuje.

3.2 Obhájce v přípravném trestním řízení, jeho povinnosti a práva

Dle ustanovení § 35 trestního zákoníku je obhájcem v trestním řízení jen advokát. Zákonem je též stanoveno, kdo obhájcem nemůže být. Tímto pak nemůže být advokát, proti kterému je nebo bylo vedeno trestní stíhání, a v důsledku toho v řízení, ve kterém by měl vykonávat obhajobu, má postavení obviněného, svědka nebo zúčastněné osoby. V trestním řízení nemůže být obhájcem též advokát, který v něm vypovídá jako svědek, podává znalecký posudek nebo je činný jako tlumočník.

Pokud se jedná o samotná práva a povinnosti obhájce, pak tyto jsou zakotveny v zákoně o advokacii, v etickém kodexu advokáta⁶³ a v trestní řádu. Na úvod je dobré zdůraznit, že právo na spravedlivý proces (fair trial) je nutné považovat za jeden ze základních limitů trestního procesu⁶⁴, když účelem není jen spravedlivé potrestání pachatele, ale právě zmíněný „fair“ proces. Dlužno dodat, že od zákonnosti trestního řízení (forma trestního řízení) třeba odlišovat spravedlnost trestního řízení (kvalita trestního řízení).⁶⁵

---

⁶³ Usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (etický kodex).

⁶⁴ Srov. čl. 90 Ústavy ČR, čl. 9 odst. 2 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod, a čl. 6 Úmluvy o ochraně občanských a politických právech

⁶⁵ Storch, F.: Řízení trestní rakouské I. a II. díl, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2011, XXI s.

Obecnou rovínou, která vymezuje základní práva a povinnosti obhájce, obsahuje zákon o advokacii. V ustanovení § 3 a v ustanovení § 16 zákona o advokacii je advokátovi vymezeno, že tento je při poskytování právních služeb nezávislý, je vázán právními předpisy a v jejich mezích i příkazy klienta.⁶⁶ Advokát je dále povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta však není advokát vázán, jsou-li v rozporu s právním nebo stavovským předpisem, přičemž o tom je advokát povinen klienta přiměřeně poučit.⁶⁷

Práva a oprávněnými zájmy klienta pro oblast trestního řízení je pak vše, co se týká klienta v postavení obviněného, tj. poskytování právních porad, zastupování před orgány činnými v trestním řízení či jinými orgány. Dále je to právo, aby obhájce komunikoval s ostatními osobami zúčastněnými na řízení a jejich právními zástupci, případně poskytoval obviněnému i další potřebné služby. Shora uvedené nesmí obhájce provést v rozporu se zákonem či etickými pravidly advokáta, kterými je advokát vázán vykonávat advokacii čestně a svědomitě s povinností užít všech zákonných prostředků a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné.⁶⁸

Práva a povinnosti zakotvená v trestním řádu jsou upravena ustanovením § 41. Jinak jsou tato práva upravena napříč celým trestním řádem (jakož i zákonem o soudnictví ve věcech mládeže) s ohledem na jednotlivé úkony trestního řízení se zohledněním práv obviněného a v neposlední řadě s ohledem na zásadu zajištění práva na obhajobu.⁶⁹

Práva a povinnosti dle ustanovení § 41 trestního řádu jsou vymezena tak, že obhájce je povinen poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívat k hájení jeho zájmů prostředků a způsobů obhajoby uvedených v zákoně, zejména pečovat o to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo

---

⁶⁶ Srov. ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii: „Advokát je při poskytování právních služeb nezávislý; je vázán právními předpisy a v jejich mezích příkazy klienta.“

⁶⁷ Srov. ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii: „Advokát je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta však není vázán, jsou-li v rozporu s právním nebo stavovským předpisem; o tom je advokát povinen klienta přiměřeně poučit.“

⁶⁸ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení, 1. vydání. Praha: Leges 2011, 208 s.

⁶⁹ Srov. ustanovení § 12 odst. 3 zákona č. 141/1961, trestní řád: „Ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.“

jeho vinu zmírňují, a tím přispívají ke správnému objasnění a rozhodnutí věci. Obhájce je oprávněn již za přípravného řízení činit za obviněného návrhy, podávat za něho žádosti, opravné prostředky, nahlížet do spisů (§ 65 trestního řádu) a zúčastnit se podle ustanovení trestního řádu vyšetřovacích úkonů. S obviněným, který je ve vazbě, je obhájce oprávněn mluvit v rozsahu stanoveném v § 33 odst. 1 trestního řádu. Je-li obviněný zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena, může obhájce shora uvedená oprávnění vykonávat též proti vůli obviněného. Nebylo-li zmocnění obhájce při jeho zvolení nebo ustanovení vymezeno jinak, zaniká při skončení trestního stíhání. I když zmocnění takto zaniklo, je obhájce oprávněn podat za obžalovaného ještě dovolání a zúčastnit se řízení o dovolání u Nejvyššího soudu, dále podat žádost o milost a o odklad výkonu trestu.

Obhájce má právo ve všech stádiích trestního řízení vyžádat si předem kopii nebo průpis protokolu (§ 55 trestního řádu) o každém úkonu trestního řízení. Orgány činné v trestním řízení (§ 12 odst. 1 trestního řádu) jsou povinny mu vyhovět. Orgány činné v trestním řízení mohou odmítnout vydání kopie nebo průpisu protokolu jen tehdy, když to není z technických důvodů možné. Náklady s tím spojené je povinna vůči státu uhradit obhajoba. Právo obhájce vyžádat si kopii nebo průpis protokolu předem se jeví jako přežitek za situace, kdy dnešní technické prostředky dávají možnost pracovat s dokumenty obsahující předmět protokolu celkem flexibilně. Je možné, aby například uložené dokumenty s výpovědí svědka byly zaslány prostřednictvím datové služby na adresu obhájce. Stále je ale nutné mít na mysli, že například ne všechny věznice jsou vybaveny počítači, stále je v některých věznicích protokolováno pomocí psacího stroje. Může nastat též situace, kdy je potřeba učinit neodkladné a neopakovatelné úkony a při jejich provádění vypadne elektrický proud. Pro tyto případy přichází v úvahu opět protokolování pomocí psacího stroje. Z uvedených důvodů je tak zřejmé, že právo obhájce předem si vyžádat kopii nebo průpis protokolu dává smysl, navzdory technickému vybavení orgánů činných v trestním řízení jakož i možnosti elektronické komunikace.

Jak již bylo uvedeno dříve, s ohledem na zásadu zajištění práva na obhajobu⁷⁰ je každému, proti němuž se trestní řízení vede zajištěno právo na obhájce, a to pro každou fázi trestního řízení, tedy i pro fázi přípravného řízení. Z této zásady pak plynou veškerá další práva a povinnosti s obhajobou spojená. Smyslem této základní zásady je zajistit plnou ochranu práv a zákonem chráněných zájmů osoby, proti níž se trestní řízení vede.⁷¹

Osobou, která je chráněna touto ústavní zásadou inkorporovanou do trestního řádu, je tak:

1) osoba podezřelá ve zkráceném přípravném řízení;

Právo na obhajobu takové osoby je vymezeno ustanovením § 179b odst. 2 trestního řádu, když je výslovně stanoveno, že ve zkráceném přípravném řízení má podezřelý stejná práva jako obviněný⁷².

2) zadržená osoba podezřelá;

Možnost zvolit si obhájce je dána též zadržené osobě, a to v souladu s ustanovením § 76 odst. 6 trestního řádu, když je zde vymezeno, že taková osoba má právo nejen zvolit si obhájce, ale i hovořit s ním bez přítomnosti třetí osoby a radit se s ním již v průběhu zadržení. V případě výslechu zadržené osoby má tento právo, aby byl obhájce jeho výslechu přítomen.

3) obviněný;

Tímto je označená osoba, která se nachází ve fázi po sdělení obvinění ve smyslu ustanovení § 160 trestního řádu, tj. osoba u které nasvědčují zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin a navíc je odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba.

4) obžalovaný;

K osobě obžalovaného je, pro úplnost tohoto výčtu, nutné uvést, že tato je vymezena dle ustanovení § 12 odst. 8 trestního řádu a je jím označena osoba po nařízení hlavního líčení.

---

⁷⁰ Srov. ustanovení § 12 odst. 3 zákona č. 141/1961, trestní řád: „*Ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.*“

⁷¹ Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání, Praha: C.H.Beck 2014, 1 s.

⁷² Blíže viz ustanovení § 33 odst. 1, 2 zákona č. 141/1961, trestní řád.

5) odsouzený;

Odsouzeným je pak dle ustanovení § 12 odst. 9 trestního řádu ten, proti němuž byl vydán odsuzující rozsudek a tento rozsudek již nabyl právní moci.

V případě přípravného řízení je však důležité vymezení pro tři první uvedené osoby, neboť osoba obžalovaná a odsouzená je již ve fázi po zahájení řízení před soudem (obžalovaný) a po jeho konečném a tedy pravomocném rozhodnutí (odsouzený). Při vymezení povinností obhájce je možné obecně konstatovat, že obhájce musí dbát o to, aby orgány činné v trestním řízení nepostupovaly jednostranně a aby neshromažďovaly důkazy jen v neprospěch obviněného, ale v souladu s ustanovením § 2 odst. 5 trestního řádu i ve prospěch obviněného.

Úkolem obhájce v přípravném řízení je obecně obhajoba zájmů obviněného. Konkrétně pak musí obhájce uvádět okolnosti, které obvinění zeslabují nebo vyvracejí a nabídnout o nich orgánům činným v trestním řízení důkazy, podávat návrhy a žádosti v mezích trestního řádu a v případě, že provedené důkazy svědčí o nevině obviněného, musí tyto jeho návrhy obhajoby směřovat k tomu, aby obviněný nebyl za takové důkazní situace zbytečně postaven před soud.⁷³

Právo obviněného zvolit si obhájce, dává osobě obviněné možnost využít právních služeb advokáta, tedy služeb osoby, která je právně erudována s teoretickými znalostmi a praktickými zkušenostmi s prováděním obhajoby obviněných. Obhájce má pak při výkonu obhajoby práva a povinnosti, které jsou odvozeny od procesního postavení obviněného.⁷⁴ Těmito je konkrétně právo obhájce:

1) činit za obviněného návrhy, podávat za něj žádosti a opravné prostředky;

V této souvislosti je nezbytné zmínit, že právě díky osobě obhájce je zajištěna tzv. rovnost zbraní v trestním řízení, kdy na jedné straně stojí orgány činné v trestním řízení a na straně druhé obviněný. Je tak zcela zřejmé, že obviněný nebude schopen sám o sobě hájit plnohodnotně svá práva, a proto je dána právě obhájci možnost činit nezbytné úkony

---

⁷³ Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání, Praha: C.H.Beck 2014, 33 s.

⁷⁴ Mandák, V.: Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek, Trestněprávní revue 7/2003, 193 s.

za něj. Zejména může obhájce podávat za obviněného návrhy na zastavení trestní stíhání, návrh na schválení na narovnání a v řízení proti mladistvým také na odstoupení od trestního stíhání atp. V této souvislosti obhájce též žádá orgány činné v trestním řízení, aby byl vyzoomován o veškerých úkonech konaných v trestním řízení, o umožnění nahlédnout do spisu či o pořizení opisu spisu atp.⁷⁵

2) nahlížet do spisu;

V návaznosti na předchozí právo obhájce, má tento právo činit si ze spisu výpisky a poznámky, pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí. Toto právo může však být obhájci ze závažných důvodů dle ustanovení § 65 odst. 2 trestního řádu orgánem činným v trestním řízení odepřeno. Odepření práva obhájci nahlédnout do trestního spisu je však dáno pouze v přípravném řízení a pouze ze závažných důvodů, které musí být náležitě odůvodněny. Odepření nahlédnutí do spisu je též podrobena přezkoumání státního zástupce a to na žádost osoby, které se odepření týká.⁷⁶

3) zúčastnit se všech úkonů, jichž se může účastnit obviněný

Dle ustanovení § 41 odst. 2 trestního řádu je obhájce oprávněn již za přípravného řízení činit za obviněného návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky, nahlížet do spisů ve smyslu ustanovení § 65 trestního řádu a zúčastnit se podle ustanovení tohoto zákona vyšetřovacích úkonů. S obviněným, který je ve vazbě, je pak obhájce oprávněn mluvit v rozsahu stanoveném v ustanovení § 33 odst. 1 trestního řádu, tj. bez přítomnosti třetí osoby.

Oprávnění účastnit se všech vyšetřovacích úkonů je dále rozvedeno v řadě ustanovení trestního řádu, a to jinak v případě „standardního“ vyšetřování a jinak v případě „rozšířeného“ vyšetřování.⁷⁷ Obhájce může žádat, aby mu bylo umožněno provést důkaz

---

⁷⁵ Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání, Praha: C.H.Beck 2014, 47 s.

⁷⁶ Srov. ustanovení § 65 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád: „V přípravném řízení může státní zástupce nebo policejní orgán právo nahlédnout do spisů a spolu s tím ostatní práva uvedená v odstavci 1 ze závažných důvodů odepřít. Závažnost důvodů, ze kterých tato práva odepřel policejní orgán, je na žádost osoby, již se odepření týká, státní zástupce povinen urychleně přezkoumat. Tato práva nelze odepřít obviněnému a obhájci, jakmile byli upozorněni na možnost prostudovat spisy, a při sjednávání dohody o vině a trestu.“

⁷⁷ Srov. ustanovení § 161 až 167 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád a ustanovení § 168 až 170 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

(výslech znalce, svědka) a jak již bylo uvedeno dříve, má právo vyžádat si o každém provedeném úkonu trestního řízení kopii protokolu.⁷⁸

4) rozmlouvat s obviněným, který je ve vazbě bez přítomnosti třetí osoby;

Dle ustanovení § 41 odst. 2 trestního řádu je stanoveno právo rozmluvy mezi obviněným a jeho obhájcem bez přítomnosti třetí osoby, tj. bez přítomnosti policejního orgánu, státního zástupce, soudce, orgánu vězeňské služby či kterékoliv jiné osoby.⁷⁹

Obhájce nemá v žádném případě povinnost komukoli oznamovat to, co se dozvěděl poté, co si jej obviněný nebo zadržený podezřelý zvolil obhájcem, nebo v případě, kdy je advokát ustanoven obhájcem nebo Českou advokátní komorou určen. Obhájce nemá ani povinnost oznamovat to, co se dozvěděl při právní pomoci klientovi a to jak před, tak i po zahájení trestního stíhání v trestní věci, jakož i při výkonu činností, které sice nejsou právní pomocí klientovi, ale souvisí s výkonem advokacie nebo právní praxí.⁸⁰ K danému je třeba ještě zdůraznit, že souvislost s poskytováním právních služeb musí být zřejmá, tj. vědomí advokáta o nějaké skutečnosti musí být vázáno ke konkrétní kauze.⁸¹

Shora uvedené však neplatí neomezeně, neboť jsou situace, kdy (ačkoli je advokátovi dána povinnost mlčenlivosti v souladu se zákonem o advokacii) má advokát, v případě, že se hodnověrným způsobem dozví o přípravě nebo páchání trestné činnosti, povinnost překazit spáchání trestného činu.⁸²

3.3 Nutná obhajoba

Institut nutné obhajoby je zakotven v trestním řádu jako významná součást práva na obhajobu vymezená čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Jak již sám název

---

⁷⁸ Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání, Praha: C.H.Beck 2014, 50 s.

⁷⁹ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C.H. Beck 2013, 220 s.

⁸⁰ Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání, Praha: C.H.Beck 2014, 41 s.

⁸¹ Svejkský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A., a kol.: Zákon o advokacii. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck 2012, 144 s.

⁸² Srov. ustanovení § 21 odst. 7 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii: „Povinností mlčenlivosti není dotčena zákonem uložená povinnost překazit spáchání trestného činu.“

„nutné obhajoby“ sděluje, jedná se o případy, kdy obviněný obhájce mít musí, neboť ze zákonem vymezených důvodů není možné, aby se řádně hájil sám.

V ustanovení § 36 odst. 1 trestního řádu je pak taxativně vymezeno, kdy musí mít obviněný obhájce již ve fázi přípravného řízení. Je to v případě, že obviněný:

- a) je ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo na pozorování v zdravotnickém ústavu (§ 116 odst. 2 trestního řádu),
- b) je-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena,
- c) jde-li o řízení proti uprchlému, nebo
- d) při sjednávání dohody o vině a trestu.

V takovém případě musí mít obviněný obhájce i proti své vůli, a to za situace, kdy nevyužije možnosti zvolit si obhájce sám.⁸³

V dalším odstavci téhož ustanovení je pak dána povinnost nutné obhajoby obviněného také tehdy, považuje-li to v přípravném řízení státní zástupce za nutné, zejména proto, že vzhledem k tělesným nebo duševním vadám obviněného jsou pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit. V tomto ohledu je nutné zmínit stěžejní myšlenky Ústavního soudu, když jejich základ je obsažen jeho v rozhodnutí sp.zn. IV. ÚS 412/04, podle něhož je: „...*těžištěm ústavního pořádku České republiky jednatelce a jeho práva garantovaná ústavním pořádkem. Jednatelce je východiskem státu a stát a všechny jeho orgány jsou ústavně zavázány k ochraně a šetření práv jednatelce. Pojetí naší ústavnosti se neomezuje na ochranu základních práv jednatelců, základní bázi, z níž vychází interpretace všech základních práv je lidská důstojnost, jež vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s předmětem. Otázky lidské důstojnosti jsou chápány jako součást kvality člověka, součást jeho lidství. Lidská důstojnost je preambulí Ústavy České republiky deklarována coby nedotknutelná hodnota stojící v základu ústavního pořádku České republiky. Listina základních práv a svobod pak v článku 1 garantuje rovnost lidí*

---

⁸³ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016, 625 s.

v důstojnosti a v článku 10 odst. 1 subjektivní právo na zachování lidské důstojnosti. Omezení svéprávnosti je vždy závažným zásahem do osobnostní integrity omezovaného, který je třeba zkoumat z pohledu potenciálních zásahů do základních práv omezovaného, garantovaných čl. 5 a čl. 10 odst. 1 a 2 LPS ...“

Nejen v kontextu nutné obhajoby je případné omezení svéprávnosti člověka zásahem do svobody, konkrétně svobody rozhodovat o vlastním právním postavení a nedotknutelnosti člověka, u něhož se předpokládá, že je nadán rozumem a svědomím (čl. 7, 8 Listiny základních práv a svobod, čl. 1 Všeobecné deklarace lidských práv). V případě však, že je zasaženo do přirozených práv člověka na osobní svobodu a na nedotknutelnost, musí být respektována jeho lidská důstojnost i zásada, že zájmy a blaho lidské bytosti jsou nadřazeny zájmům společnosti (čl. 10 Listiny základních práv a svobod, čl. 2 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně).⁸⁴

Pokud je zde zmiňována svéprávnost člověka, pak lze pro úplnost uvést, že dle ustanovení § 30 zákona č. 89/2012, občanský zákoník, se plně svéprávným stává člověk zletilostí, přičemž zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku. Před nabytím zletilosti se plně svéprávnosti nabývá přiznáním svéprávnosti, nebo uzavřením manželství. Svéprávnost nabytá uzavřením manželství se neztrácí ani zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné.

V odstavci 3 ustanovení § 36 trestního řádu je dále vymezena nutná obhajoba obviněného již pro fázi přípravného řízení v případě, že se proti obviněnému vede řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let. Vymezení nutné obhajoby v daném případě pomýšlí nejen na právo zajistit takovému obviněnému řádnou obhajobu, ale zároveň pomýšlí i na ekonomické důvody, pro které by se méně majetný nebo nemajetný obviněný mohl (v důsledky šetrnosti nebo nemajetnosti) obhajoby vzdát zcela a jeho práva by tak byla významným způsobem ohrožena. Tedy mohlo by dojít k nepřipustné rozdílnosti mezi obviněnými z hlediska jejich ekonomických možností. Ustanoveného obhájce, v popsaném případě, se může obviněný ve smyslu ustanovení § 36b odst. 1 trestního řádu vzdát. Nesmí se však jednat

---

⁸⁴ Lavický, P.: Občanský zákoník. Komentář - I. Obecná část (§ 1–654), 1. vydání, Praha: C.H.Beck 2014, 274 s.

o obhajobu v řízení pro trestný čin, za který lze uložit výjimečný trest. Vzdání se obhájce učiní obviněný pouze výslovným písemným prohlášením nebo ústně do protokolu u orgánu činného v trestním řízení, který řízení vede. Prohlášení o vzdání se obhájce musí být učiněno za přítomnosti obhájce a po předchozí poradě s ním.

Vzdání se obhájce však není definitivní, a zákonná úprava, konkrétně v ustanovení § 36b odst. 3 trestního zákona, dává obviněnému možnost kdykoliv vzít zpět prohlášení o vzdání se obhájce. Spolu se zpětvzetím prohlášení musí obviněný předložit plnou moc obhájce, kterého si zvolil. V případě, že žádného obhájce nezvolil, pak musí výslovně požádat o jeho ustanovení. Pokud obviněný nepostupuje dle uvedeného, tak se má za to, že si obviněný obhájce nezvolil a obhájce se mu neprodleně ustanoví. Vzal-li obviněný své prohlášení o vzdání se obhájce zpět, nemůže se obhájce znovu vzdát. Úkony provedené od doručení prohlášení o vzdání se obhájce orgánu činnému v trestním řízení do jeho zpětvzetí není třeba opakovat jen z důvodu, že obviněný neměl v této době obhájce.

Ustanovení § 36b trestního řádu dává na první pohled řešení, které se zdá být ideální. Nicméně v praxi může dojít ke zcela zásadnímu omezení práv obviněného na obhajobu. Orgány činné v trestním řízení, o možnosti vzdát se ustanoveného obhájce, informují obviněného v první řadě. Lze se tak důvodně domnívat, že právě zmíněné orgány činné v trestním řízení mohou mít zájem na tom, aby se obviněný obhájce vzdal, což může mít v konkrétních případech fatální dopad na výsledky trestního řízení.⁸⁵ Jak již bylo dříve řečeno, obviněný jakožto laik, nebude schopen plně hájit svá práva a nebude ani schopen vyhodnotit, jakým způsobem má nebo může vést svou obhajobu.

Ustanovení o nutné obhajobě se nepoužije v případě trestního řízení, ve kterém je obviněným právnická osoba. Dle ustanovení § 35 odst. 2 TOPO se pro obviněnou právnickou osobu nepoužijí ustanovení trestního řádu o nutné obhajobě. Z důvodové zprávy⁸⁶ vyplývá záměr zákonodárce, kdy obviněná právnická osoba mohla mít vedle

---

⁸⁵ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016, 628 s.

⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, § 35.

zástupce také obhájce. Návrh zákona a poté i samotné ustanovení § 35 odst. 2 TOPO však výslovně vylučuje použití ustanovení trestního řádu o nutné obhajobě, protože ta je vymezena výlučně ve vztahu k právům fyzické osoby. Dlužno dodat, že zahraniční právní úpravy si počínají obdobně a v zásadě vylučují použití ustanovení o nutné obhajobě u právnických osob.⁸⁷

3.4 Zvolený obhájce

Možnost zvolit si obhájce nastane za situace, kdy nejsou dány zákonné předpoklady pro nutnou obhajobu nebo dány jsou, ale obviněný využije možnosti zvolit si obhájce sám. Je tak naplněna dikce ustanovení § 2 odst. 13 trestního řádu, podle kterého musí být ten, proti němuž se trestní řízení vede, v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce v případě, že nejsou dány podmínky nutné obhajoby, tj. případ, kdy obviněný obhájce mít musí pro zákonem vymezené důvody. Je zároveň stanoveno, že k této poučovací povinnosti jsou povinovány všechny orgány činné v trestním řízení.

U zvolených obhájců je též možná obhajoba jednoho obviněného více obhájci.⁸⁸ V tomto smyslu je však vyloučeno, aby např. vedle ustanoveného obhájce vedl obhajobu obhájce zvolený, neboť tomu brání dikce zákona⁸⁹, ze které vyplývá, že v případě, že si obviněný zvolí obhájce, ustanovení obhájce bude zrušeno.

Obviněný si tak může zvolit obhájců více, respektive dva či více obhájců⁹⁰, když v tomto ohledu je pouze na obviněném jaký počet obhájců bude obhajobu vést. V daném případě se hovoří o tzv. pluralitě obhájců.⁹¹ Každý ze zvolených obhájců má samostatná

---

⁸⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, § 35.

⁸⁸ Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání, Praha: C.H. Beck 2014, 37 s.

⁸⁹ Srov. ustanovení § 37 odst. 2 věta první zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád: „Obviněný si může místo obhájce, které mu byl ustanoven nebo osobou k tomu oprávněnou zvolen, zvolit obhájce jiného.“

⁹⁰ Srov. ustanovení § 37 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb.

⁹¹ Viz také: Jelínek, J.: Pluralita obhájců a problémy s ní spojené, in Na křižovatkách práva, Praha: C.H. Beck 2011, 155 s.

obhajovací práva a může jednat samostatně, nicméně aby nedocházelo například k obstrukčnímu jednání ze strany obviněného při doručování písemností orgány činných v trestním řízení, je stanoveno, že v případě zmíněné plurality obhájců musí obviněný určit obhájce pro přijímání písemností a k vyrozumívání o úkonech trestního řízení. Taková skutečnost se oznamuje orgánům činných v trestním řízení a v případě, že obviněný neoznámí osobu obhájce pro přijímání písemností a k vyrozumívání o úkonech trestního řízení, bude takový obhájce určen státním zástupcem.

Obhájce, proti kterému je vedeno nebo bylo vedeno trestní stíhání a v důsledku toho v řízení ve kterém měl vykonávat obhajobu, má postavení obviněného, svědka nebo zúčastněné osoby, soudce rozhodne ve smyslu ustanovení § 37a trestního řádu o vyloučení zvoleného advokáta z obhajování. K vyloučení dojde i v případě, kdy obhájce v trestním řízení vypovídá jako svědek, podává znalecký posudek nebo je činný jako tlumočník. Uvedené platí také tehdy, když obhájce maří průběh trestního řízení, tj. opakovaně se nedostavuje k úkonům trestního řízení a ani nezajistí účast svého zástupce, ačkoli byl řádně a včas o takových úkonech vyrozuměn. Zákon pro případ kolize zájmů obviněných v témže trestním řízení vymezuje možnost vyloučení advokáta, který obhajuje dva a více spoluobviněných. V případě kolize zájmů obviněných jde o definitivní ukončení účasti obhájce v trestním řízení, neboť dále nemůže vykonávat obhajobu žádného ze spoluobviněných.

Právo zvolit obviněnému obhájce nepřipadá pouze na obviněného samého, ale též na jeho zákonného zástupce. Není-li však takových osob, nebo nevyužije-li obviněný práva zvolit si svého obhájce, pak je možnost zvolení obhájce obviněnému dána v souladu s ustanovením § 37 odst. 1 trestního řádu příbuzným obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželovi, partnerovi, druhovi, jakož i zúčastněné osobě. Je-li obviněný zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena, mohou tak učinit tyto osoby i proti jeho vůli. I pro tento případ platí, že si obviněný může místo obhájce, který mu byl ustanoven nebo osobou k tomu oprávněnou zvolen, zvolit obhájce jiného. Oznámí-li změnu obhájce tak, aby obhájce mohl být o úkonu vyrozuměn v zákonem stanovené lhůtě, orgán činný v trestním řízení ode dne doručení takového oznámení vyrozumívá nově zvoleného obhájce. V

opačném případě je obhájce předtím ustanovený nebo zvolený, pokud není z obhajování vyloučen, povinen obhajobu vykonávat do doby, než ji osobně převezme později zvolený obhájce.

3.5 Ustanovený obhájce

K ustanovení obhájce nedochází vždy, ale jen v případě kdy obviněný obhájce nemá a zároveň ho mít musí, tedy v případě nutné obhajoby, tj. je-li obviněný již v přípravném řízení ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo na pozorování ve zdravotnickém ústavu, je-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena, jde-li o řízení proti uprchlému nebo při sjednávání dohody o vině a trestu či považuje-li to státní zástupce za nutné, zejména proto, že vzhledem k tělesným nebo duševním vadám obviněného existují pochybnosti o jeho způsobilosti náležitě se hájit. K ustanovení obhájce dojde též v případě, že se řízení vede o trestném činu, na který se stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující pět let. Dle ustanovení § 38 odst. 1 trestního řádu, jestliže obviněný nemá obhájce v případě, kdy ho musí mít ve shora vyjmenovaných případech, určí se mu lhůta ke zvolení obhájce a v případě, že v určené lhůtě nebude obhájce zvolen, bude mu obhájce na dobu, po kterou trvají důvody nutné obhajoby, neprodleně ustanoven. Pro spoluobviněné se pak obhájce určuje způsobem, který zohlední zájmy obviněných a jeden společný obhájce se více obviněným ustanoví tak, aby si zájmy těchto v trestním řízení neodporovali.

Ustanovení obhájce, jakož i zrušení ustanovení obhájce, má v přípravném řízení v gesci soudce, který ve smyslu ustanovení § 39 odst. 2 trestního řádu při ustanovení postupuje dle soudem vedeného abecedně uspořádaného pořadníku advokátů (dále jen "pořadník"), kteří souhlasí s výkonem obhajoby jako ustanovení obhájci u tohoto soudu a mají v jeho obvodu, popřípadě sídle, své sídlo. U obvodních soudů v Praze se pak za sídlo advokáta považuje hlavní město Praha. Nelze-li ustanovit advokáta z tohoto pořadníku, ustanoví soud advokáta z pořadníku advokátů nadřízeného soudu.

Pořadník je veden abecedně a advokáti vedení v pořadníku jsou ustanovováni jako obhájci jednotlivým obviněným postupně tak, jak za sebou následují jejich příjmení. Byli by tímto způsobem ustanoven advokát, u kterého jsou dány důvody k vyloučení z obhajoby, nebo nemohl-li by být advokát ustanoven z jiných důvodů, ustanoví se první následný advokát, u kterého tyto důvody nejsou. Vzdal-li se obviněný ustanoveného obhájce prohlášením dle ustanovení § 36b trestního řádu a následně vzal toto prohlášení zpět, ustanoví se mu též obhájce, je-li to možné. V případě, že dojde ke spojení věcí ke společnému projednání a rozhodnutí a obviněnému byl v každé z těchto věcí ustanoven obhájce, pak soudce zruší ustanovení těch obhájců, kteří byli ustanoveni později. Došlo-li k ustanovení obhájců současně, zruší ustanovení těch obhájců, kteří byli ustanoveni v řízení o méně závažném trestném činu.

Dle ustanovení § 40 trestního řádu je ustanovený obhájce povinen obhajobu převzít, nicméně jsou situace, kdy může ustanovený obhájce z důležitých důvodů podat žádost, aby byl povinnosti obhajování zproštěn a místo něho ustanoven obhájce jiný. Takový postup je možný též podá-li žádost o zproštění ustanoveného obhájce obviněný. Povinnosti obhajování zprostí ustanoveného obhájce soudce. Stejně jako v případě zvoleného obhájce platí u obhájce ustanoveného soudcem, že je soudcem i bez návrhu zproštěn obhajoby ten, proti němuž je vedeno nebo bylo vedeno trestní stíhání a v důsledku toho v řízení, ve kterém měl vykonávat obhajobu, má postavení obviněného, svědka nebo zúčastněné osoby nebo v případě, kdy obhájce v trestním řízení vypovídá jako svědek, podává znalecký posudek nebo je činný jako tlumočník nebo nevykonává-li ustanovený obhájce delší dobu obhajobu.

4. OBHAJOBA V PŘÍPRAVNÉM ŘÍZENÍ

Od účinnosti zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, tj. od 1. ledna 1962, měl právo na obhajobu jen ten, kdo byl obviněn z trestného činu. Teprve novelou trestního řádu (provedena zákonem č. 178/1990 Sb.) bylo rozšířeno právo na obhajobu i na dobu před sdělením obviněním. V současnosti tak má právo na obhájce též osoba podezřelá, tedy osoba, která se nachází ve fázi před zahájením trestního stíhání ve smyslu ustanovení § 160 trestního řádu, tedy ve fázi, která podléhá postupu dle ustanovení § 158 a násl. trestního řádu.⁹²

V současné době, lze rozlišit tři formy přípravného řízení:

- 1) standartní přípravné řízení,
- 2) rozšířené přípravné řízení,
- 3) zkrácené přípravné řízení.

Nutno uvést, že trestní řád zná pouze pojem zkrácené přípravné řízení (dle ustanovení § 179a a násl. trestního řádu). O tzv. rozšířené přípravné řízení se jedná v případě, kdy je vyšetřování trestného činu v gesci krajského soudu jako soudu prvoinstančního, tedy v případě že rozhoduje o trestných činech na něž zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož dolní hranice činí nejméně pět let nebo pokud za něj lze uložit výjimečný trest. Trestní řád v ustanovení § 17 vyjmenovává jednotlivé trestné činy, pro které se koná řízení v prvním stupni před krajským soudem.⁹³

Je třeba si uvědomit, že policejní orgán *může připustit účast* obviněného na vyšetřovacích úkonech, myšleno na úkonech činěných po zahájení trestního stíhání, a umožnit mu klást otázky vyslychaným svědkům. Oproti tomu obhájce je již od zahájení trestního stíhání *oprávněn* být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem dle ustanovení § 165 odst. 2 trestního řádu.

Jednoduše lze ale konstatovat, že rozsah obhajoby v předsoudním stadiu trestního řízení

---

⁹² Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání. Praha: C.H.Beck 2014, 101 s.

⁹³ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 501 s.

(avšak nejen v předsoudním stadiu) vychází z rozsahu práv obviněného, neboť pouze tam kde zákon přiznává práva obviněnému, může obhájce vykonávat účinnou obhajobu. Dle ustanovení § 33 trestního řádu má též obviněný právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich. Ačkoli není obviněný povinen vypovídat, může uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky. To vše prostřednictvím svého obhájce, který dokáže zhodnotit relevanci podávaného návrhu, žádosti či jiného dalšího podnětu.

Jak již bylo vymezeno v čl. 3 této práce, má obviněný právo zvolit si obhájce, radit se s ním během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení. Trestní řád v témže ustanovení též vymezuje výjimku z této zásady, když striktně uvádí, že se obviněný s obhájcem nemůže radit v průběhu svého výslechu o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Obviněný může žádat, aby byl vyslýchán za účasti svého obhájce a aby se obhájce účastnil i jiných úkonů přípravného řízení ve smyslu ustanovení § 165 trestního řádu. V tomto ohledu je nezbytné, aby obhájce oznámil policejnímu orgánu, že se chce účastnit vyšetřovacích úkonů a policejní orgány o těchto úkonech obhájce předem vyrozumí. Vyrozumění obhájce policejní orgán neprovede, pokud provedení úkonu nelze odložit a vyrozumění nelze zajistit.

Jinými slovy, v praxi je oprávnění obhájce být přítomen při vyšetřovacích úkonech omezeno, a to zejména pokud se jedná o operativně pátrací úkony dle ustanovení § 158b a násl. trestního řádu nebo pokud se jedná např. o odposlechy a záznam telekomunikačního provozu atp.⁹⁴

Je-li obviněný ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, může taková osoba s obhájcem mluvit bez přítomnosti třetí osoby. Uvedená práva přísluší obviněnému i tehdy, je-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena.

Obviněný má právo být v každé fázi trestního řízení poučen o svých právech a naproti

---

⁹⁴ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 535 s., k tomuto též: Jelínek, J.: Právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů v přípravném řízení, in Záhora, J. (ed.): Aktuálně problémy přípravného konania trestného, Praha: Leges 2014, 50 s.

tomu všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny vždy obviněného o jeho právech poučit a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Obviněného, který byl zadržen či zatčen, je třeba poučit též o právu na naléhavou lékařskou pomoc, o maximální lhůtě, po kterou může být omezen na svobodě, než bude odevzdán soudu, a o právu nechat vyrozumět konzulární úřad a rodinného příslušníka nebo jinou fyzickou osobu, u nichž uvede údaje potřebné k vyrozumění, v případě, že bude vzat do vazby.

V čl.14 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech je zakotveno, že každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu. Vymezením presumpce neviny pro každého, kdo je obviněn z trestného činu, je dána záruka, že se považuje za nevinného, dokud není zákonným postupem prokázána jeho vina.

V témže článku Mezinárodního paktu o občanských a politických právech jsou vymezeny minimální záruky obviněného, který:

- a) má být neprodleně a podrobně informován v jazyce, jemuž rozumí, o povaze a důvodu obvinění proti němu;
- b) má mít dostatek času a možností pro přípravu své obhajoby, a aby se mohl spojit s obhájcem podle své vlastní volby;
- c) má být souzen bez zbytečného odkladu;
- d) má být souzen za své přítomnosti a obhajovat se osobně nebo prostřednictvím obhájce, kterého si sám zvolí; má být poučen o svých právech a má mu být poskytnuta právní pomoc v každém případě, kdy toho zájmy spravedlnosti vyžadují, a aniž by v takovém případě sám platil náklady, jestliže nemá dostatečné prostředky k úhradě;
- e) má mu být dána možnost, aby provedl výslech nebo dal provést výslech svědků proti sobě a aby měl možnost účasti a výslechu svědků svědčících v jeho prospěch za stejných podmínek jako u svědků svědčících proti němu;
- f) má se mu dostat pomoci tlumočnicka, jestliže nerozumí jazyku nebo nemluví jazykem, jehož se užívá u soudu;
- g) nesmí být nucen svědčit proti sobě nebo přiznat vinu.

Z pohledu obhajoby realizované v přípravném stadiu trestního řízení jsou stěžejní body zejména ad d) a e) citovaných záruk. Obhajobu obviněného lze z pohledu teoretickoprávní rozdělit také na materiální obhajobu, tj. právo obviněného hájit se sám, a obhajobu formální, tj. právo obviněného mít obhájce a radit se s ním.⁹⁵

4.1 Obhajoba v přípravném řízení před zahájením trestního stíhání

Postup před zahájením trestního stíhání je vymezen v částí druhé, hlavně desáté trestního řádu a dle ustanovení § 12 odst. 10 trestního řádu je součástí přípravného řízení.⁹⁶ Vzhledem k vymezení fází přípravného řízení a účasti obhájce v nich, je nutné zmínit, že pro fázi před zahájením trestního stíhání není stanoveno, že by podezřelý měl právo na nutnou obhajobu, ačkoli by jinak byl dán některý z důvodů.

Jinými slovy nutná obhajoba začíná až po zahájení trestního stíhání dle ustanovení § 160 a násl. trestního řádu. Obhájce by pak měl v souvislosti s výkonem řádné obhajoby poučit osobu podezřelou, že bude podávat vysvětlení, což je postup před zahájením trestního stíhání. Podezřelá osoba by měla být též obeznámena s tím, že advokát se jako obhájce tohoto úkonu neúčastní, neboť převzít obhajobu může teprve po zahájení trestního stíhání, tedy v době, kdy bude zjištěna osoba obviněného. Jinak je tomu v případě zadrženého podezřelého a mladistvého (viz dále).⁹⁷

Z uvedeného mimo jiné vyplývá, že obhájce může vykonávat práva na obhajobu až po zahájení trestního stíhání, tj. až v případě obviněného, nebo v případě podezřelého ve zkráceném přípravném řízení. Tedy za situace, kdy je postup před zahájením trestního stíhání veden zejména zásadou zjišťování skutkového stavu tak, aby mohlo být trestní stíhání zahájeno ve smyslu ustanovení § 160 a násl. trestního řádu, musí policejní orgán objasňovat a prověřovat všechny skutečnosti, které odůvodňují závěr, že trestný čin

---

⁹⁵ Srov. čl. 14 odst. 3 písm. d) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

⁹⁶ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C.H.Beck 2013, 483 s.

⁹⁷ Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání. Praha: C.H.Beck 2014, 107 s.

spáchala konkrétní osoba, není možné uplatňovat stejná práva na obhajobu jako v řízení po zahájení trestního stíhání.

Vzhledem k právě uvedenému, je možné uplatnění práva na obhajobu v řízení před zahájením trestního stíhání vymezit spíše jako „pouhé“ právo na právní pomoc advokáta, a to ve smyslu ustanovení § 158 odst. 5 trestního řádu, neboť dle citovaného ustanovení trestního řádu má každý při podání vysvětlení právo na právní pomoc advokáta. Advokát dbá zejména na dodržení postupů a zachování práv osoby podávající vysvětlení. Poskytování právní pomoci advokátem v tomto případě je poskytování právních služeb nikoli však v procesním postavení obhájce jako subjektu trestního řízení.⁹⁸

Orgány činné v trestním řízení tak mají povinnost umožnit osobě podávající vysvětlení zastoupení advokátem, neboť dle ustanovení § 158 odst. 5 trestního řádu ve smyslu čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, má každý právo na pomoc advokáta v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.⁹⁹

4.2 Obhajoba ve zkráceném přípravném řízení

Zkrácené přípravné řízení je upraveno v hlavě X., oddíl osmý, trestního řádu, konkrétně v ustanovení § 179a až § 179h trestního řádu. Z pohledu obhajoby je pak důležité ustanovení § 179b odst. 2 trestního řádu, ve kterém je zakotveno, že ve zkráceném přípravném řízení má podezřelý stejná práva jako obviněný dle ustanovení § 33 odst. 1, 2 trestního řádu.

Zkrácené přípravné řízení je tzv. zvláštním postupem před zahájením trestního stíhání ve smyslu ustanovení § 160 a násl. trestního řádu.¹⁰⁰ Vzhledem k povaze trestných činů, tj. trestných činů, které jsou méně závažné, se obhajoba ve zkráceném přípravném řízení dle

---

⁹⁸ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C.H.Beck 2013, 488 s.

⁹⁹ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016. 843 s.

¹⁰⁰ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C.H.Beck 2013, 547 s.

ustanovení §179a a násl. trestního řádu váže k osobě přistižené při páčání činu nebo bezprostředně poté po jejím zadržení. Vzhledem k povaze a závažnosti trestných činů projednávaných ve zkráceném přípravném řízení upravuje trestní řád postup a uplatnění obhajoby tak, aby byl naplněn smysl zkráceného přípravného řízení, kterým je zejména rychlé shromáždění základních podkladů pro rozhodnutí. Policejní orgán pak postupuje jako v řízení před zahájením trestního stíhání.

Z důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním¹⁰¹ se podává, že zkrácené přípravné řízení se navrhuje konat pouze za podmínek, kdy lze očekávat, že toto řízení bude v několikadenní lhůtě (nejpozději však do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán obdržel oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání¹⁰²) ukončeno a podezřelý bude postaven před soud. Pokud tyto podmínky nejsou splněny, pak konání zkráceného přípravného řízení nebude přicházet v úvahu. Z pohledu naplnění účelu zkráceného přípravného řízení je obhajoba v jistě nevýhodném postavení, když např. možnost vyslyšet potenciální svědky je omezena pouze na podání vysvětlení, popř. je svědek vyslechnut v rámci provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů.¹⁰³

4.2.1 Obhajoba podezřelého ve zkráceném přípravném řízení

Novelou (provedena zákonem č. 265/2001 Sb.) trestního řádu došlo ke zjednodušení procesních forem trestního řízení. Vymezením zkráceného přípravného řízení dle ustanovení § 179a a násl. trestního řádu došlo k přiznání práv podezřelému ve stejném rozsahu jako obviněnému.¹⁰⁴ Avšak vzhledem k tomu, že se zkrácené přípravné řízení koná proti osobě podezřelé, jedná se o řízení před zahájením trestního stíhání ve smyslu ustanovení § 160 trestního řádu. K samotnému zahájení trestního stíhání tak dojde v daném případě až v okamžiku, kdy návrh státního zástupce na potrestání podezřelého je doručen soudu (§ 314b odst. 1 věta druhá).¹⁰⁵

¹⁰¹ Důvodová zpráva vydána pod č. 265/2001 Sb. v částce 102/2001 Sb. dne 31. 7. 2001.

¹⁰² Srov. ustanovení § 179b odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu.

¹⁰³ Jelínek, J. a kolektiv: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges 2013, 531 s.

¹⁰⁴ Srov. ustanovení § 33 odst. 2 trestního řádu a ustanovení § 179b odst. 2 trestního řádu.

¹⁰⁵ Vantuch, P.: Obhajoba obviněného, 3. vydání. Praha: C.H.Beck 2010, 258 s.

Vzhledem ke skutečnosti, že má zkrácené přípravné řízení povahu řízení před zahájením trestního stíhání, pořizují se o provedených úkonech především úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů podle ustanovení § 158 odst. 3, 5 trestního řádu (tj. záznam o zahájení úkonů trestního řízení a podání vysvětlení), které se pořizují bez přítomnosti obhájce.¹⁰⁶ O účinné obhajobě proto nemůže být ani zmínka, když je navíc možno takto opatřené důkazy, ve smyslu ustanovení § 314d odst. 2 poslední věta trestního řádu, ve zjednodušeném řízení před soudem přečíst.

Vzhledem k povaze zkráceného přípravného řízení je třeba vymezit možnosti obhajoby negativně:

- 1) Obhajoba jednoznačně nemá možnosti jako ve standardním přípravném řízení, ačkoli se podezřelému ve zkráceném přípravném řízení přiznávají stejná práva jako obviněnému.
- 2) V důsledku rychlosti a zjednodušení řízení nemá obhájce možnost účastnit se úkonů, jejichž provedení nelze odložit a vyrozumění o nic je nemožné. Těmito jsou standardně účast obhájce při výslechu svědka, při rekonstrukci, účast při rekonstrukci, účast při vyšetřovacím pokusu, účast při konfrontacích mezi spoluobviněnými a svědky, etc.¹⁰⁷
- 3) Obhajoba je zbavena možnosti při skončení přípravného řízení prostudovat trestní spis a popř. navrhnout důkazy na doplnění vyšetřování, neboť policejní orgán na tuto možnost obviněného ani jeho obhájce neupozorňuje.¹⁰⁸

Souhrnem lze tedy říci, že podezřelý ve zkráceném přípravném řízení musí být policejním orgánem „pouze“ řádně poučen, a to ve stejném rozsahu jako obviněný a musí mu být dána možnost se k podezření podrobně vyjádřit. Pokud se týká vyjádření, pak je potřeba zejména souvisle vylíčit skutečnosti, které jsou předmětem obvinění a uvést okolnosti, které obvinění zeslabují nebo vyvracejí, a nabídnout o nich důkazy. Podezřelému mohou být, stejně jako obviněnému, kladeny otázky k doplnění výpovědi nebo k odstranění

---

¹⁰⁶ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016. 891 s.

¹⁰⁷ Vantuch, P.: Právo na Obhajobu v předsoudní fázi trestního řízení po 1.1.2002, Trestněprávní revue 5/2002, 129 s. a násl.

¹⁰⁸ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016. 893 s.

neúplnosti, nejasnosti a rozporů. Podezřelému nelze stejně jako obviněnému ve standartním přípravném řízení pokládat kapciózní nebo sugestivní otázky. V průběhu výpovědi podezřelého je možné, aby tento, dříve než odpoví na již položenou otázku, nahlédl do svých písemných poznámek (tyto musí být, požádá-li o to vyslyšající, předloženy k nahlédnutí).¹⁰⁹

Již ve zkráceném řízení však lze dle ustanovení § 179b odst. 5 trestního řádu sjednat na návrh obhajoby (nebo i bez něj), a to ve smyslu ustanovení § 175a odst. 1 trestního řádu, dohodu o vině a trestu. Za tímto účelem je možné i prodloužit zkrácené přípravné řízení o třicet dnů ve smyslu ustanovení § 179f odst. 2 písm. a) trestního řádu.

4.1.1 Obhajoba zadrženého podezřelého

Pokud jde o osobu zadrženého podezřelého, pak je možný postup dle ustanovení § 76 odst. 1 trestního řádu. Zde je stanoveno, že policejní orgán může v naléhavých případech, je-li dán některý z důvodů vazby¹¹⁰, zadržet osobu podezřelou ze spáchání trestného činu. Zadržení provede policejní orgán na základě předchozího souhlasu státního zástupce nebo i bez jeho souhlasu v případě, že věc nesnese odkladu a předchozího souhlasu nelze předem dosáhnout.¹¹¹

Při zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu však není nutné zkoumat a zvažovat při zadržení okolnosti uvedené v ustanovení § 68 odst. 2, 3 trestního řádu.¹¹² Těmito okolnostmi jsou míněny důvody vazby, což z pohledu obhajoby jasně svědčí o nevýhodném postavení podezřelého, tedy osoby, jejíž osobní svoboda se omezuje. Uvedený postup je též nepochybně v rozporu s účelem zadržení. Neuvážením této

---

¹⁰⁹ Vantuch, P.: Obhajoba obviněného, 3. vydání. Praha: C.H.Beck 2010, 33 s.

¹¹⁰ Srov. ustanovení § 67 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád: „Obviněný smí být vzat do vazby jen je-li důvodná obava že uprchne nebo se bude skrývat, že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.“

¹¹¹ Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání. Praha: C.H.Beck 2014, 101 s.

¹¹² Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016, 705 s.

možnosti, tj. možnosti zadržení, byly novelou trestního řádu (provedena zákonem č. 265/2001 Sb.) víceméně zohledněny pouze podmínky za kterých nelze vzít osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání, do vazby, avšak zcela absentuje v trestním řádu vymezení těchto podmínek pro osobu podezřelou, u které je zvažována možnost zadržení. Zadržený podezřelý má právo zvolit si obhájce (nemá však právo na ustanovení obhájce), hovořit s ním bez přítomnosti třetí osoby a radit se s ním již v průběhu zadržení. Zvolený obhájce má právo být přítomen u výslechu podezřelého, když možnost účastnit se výslechu zadrženého podezřelého je dána na základě předchozí žádosti zadrženého. Tedy v případě, že o to podezřelý nepožádá, pak je obhájce přítomen až u jeho výslechu, který se koná po sdělení obvinění.¹¹³

Dále v témže ustanovení, tj. v ustanovení § 76 odst. 2 trestního řádu, jsou vymezeny podmínky při zadržení v případě osoby přistižené při spáchání trestného činu nebo bezprostředně poté. Možnost zadržet takovou osobu je zákonem dána komukoliv až do zadržení policejním orgánem. Obhajoba osoby přistižené při spáchání trestné činnosti po zadržení policejním orgánem probíhá obdobně jako v případě podezřelé osoby zadržené.

Pokud tedy dojde k zadržení dle výše uvedeného, má zadržený podezřelý z přečinu právo zvolit si obhájce a radit se s ním bez přítomnosti třetí osoby již v průběhu zadržení. I v případě, pokud si zadržený podezřelý obhájce nezvolí, bude mu obhájce pro dobu trvání zadržení ustanoven.¹¹⁴

V podstatě lze konstatovat, že obhajoba zadrženého podezřelého probíhá jako u podezřelého ve zkráceném přípravném řízení. Nicméně vzhledem k tomu, že ve zkráceném přípravném řízení nemůže být podezřelý vzat do vazby¹¹⁵, a za situace kdy podezřelý nebude propuštěn ze zadržení ve lhůtě 48 hodin, pak jsou dány důvody nutné obhajoby ve smyslu ustanovení § 36 odst. 4 trestního řádu a to z důvodu, že bude zadržený podezřelý předán soudu s návrhem na potrestání, který bude řešen ve zjednodušeném řízení.

---

¹¹³ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016, 705 s.

¹¹⁴ Vantuch, P.: Právo na Obhajobu v předsoudní fázi trestního řízení po 1.1.2002, Trestněprávní revue 5/2002, 129 s. a násl.

¹¹⁵ Srov. ustanovení § 179f odst. 1 písm. a) trestního řádu.

Ustanovení obhájce (v případě, že si jej nezvolí sám zadržený podezřelý) má důležitý význam jednak z hlediska zajištění práva na obhajobu takového zadrženého podezřelého, u něhož je pak ve zjednodušeném řízení před samosoudcem dána podmínka nutné obhajoby podle ustanovení § 36 odst. 4 trestního řádu, a jednak je to v případě žádosti o ustanovení obhájce směřující podle ustanovení § 39 odst. 1 trestního řádu k soudu důležitý signál, že v krátké době mu zřejmě bude spolu s návrhem na potrestání předán i zadržený podezřelý k provedení zjednodušeného řízení, na základě něhož se samosoudce může na provedení výslechu obviněného a příp. i hlavního líčení ve smyslu ustanovení § 314b odst. 2 trestního řádu náležitě připravit.¹¹⁶

4.3 Obhajoba obviněného po zahájení trestního stíhání

Samotné zahájení trestního stíhání nastane tehdy, když prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a zároveň je dostatečně odůvodněn závěr, že tento trestný čin spáchala určitá osoba.¹¹⁷ Trestní stíhání je zároveň možné podle uvedeného zahájit pouze v případě, že nebyl dán důvod pro vyřízení věci státním zástupcem odevzdáním věci (dle ustanovení § 159a odst. 1 trestního řádu), odložením věci (dle ustanovení § 179a odst. 2, 3, 4, 5 trestního řádu), dočasným odložením trestního stíhání (dle ustanovení § 179b trestního řádu) nebo sjednáním dohody o vině a trestu ve zkráceném přípravném řízení.

Obecně lze konstatovat, že obhájce je povinen chránit a prosazovat oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny, což vyplývá z povinnosti uložené advokátovi v rámci klientského vztahu zákonem o advokacii.¹¹⁸ Ochrana a prosazování oprávněných zájmů v rámci přípravného řízení trestního je vše, co se týká obviněného.¹¹⁹ „Vše“ je v kontextu uvedeného zejména poskytování právních porad, zastupování před orgány činnými v trestním řízení nebo jinými orgány, právo, aby obhájce komunikoval s ostatními

---

¹¹⁶ Šámal, P.: Zkrácené přípravné řízení, *Trestněprávní revue* 1/2002, s. 5 a násl.

¹¹⁷ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha : C. H. Beck 2013, 515 s.

¹¹⁸ Srov. ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 89/1996, o advokacii.

¹¹⁹ Jelínek, J., Uhlířová, M.: *Obhájce v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges 2011, 208 s.

osobami zúčastněnými na řízení a jejich právními zástupci, případně poskytování dalších služeb, které jsou nezbytné pro vedení obhajoby.¹²⁰

Ačkoliv bylo dříve uvedeno, že rozsah obhajoby v předsoudním stadiu trestního řízení vychází z rozsahu práv obviněného, neboť pouze tam kde zákon přiznává práva obviněnému, může obhájce vykonávat účinnou obhajobu, bude nutné tento rozsah blíže vymezit, když v některých případech je rozsah oprávnění obviněného širší než rozsah oprávnění obhajoby a jindy tomu tak není. Srovnatelná práva obhájce a obviněného jsou dána pro řízení proti uprchlému, když v ustanovení § 304 trestního řádu je stanoveno, že v tomto musí mít obviněný obhájce vždy, tedy jsou dány důvody tzv. nutné obhajoby, a dále je výslovně stanoveno, že v tomto případě má obhájce stejná práva jako obviněný, tedy má i ta práva, které má jinak podle obecných ustanovení výhradně obviněný.¹²¹

Vázanost obhájce pokyny klienta též není bezbřehá, neboť obhájce je vázán právními předpisy a stavovskými předpisy, a pokud pokyn klienta překračuje meze stanovené právě některým předpisem, není jím obhájce vázán. Na tuto skutečnost musí obhájce svého klienta upozornit vždy.¹²² Tedy v případech, kdy klient požaduje po svém obhájci, aby prosazoval jeho zájmy v rozporu s právním nebo stavovským předpisem, je tento ze zákona povinen takový pokyn odmítnout a o jeho rozporu s příslušným předpisem klienta poučít. Pokud klient i přes uvedené poučení trvá na svém pokynu, pak má obhájce možnost vypovědět smlouvu o poskytování právních služeb.¹²³ Ačkoli je nepochybné, že trestní řízení ve světle zásady ultima ratio představuje na straně jedné nejzazší možnost jak uplatnit právo proti obviněnému, ale i nejzazší možnost poškozeného jak uplatnit svá práva proti obviněnému, je s ohledem na přísnost této zásady nezbytné dodržovat veškeré zásady trestního řízení, a to od počátku, včetně vytčených mezí obhajoby.

Shora uvedené se podává i z nálezu Ústavního soudu ze dne 25.9.1996, sp.zn. III. ÚS 83/96, když uvedl, že ústavně zaručené právo na obhajobu (čl. 37 odst. 2, čl. 40 odst. 3

---

¹²⁰ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011, 208 s.

¹²¹ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016, 1089 s.

¹²² Srov. ustanovení § 16 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii.

¹²³ Svejkovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol.: Zákon o advokacii. Komentář. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, 106 s.

Listiny základních práv a svobod) spolu s presumpcí nevinny (čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod) jsou základními podmínkami spravedlivého procesu (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) v němž vina obviněného má být zjištěna.

Zmíněné ústavní záruky jsou promítnuty i do procesního předpisu, kterým je v daném případě trestní řád (ustanovení § 33 odst. 1 trestního řádu), který je ve shodě s Ústavou vybudován na zcela zřetelné zásadě priority volby obhájce (ustanovení § 33 odst. 1, ustanovení § 37 odst. 2 trestního řádu), kterou je obviněný oprávněn uplatnit v kterémkoli stádiu neskončeného řízení (ustanovení § 37 odst. 2 trestního řádu). Vzhledem k takto vymezeným zárukám je proto vždy věcí obviněného, kdy a koho z osob oprávněných k poskytování právní pomoci formou obhajoby v trestním řízení (ustanovení § 37 trestního řádu) svou obhajobou pověří, příp. zda svého práva volby vůbec využije. Za uskutečněnou volbu ovšem obviněný nese odpovědnost sám, a již proto není obecný soud oprávněn posuzovat "kvalitu" obhajoby či "nečinnost" obhájce, neboť jemu (obhajovanému) nelze upřít právo na volbu procesní taktiky, jíž zamýšlí svůj záměr v řízení před soudem prosadit. Opak uvedeného by totiž znamenal očividný zásah státní moci do ústavně zaručeného základního práva na obhajobu a případně též jistou (zřetelně nežádoucí a především ústavně nepřijatelnou) formu státní kontroly nad jeho výkonem.

Z citovaného nálezu Ústavního soudu jednoznačně vyplývá uvedená obhájcová povinnost nejen podřídít výkon obhajoby podmínkám zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii a podmínkám trestního řádu (ustanovení § 41 trestního řádu, ustanovení § 16 zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii), ale současně též jeho povinnost dbát při poskytování právní pomoci etických pravidel svého povolání. Za splnění povinností daných ustanovením § 41 odst. 1, 2, a 6 trestního řádu však obhájce odpovídá nikoli soudu (orgánu veřejné moci), ale obhajovanému, příp. orgánu, jemuž je kárně podroben (ustanovení § 32 zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii), a proto poruší-li obhájce při výkonu obhajoby jemu svědčící povinnosti (nebo poskytuje-li právní pomoc non lege artis a nejde-li přitom o trestný čin), nelze nápravu sjednat jinak než cestou České advokátní komory.

Meze trestní obhajoby tak jsou jednoznačně dány a vázanost obhájce pokyny klienta lze vymezit z hlediska:

1) procesního postupu,

kdy nelze v rozporu s pokynem plně svéprávného obviněného podat opravné prostředky, které klient podat nechtěl a naopak je obhájce povinen podat opravné prostředky na příkaz klienta i tam, kde má za to, že podání je nadbytečné či beznadějně;

2) skutkových otázek,

v příděch kdy obhájce vyvodí závěr, že obviněným uváděné skutečnosti jsou ve vzájemném rozporu nebo v rozporu se zjištěným skutkovým stavem (např. na základě vypracovaného znaleckého posudku či jiného nezpochybnitelného důkazu) nebo se vzájemně vylučují, má obhájce možnost odchytil se od pokynu klienta. Nerespektování pokynu klienta je tak v daném případě možné tehdy, pokud je to nutné k přesvědčivému a účinnému provedení obhajoby;

3) právních otázek,

když je zde obhájce (odborník znalý práva) a obviněný (laik) v nerovném postavení. Z uvedeného vztahu vyplývá, že obhájce nemůže být vázán pokyny klienta, když jeho názory mohou být v tomto ohledu irrelevantní.¹²⁴ Zajištěním pomoci odborníka na danou situaci, jíž právo přikládá význam, je významné též z pohledu garantování práva na rovné postavení v řízení.¹²⁵

Jiná situace nastane v případě obhajoby osoby zbavené způsobilosti k právnímu jednání¹²⁶, kdy obhájce může vykonávat obhajobu i proti vůli takového obviněného, nicméně stále v souladu s ustanovením § 16 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb. o advokacii, tedy v zájmu klienta využívat důsledně veškeré zákonné prostředky a uplatnit vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné.

Samotnou obhajobu po zahájení trestního stíhání dle ustanovení § 160 trestního řádu lze rozdělit z hlediska svého rozsahu do dvou typů na:

1) standartní vyšetřování dle ustanovení § 161 až § 167 trestního řádu,

---

¹²⁴ Mandák, V.: Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek, *Trestněprávní revue* 7/2003, 193 s.

¹²⁵ Wagnerová, E., Šimáček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol.: *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, čl. 40.

¹²⁶ Srov. ustanovení § 15 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

2) rozšířené vyšetřování dle ustanovení § 168 až § 170 trestního řádu,¹²⁷

Novelou trestního řádu (provedena zákonem č. 265/2001 Sb.) byl rozšířený typ přípravného řízení zaveden pro vyšetřování trestných činů, o nichž koná řízení v prvním stupni krajský soud. Oproti standardnímu typu přípravného řízení se provádí důkazy v rozsahu, který je nezbytný vzhledem k právní kvalifikaci skutku, pro který je obviněný v době provádění důkazů stíhán. Neplatí tak omezující podmínky pro výslech a pro skončení tohoto typu řízení, když je stanovena delší, šesti měsíční, lhůta.¹²⁸

K jednotlivým právům a povinnostem vymezených v této kapitole je nutné uvést, že není předmětem této práce obsáhnout bezmezně všechna práva a povinnosti obhájce v rámci přípravného řízení, ale popsat základní a nejdůležitější práva a povinnosti, bez kterých by nebyla vedená obhajoba plnohodnotná a tedy vedena v zájmu obviněného, neboť pouze obhájce, který stojí po boku obviněného při důležitých úkonech trestního řízení, dává obviněnému záruku, že nic co by nemělo být uplatněno v jeho prospěch nebude opomenuto a že neznalost obviněného v mnohých a složitých předpisech mu nebude na újmu.¹²⁹

4.3.1 Právo podávat za obviněného návrhy, žádosti a opravné prostředky

Stěžejní právo obhájce již v přípravném řízení je dle ustanovení § 41 odst. 2 věta první trestního řádu právo podávat za obviněného návrhy, žádosti a opravné prostředky. Vzhledem k tomu, že obhájce má postavení druhého "odborného" já obviněného, musí toto odborné alter ego mít zaručenu možnost získat od klienta všechny údaje, které jsou pro věc relevantní, a musí mít i nijak nesvazovanou vůli činit úkony, a to například i proti vůli orgánu, který jej ustanovil.¹³⁰

---

¹²⁷ Vantuch, P.: Zahájení trestního stíhání a jeho účinky vůči podezřelému (osobě, proti níž se řízení vede) od 1.1.2002, Trestněprávní revue 1/2003, 13 s. a násl.

¹²⁸ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016, 871 s.

¹²⁹ Císařová, D., Jüttner, A.: Obhajoba v československém trestním řízení. 1. vydání. Praha: Orbis 1965, 49 s.

¹³⁰ Wagnerová, E., Šimáček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol.: Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, čl. 40.

Obhájce může činit návrhy, žádosti a opravné prostředky písemnou formou, ale tyto lze učinit i ústně. Toto právo je dáno obhájci z již zmíněných důvodů. Jednak je obhájce ke svým teoretickým znalostem a praktickým zkušenostem schopen činit podání na kvalitativně vyšší úrovni¹³¹ a za další je zde vyšší míra bdělosti nad zachováním lhůt ze strany obhájce u podání kde je lhůta stanovena.

Obhájce podává návrhy na provedení důkazů, na způsob rozhodnutí (návrh na přerušení věci nebo návrh na postoupení věci etc.), a v neposlední řadě i návrhy a žádosti, které se týkají samotného způsobu řízení (žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu, žádost o navrácení lhůty, žádost o propuštění z vazby etc.).¹³² V případě, kdy si obviněný zvolí svého obhájce, tedy v případě, kdy je stanovena smluvní odměna za poskytnuté právní služby na základě smlouvy o poskytování právních služeb, může dojít k tomu, že rozsah obhajoby překračuje smluvený limit a obviněný nemá prostředky k úhradě zvoleného obhájce. V nastíněném případě může obhájce podat návrh na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu.

Pokud jde o právo podat návrh na provedení důkazů, pak je nutné podotknout, že z hlediska praxe je takové právo orgány činnými v trestním řízení zcela nerespektováno. Respektive, orgány činné v trestním řízení zpravidla obhajobou navržené důkazy zamítají s odůvodněním, že tyto důkazy mohou být provedeny v řízení před soudem, neboť těžiště dokazování je v soudním stadiu řízení, které je vedeno zásadou bezprostřednosti a ústnosti. Taková úvaha o provádění důkazů je nicméně v rozporu se zásadou vyhledávací, podle které jsou orgány činné v trestním řízení povinny zjišťovat právně relevantní skutečnosti a vyhledat o nich důkaz. Stejně právo náleží i obhajobě, která vyhledané důkazy navrhne provést právě orgánu činnému v trestním řízení a skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo neopatřil orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.¹³³

Pakliže povinností obviněného je dostavení se k výsledku, podrobení se úkonům potřebným ke zjištění totožnosti (prohlídka těla, odběr krve, podrobení vyšetření

---

¹³¹ Vantuch, P.: Obhajoba obviněného, 3. vydání. Praha: C.H.Beck 2010, 56 - 57 s.

¹³² Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011, 217 s.

¹³³ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: Leges 2013, 375 s.

duševního stavu), jakož i strpět omezení na osobní svobodě (zadržení a vazba) a dalších úkonů nezbytných pro naplnění účelu trestního řízení (osobní a domovní prohlídka, vydání nebo odnětí věci, zajištění peněžních prostředků na účtu, zadržení a otevření nedoručených zásilek, odposlechy telekomunikačních zařízení apod.)¹³⁴, pak na druhé straně nesmí být zasahováno do zákonem zaručených práv na obhajobu. Obhájce by v tomto duchu neměl v žádném případě dopustit, aby obviněný svým jednáním v rámci přípravného řízení porušil zákaz donucování k sebeobviňování, tj. zásadu *nemo tenetur se ipso accusare*, která vyplývá z čl. 14 odst. 3 písm. g) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966, kterým je stanoveno, že „obviněný ... nesmí být nucen svědčit proti sobě nebo přiznat vinu“.¹³⁵ V praxi je však taková praktika v rozporu se zásadou o zákazu donucovat k sebeobviňování používána, o čemž svědčí i bohatá judikatura Ústavního soudu, který se danou problematikou v minulosti zabýval.¹³⁶

Z nálezu Ústavního soudu ze dne 22.2.2006 sp.zn. I. ÚS 671/05 se podává, že ústavní garance výše uvedeného práva občana spočívajícího v tom, že není povinen usvědčovat sebe samotného, je na místě hledat především v Listině základních práv a svobod, když z tohoto hlediska je to zejména článek 37 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, který stanoví, že každý má právo odepřít výpověď, jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké. Speciálním ustanovením je v tomto kontextu čl. 40 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, jenž přiznává obviněnému právo odepřít výpověď. Tohoto práva nesmí být obviněný žádným způsobem zbaven. Speciálním je proto, že se týká obviněného, ne kohokoliv, a tedy osoby - obviněného, která ze zákona¹³⁷ povinnost vypovídat nemá, na rozdíl např. od svědků, jichž především se čl. 37 odst. 1 Listiny základních práv a svobod dotýká. Nad rámec zákazu donucování jiného k sebeobviňování vlastní výpovědí, lze zmíněné ústavní právo chápat v širším rozsahu tak, že ani jiné

---

¹³⁴ Mandák, V.: Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek, *Trestněprávní revue* 7/2003, 193 s.

¹³⁵ Musil, J.: Zákaz donucování k sebeobviňování (*nemo tenetur se ipsum accusare*), Ústavní soud České republiky, 2009. Dostupné též na: <http://www.mvcr.cz/clanek/4-2009-zakaz-donucovani-k-sebeobvinovani-nemo-tenetur-se-ipsium-accusare.aspx>.

¹³⁶ srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 20.2.2011, sp.zn. Pl. ÚS 29/00, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 21, ročník 2012, nálezy Ústavního soudu ze dne 28.1.2003, sp.zn. II. ÚS 118/01, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 29, ročník 2003, nálezy Ústavního soudu ze dne 10.3.2005, sp.zn. III. ÚS 561/04 uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 36, ročník 2005, a nálezy Ústavního soudu ze dne 12.1.2006, sp.zn. II. ÚS 552/05 uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 40, ročník 2006, a další.

¹³⁷ Srov. ustanovení § 33 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

důkazy není nikdo povinen proti sobě poskytovat. V tomto rozsahu je předmětné ústavní právo garantováno článkem 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, zakotvujícím presumpci nevinu. Z této zásady plyne zásada jiná, a sice *in dubio pro reo*, zakládající přinejmenším povinnost orgánů činných v trestním řízení dokazovat vinu obviněného, má-li dojít k odsouzení. A *contrario* pak z této povinnosti vyplývá neexistence povinnosti samotného obviněného se usvědčovat jakýmkoliv způsobem, a to nejen vlastní výpovědí. Logickým důsledkem bude zákaz jakéhokoliv donucování občana k sebeobvinění. Pomocí stejného logického argumentu je možné dovodit neexistenci povinnosti k sebeobvinění i z čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, kde se mimo jiné hovoří o právu osobní obhajoby. Doznání obviněného je v této souvislosti výlučným jeho právem.

Ústavní soud v tomto kontextu poukazuje i na relevantní judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, dle které zákaz nucení k sebeobviňování je součástí čl. 6 Úmluvy. Ve svém rozhodnutí *J.B. proti Švýcarsku* ze dne 3.5.2001 Evropský soud konstatoval, že i když to čl. 6 Úmluvy výslovně nezmiňuje, právo zachovat mlčenlivost a právo nepřispívat k vlastnímu obvinění jsou všeobecně uznávané mezinárodní normy, které jsou jádrem pojmu spravedlivého procesu zakotveného v čl. 6 odst. 1. Konkrétně, právo nepřispívat k vlastnímu obvinění předpokládá, že se státní orgány snaží svou argumentaci podložit, aniž by používaly důkazní materiály získané donucením nebo pod nátlakem, proti vůli obviněného. Tím, že tyto imunity dotyčného chrání před bezprávným donucováním ze strany státních orgánů, přispívají k zabránění justičním omylům a k zajištění výsledku požadovaného článkem 6.¹³⁸

Ústavní soud ve světle uvedeného uzavřel, že pořízením důkazu v rozporu se zásadou zákazu donucování k sebeobviňování byl založen ústavně nepřípustný způsob vynucování součinnosti obviněného, a to na základě takové interpretace trestního řádu, která ponechává mimo pozornost výše zmiňované kautely obsažené v Listině základních práv a svobod a ve výše uvedených mezinárodních smlouvách. Ustanovení trestního řádu

---

¹³⁸ Srov. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Funke* proti Francii, 1993, *John Murray* proti Spojenému království, 1996, *Saunders* proti Spojenému království, 1996, a *Servcs* proti Francii, 1997.

tak podle závěru Ústavního soudu musí být interpretována ústavně konformním způsobem, tj. tak, aby nedocházelo k porušování zákazu sebeobviňování.

S ohledem na uvedené je tak právo obhájce podávat za obviněného návrhy stěžejní, neboť je především úkolem obhájce jakožto osoby práva znalé, aby nedopustil provedení nezákonného důkazu (a to nejen v neprospěch obviněného), aby s klientem projednal veškeré možnosti zákonné obrany, jakož i možnosti podání návrhů ve prospěch obviněného.

K podávání opravných prostředků lze závěrem ještě uvést, že právo obhájce podávat za obviněného opravné prostředky lze pouze ve prospěch obviněného. Vzhledem k tomu, že obhájce nemá odvolací právo jako obviněný, je opravný prostředek podáván jménem obviněného prostřednictvím jeho obhájce.

4.3.2 Právo nahlížet do spisu

Právo obviněného nahlížet do spisu je jednou ze složek jeho práva na obhajobu, zaručovaného čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.¹³⁹ Omezení tohoto práva v přípravném řízení, i když je zákonem připuštěno, je vždy třeba náležitě zdůvodnit, neboť v opačném případě by nebylo možné přezkoumat řízení a z něj vyplývající rozhodnutí. Za závažné důvody ve smyslu ustanovení § 65 odst. 2 trestního řádu tak nelze považovat zcela obecný poukaz na možnost maření výsledků vyšetřování.¹⁴⁰

V této souvislosti bylo v trestním řádu v ustanovení § 41 odst. 1 věta první, zakotveno právo obhájce nahlížet do spisu. Vedle obhájce (krom samotného obviněného) má právo nahlížet do spisu i poškozený a zúčastněná osoba¹⁴¹, tedy osoba, jejíž věc nebo majetková hodnota byla zabránena nebo podle návrhu má být zabránena, a dále zákonní zástupci

---

¹³⁹ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 23.1.2001, sp.zn. IV. ÚS 472/2000, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 21, ročník 2001.

¹⁴⁰ Dle dřívějších názorů byl právě poukaz na možnost maření výsledků vyšetřování závažným důvodem pro odepření nahlédnutí do spisu. K tomu srov. Růžek, A. a kol.: Trestní řád. Komentář, 1. vydání. Praha: Orbis 1975, 180 s.

¹⁴¹ Srov. ustanovení § 42 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

obviněného, jestliže je zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena.

Při nahlížení do spisu je obhájce oprávněn činit si z tohoto výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí. Dle závěrů Ústavního soudu upravuje ustanovení § 65 trestního řádu právo obviněného a jeho obhájce nahlížet do spisu, avšak blíže nespecifikuje, do jakých „spisů“ má obviněný a jeho obhájce právo nahlížet. Ústavní soud došel k závěru, že při konkretizaci těchto „spisů“ je třeba vycházet ze smyslu ustanovení § 65 trestního řádu, kterým je třeba zajistit, aby obviněnému a jeho obhájci byly poskytnuty informace potřebné v daném stadiu trestního řízení k přípravě jeho obhajoby. To v praxi znamená, že obviněnému a taktéž jeho obhájci musí být umožněno nahlédnutí do všech částí písemných materiálů (trestní spis včetně dokladů, listin, doličných věcí, apod. obsažených v jeho přílohách), které se stanou součástí spisu, který po skončení vyšetřování bude obviněný mít možnost prostudovat (ustanovení § 166 odst. 1 trestního řádu), a který bude podkladem k vypracování obžaloby a s obžalobou předložen soudu, případně bude sloužit k jinému meritornímu rozhodnutí státního zástupce v přípravném řízení. Naopak dané právo se nevztahuje na nahlížení do materiálů, které jsou pouhými vnitřními pomůckami a pracovními materiály orgánů činných v trestním řízení.¹⁴²

Jiná situace však nastane, pokud se řízení týká návrhu na vzetí obviněného do vazby. Ústavní soud dovodil, že za této situace není možné zcela vyloučit, aby obviněný a jeho obhájce získal takové informace z vyšetřovacího spisu, které alespoň v minimální míře dodávají důvodnost jak zahájenému trestnímu stíhání, tak některému ze zákonných vazebních důvodů. Je přitom ústavně souladné, aby veškeré ostatní skutečnosti, vyplývající z vyšetřovacího spisu, nebyly nijak zpřístupněny.¹⁴³ Jinými slovy obviněnému a jeho obhájci musí být poskytnuty, alespoň podklady a informace odůvodňující zahájení trestního stíhání a důvodnost vazby obviněného, přičemž přístup k ostatním podkladům a informacím může být obviněnému a jeho obhájci odepřen.

---

¹⁴² Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 26.7.2005, sp.zn. I. ÚS 54/05, uveřejněné ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 38, ročník 2005.

¹⁴³ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 28.3.2007, sp.zn. II. ÚS 336/06, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 44, ročník 2007.

Ve stejném rozhodnutí Ústavní soud též zdůraznil základní premisu zákonně vedeného trestního řízení, když stanovil, že úkolem soudů v trestním řízení je nejen rozhodovat o vině a trestu za trestné činy, ale i poskytovat zákonem stanoveným způsobem ochranu právům (čl. 90 Ústavy). Soud je arbitrem a není možné, aby byl zároveň pomocníkem, který upraví nebo doplní podání státního zástupce tak, aby mu mohl vyhovět, nebo aby za tím účelem napravil vadný postup kteréhokoliv z orgánů veřejné žaloby.¹⁴⁴

Popsaný postup orgánů činných v trestním řízení je tak evidentně tendenční, když tyto vykládají ustanovení trestního řádu garantující obviněnému právo nahlížet do vyšetřovacího spisu příliš restriktivně, v důsledku čehož pak dochází v některých případech ke zcela zásadnímu porušení práv obviněného na obhajobu.¹⁴⁵ Nastíněná problematika zasahuje i do dalších oblastí, když je stanoveno, že každému, kdo měl právo být přítomen úkonu, nemůže být odepřeno právo nahlédnout do protokolu o takovém úkonu. Vzhledem k tomu, že obhájce je oprávněn být přítomen již od zahájení trestního stíhání všem vyšetřovacím úkonům, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem, má obhájce právo nahlédnout i do protokolu o daném úkonu. Lze tedy shrnout, že pro uplatnění řádné obhajoby obviněného je nezbytné seznámit se s kompletním spisovým materiálem, na což má obhájce právo v každém stadiu řízení s výjimkou shora uvedených případů.

4.3.3 Právo vyžádat si kopii nebo průpis protokolu o úkonu trestního řízení

Obhájce má právo, ve všech stádiích trestního řízení, vyžádat si předem kopii nebo průpis protokolu o každém úkonu trestního řízení a orgány činné v trestním řízení jsou povinny mu vyhovět. Orgány činné v trestním řízení však mohou odmítnout vydat kopii nebo průpis protokolu o provedeném úkonu, avšak pouze v případě, že to není možné z technických důvodů. Takové právo je zakotveno v ustanovení § 41 odst. 6 trestního řádu což má blízkou spojitost s právem nahlížet do spisu dle ustanovení § 65 trestního řádu.

---

¹⁴⁴ Srov. další nález Ústavního soudu ze dne 27.5.2005, sp. zn. II. ÚS 93/04, uveřejněné ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 33, ročník 2004, 239 s.

¹⁴⁵ Herczeg, J.: Právo obviněného nahlížet do spisu v řízení o vazbě, Bulletin advokacie 12/2007, 34 s.

V praxi to zpravidla probíhá tak, že orgány činné v trestním řízení vytisknou protokol o každém provedeném úkonu a předají ho po skončení daného úkonu obhájci obviněného. V případech, kdy není z technických důvodů možné poskytnout obhájci protokol, postupují orgány činné v trestním řízení tak, že předmětný protokol zašlou zpravidla prostřednictvím datové schránky k rukám obhájce. Někdy je možné takto učinit i prostřednictvím emailové komunikace či faxu.

Ačkoli to není nikde výslovně stanoveno, je v přípravném řízení možné po skončení úkonu, o kterém se protokol vyhotovuje, učinit fotokopii vyhotoveného protokolu. Jelikož je dnes fotoaparát zabudovaný do každého průměrného mobilního telekomunikačního přístroje, je zřejmě to nejmenší, aby k pořízení fotokopie přímo po skončení úkonu a vyhotovení protokolu došlo.

Shromáždění pořízených protokolů do klientského spisu vedený obhájcem obviněného je pak důležité pro účinně vedenou obhajobu. V rámci přípravy jednotlivých procesních návrhů a podání jde o zkvalitnění obhajoby.

4.3.4 Právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů

Nezajištění právní pomoci může založit procesní nepoužitelnost důkazů či jiných úkonů učiněných vůči nezastoupenému obviněnému.¹⁴⁶ Dle ustanovení § 41 odst. 2 trestního řádu, je obhájce již za přípravného řízení oprávněn účastnit se vyšetřovacích úkonů.

Ústavní soud dospěl k závěru, že je obhájce povinen předem požádat o to, aby byl ze strany orgánů činných v trestním řízení vyrozuměn o všech úkonech, které budou prováděny. Nutno připomenout, že pro úkony prováděné v průběhu přípravného řízení platí zásada neveřejnosti a že ustanovení § 165 odst. 3 trestního řádu zakotvuje jen průlom do této zásady. Navíc jak již bylo uvedeno, samo znění ustanovení § 165 trestního řádu připouští postup všeobecně teorií i praxí přijímaný, tedy že právo obhájce účastnit se

---

¹⁴⁶ Wagnerová, E., Šimáček, V., Langášek, T. Pospíšil, I. a kol.: Listina základních práv a svobod, Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, čl. 40.

vyšetřovacích úkonů v přípravném řízení je podmíněno jeho žádostí, resp. oznámením, že se chce účastnit všech vyšetřovacích úkonů, příp. jednotlivého úkonu, nicméně specifikovaného obhájcem.

Ústavní soud v jiném svém rozhodnutí stanovil, že podle ustanovení § 165 odst. 3 trestního řádu je povinnost sdělit dobu a místo konání vyšetřovacího úkonu obhájci policejnímu orgánu uložena pouze v případech, kdy mu obhájce oznámí, že se chce vyšetřovacího úkonu účastnit. Ze zásady oficiality zakotvené v ustanovení § 2 odst. 4 trestního řádu nelze vyvodit povinnost orgánů činných v trestním řízení kompenzovat při každé příležitosti pasivitu profesionálního obhájce a nahrazovat ji vlastní aktivitou ve prospěch obviněného. Z uvedeného tedy vyplývá, že ačkoli není obhájci obviněného poskytnuta možnost zúčastnit se v přípravném řízení nějakého vyšetřovacího úkonu, nebylo by možno jen v této skutečnosti spatřovat porušení ústavních kautel spravedlivého procesu, když nebyla splněna podmínka dle ustanovení § 165 odst. 3 trestního řádu.¹⁴⁷

Právo účasti obhájce na vyšetřovacích úkonech¹⁴⁸, jejichž výsledek může sloužit jako důkaz v řízení před soudem, je tedy omezeno pouze na procesně důležité úkony, kterými jsou výslech obviněného, výslech svědků, výslech znalce, provedené rekognice, konfrontace, vyšetřovacího pokusu, rekonstrukce, prověrky na místě etc.¹⁴⁹ Jako důkazní prostředky jsou tak označovány procesní formy, které používají orgány činné v trestním řízení při dokazování v trestním řízení k poznání právně relevantních skutečností, jež mají být jako předmět dokazování zjištěny a prokázány.¹⁵⁰ Pokud se týká bližšího vymezení vyšetřovacích úkonů, u kterých může být obhájce přítomen, pak jsou jimi veškeré úkony uvedené v hlavě páté trestního řádu.

Je třeba zmínit, že se jedná o právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů, tedy není povinností obhájce být účasten u všech vyšetřovacích úkonů.

---

¹⁴⁷ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 3.3.2004, sp.zn. II. ÚS 626/02.

¹⁴⁸ K tomu též Jelínek, J.: Právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů v přípravném řízení, in Záhora, J. (ed.): Aktuálně problémy přípravného konania trestného, Praha: Leges 2014, 50 s.

¹⁴⁹ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1 vydání. Praha: Leges 2011, 233 s.

¹⁵⁰ Hendrych, D. a kol.: Právní slovník. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck 2003, 182 s.

Je ale velice důležité, aby byla případná možnost neúčasti obhájce při svědecké výpovědi pečlivě zvážena, neboť v případě že se obhájce nezúčastní úkonu, o kterém byl řádně vyrozuměn, je možné číst protokol o jeho výslechu v řízení před soudem. Jinými slovy, neúčastní-li se obhájce či obviněný v přípravném řízení úkonu, o jehož konání byli orgánem činným v trestním řízení vyrozuměni, je možné v hlavním líčení číst protokol o výslechu svědka, jehož výslechu se obhájce či obviněný neúčastnili, ačkoli o tomto úkonu byli vyrozuměni.¹⁵¹

Obhájce, který je přítomen vyšetřovacím úkonům, zejména pokud se jedná o výslech obviněného, výslech svědků, výslech znalce, může takové osobě klást otázky. U ostatních zmíněných vyšetřovacích úkonů pak obhájce hlídá zejména zákonnost jejich provádění.

4.3.5 Právo obhájce mluvit s obviněným bez přítomnosti třetích osob, právo obviněného radit se s obhájcem, právo obviněného být vyslýchán za účasti svého obhájce

Práva vyjmenovaná v nadpisu této kapitoly, jsou souborem procesních práv obviněného dle ustanovení § 33 odst. 1 trestního řádu. Zároveň jsou tato práva přiznána obhájci. Právo obhájce mluvit s obviněným, který je ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody bez přítomnosti třetích osob je tak nejen právo obhájce, ale zároveň i právo obviněného.¹⁵² V tomto ohledu pak nemůže být rozdíl mezi obviněným, který je stíhaný na svobodě a obviněným, který je z některého zákonného důvodu ve vazbě či ve výkonu trestu odnětí svobody, neboť rozsah rozmluvy s obhájcem musí být v obou případech stejný. Tedy nejen že musí být v obou případech zachováno právo obhájce mluvit s obviněným bez přítomnosti třetích osob, ale musí být zachována rovnost postavení obviněného, jehož osobní svoboda je omezena, pro zachování práva na obhajobu ve stejném rozsahu jako u osoby, která je stíhaná na svobodě.

---

¹⁵¹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 1. vydání. Leges: Praha 2010, 232 – 233 s.

¹⁵² Císařová, D.: Obhájce v československém trestním řízení. Vydání I. Praha: Univerzita Karlova 1966, 54 s.

Je zcela běžné, že obhájce s obviněným připravují taktiku obhajoby a vzhledem k důvěrnému vztahu obhájce a obviněného, jakož i advokátní mlčenlivosti, kterou nejsou jiné osoby vázány, je právo mluvit s obhájcem bez přítomnosti třetí osoby nezbytnou součástí práva na obhajobu.

Ze stanoviska představenstva České advokátní komory ze dne 14.11.2000 ke zrakové a sluchové kontrole při návštěvě obhájce obviněného ve vazbě a odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody vyplývá, že podle ustanovení § 47 odst. 1 věta první řádu výkonu vazby (vyhl. č. 109/1994 Sb.) ke styku obviněného s obhájcem slouží ve věznici místnosti k tomu účelu určené. Podle ustanovení § 18 odst. 2 řádu výkonu vazby ředitel věznice je při předvádění obviněného oprávněným orgánům a osobám povinen vytvořit podmínky umožňující pověřenému pracovníkovi Vězeňské služby rozhovor mezi obviněným a těmito orgány a osobami vidět, ne však slyšet. Z citovaného stanoviska též vyplývá, že rozhovor mezi obviněným a obhájcem ve vazbě a odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody nesmí být žádným způsobem sluchově monitorován. Tím méně může být i jakýmkoliv způsobem zaznamenáván zvukovou technikou, tj. nahráván a uchováván nebo dokonce pak přehráván k operativním, procesním či jakýmkoliv jiným účelům. Nesmí být zachycován ani žádným jiným způsobem, který by umožňoval ať okamžité či následné zjištění jeho obsahu vcelku či jen zčásti.

Ze závěru Ústavního soudu se podává, že ustanovení § 33 odst. 1 trestního řádu konkretizuje základní práva obviněného. Obviněný, který má mj. právo zvolit si obhájce a radit se s ním i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení a je-li ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, může s obhájcem mluvit bez přítomnosti třetí osoby. Ústavní soud je toho názoru, že toto ustanovení je nutno vykládat nikoli omezujícím způsobem, ale při použití ústavněprávní interpretace s ohledem na záruky spravedlivého procesu a že právo hovořit s obhájcem bez přítomnosti třetí osoby je třeba umožnit i obviněnému, který byl zadržen v souladu s ustanovením § 75 trestního řádu.¹⁵³

---

¹⁵³ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 12.2.2002, sp.zn. I. ÚS 592/2000, , uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 25, ročník 2002.

Dalším právem obviněného je právo radit se se svým obhájcem. Toto právo je obviněnému přiznáno pro dobu, kdy probíhá některý z úkonů, které jsou činěny v přípravném řízení orgány činnými v trestním řízení. Tato otázka jistě opět souvisí se zvolenou taktikou obhajoby, když tato má představovat jednu z významných záruk respektování ústavního předpisu zakazujícího takový trestní postih, který by nebyl podložen zákonnými důvody, případně, který by probíhal způsobem a ve formách, jež zákon nedovoluje.¹⁵⁴

Obhajoba obviněného je podmíněna a formována konkrétními podmínkami, závislými jak na druhu trestného činu, tak i na celé řadě jiných okolností. Obhajoba je při stanovení své taktiky ovlivňována:

- a) intenzitou podezření, že byl spáchán trestný čin, že jej spáchal obhajovaný, taktickým plánem vyšetřování,
- b) dějovou verzí obvinění a jeho právní konstrukcí,
- c) druhem trestného činu a vztahem obhajovaného k obvinění, důkazní situací, zejména nezvratností (popř. zvratností) a přesvědčivostí (popř. nepřesvědčivostí) usvědčujících důkazů,
- d) zákonným uspořádáním trestního stíhání a jeho průběhem.¹⁵⁵

S taktikou obhajoby pak úzce souvisí i poslední uvedené právo obviněného, a to právo obviněného být vyslýchán za přítomnosti svého obhájce. Obhájce nesmí radit obviněnému, aby vypovídal nepravdu, jiného křivě obviňoval, používal padělky či falšované důkazy etc.¹⁵⁶ Účast obhájce při výslechu obviněného je však nezbytná, a ačkoli je v ustanovení § 33 odst. 1 věta čtvrtá trestního řádu uvedeno, že obviněný se v průběhu svého výslechu nemůže radit se svým obhájcem o tom, jak odpovědět na již položenou otázku, obhájce může, i v duchu stanovené taktiky obhajoby, dohlédnout na řádný průběh výslechu.

---

¹⁵⁴ Ševčík, V.: Taktika obhajoby (prvá část), Bulletin advokacie 9/2001, 50 s. a násl.

¹⁵⁵ Ševčík, V.: Taktika obhajoby (prvá část), Bulletin advokacie 9/2001, 50 s. a násl.

¹⁵⁶ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1 vydání. Praha: Leges 2011, 250 s.

4.3.6 Právo na navrácení lhůty

Institut navrácení lhůty je jednou z výjimek nezměnitelnosti rozhodnutí, které je vymezeno v ustanovení § 61 trestního řádu pouze pro osobu obhájce a obviněného.¹⁵⁷ Zmíněným ustanovením trestního řádu je umožněno navrácení lhůty v případě, že obviněný nebo jeho obhájce z důležitých důvodů zmešká lhůtu k podání opravného prostředku.

Trestním řádem zakotvené právo na navrácení lhůty poskytuje obhajobě procesní postavení, které nemá pro daný typ práva žádná jiná osoba v trestním řízení.¹⁵⁸ Dobrodiní navrácení lhůty jako tzv. favor defensionis¹⁵⁹ patří k oprávněním pouze obviněného a jeho obhájce. Vedle práva na navrácení lhůty sem řadíme výhradní práva obviněného a jeho obhájce jako pořadí závěrečných řečí, právo posledního slova, zásadu zákazu reformationis in peius a obhajovací práva třetích osob etc.¹⁶⁰ O navrácení lhůty rozhoduje na základě žádosti obhájce orgán, jemuž přísluší o opravném prostředku rozhodovat.

Zákon stanoví, že o navrácení lhůty je nutné požádat do tří dnů od pominutí překážky. Judikaturou vyšších soudních autorit je poměrně bohatě vymezeno, co překážkou, která by zakládala důvodnost k navrácení lhůty, není. V usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.11.2002, č.j. 3 Tdo 932/2002, je pouze obecně vymezeno, že důležitými důvody pro navrácení lhůty mohou být jen vážné události, které mají charakter určitých překážek znemožňujících nebo alespoň značně znesnadňujících podání opravného prostředku v zákonem stanovené lhůtě. Za takové důležité důvody jsou zejména považována onemocnění v posledních dnech lhůty bránící podat včas opravný prostředek, náhlé úmrtí nebo jiná nečekaná vážná událost v rodině obviněného nebo obhájce v posledních dnech lhůty, jakož i živelná událost, která zabránila obviněnému nebo jeho obhájci včas podat opravný prostředek.

---

¹⁵⁷ Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016. 667 s.

¹⁵⁸ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011. 255 s.

¹⁵⁹ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck 2013, 255 s.

¹⁶⁰ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011. 255 s.

Trestní řád v ustanovení § 265e odst. 4 výslovně stanoví, že navrácení lhůty k podání dovolání není přípustné. Nejvyšší soud ČR se ve svém usnesení ze dne 10.12.2013, č.j. 11 Tdo 1214/2013 zabýval otázkou, zda je možné posuzovat existenci důvodů pro navrácení lhůty a dospěl k názoru, že i odvolací soud není povinen, dříve než zamítne odvolání obviněného podle ustanovení § 253 odst. 1 trestního řádu, posoudit žádost obviněného o navrácení lhůty podle ustanovení § 61 trestního řádu a že ani z posledně citovaného ustanovení neplyne žádná lhůta, ve které by měl soud posoudit předmětnou žádost. Zároveň v návaznosti na uvedené bylo stanoveno, že v řízení o dovolání není Nejvyšší soud oprávněn posuzovat, zda v konkrétní věci existovaly důvody pro navrácení lhůty, neboť se jedná o zcela samostatné řízení, ve kterém příslušný soud může o žádosti rozhodnout postupem podle ustanovení § 61 odst. 2 trestního řádu, a to třeba i dodatečně a nezávisle na řízení o dovolání.

4.3.7 Právo na respektování klientského vztahu, tj. vztahu obhájce a obviněného

Obhájce je povinen v mezích zákona, podzákoných norem a stavovských předpisů činit ve prospěch obviněného vše, co považuje za prospěšné a účinné.¹⁶¹ Z rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.7.2011, č.j. 25 Cdo 121/2010, se podává, že měřítkem správnosti poskytování právních služeb advokátem nemůže být bez dalšího úspěšnost ve sporu a že na advokáta nelze klást nepřiměřené požadavky, např. aby v situaci, kdy určitá právní otázka je v právní teorii i praxi sporná, předjímal budoucí vyřešení takové otázky judikaturou vyšších soudů.

Nejvyšší soud ČR se vyjádřil i k postavení obhájce jako subjektu trestního řízení ve vztahu k obviněnému, a to v usnesení ze dne 25.9.2001, č.j. 7 Tvo 134/2001. Závěr Nejvyššího soudu ČR je takový, že postavení advokáta s odkazem na ustanovení § 16 a § 17 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, je těmito charakterizováno a zakládá odpovědnost advokáta vůči klientovi, případně zakládá jeho kárnou odpovědnost vůči České advokátní komoře, nikoli však odpovědnost vůči státu. Uvedené se v podmínkách

---

¹⁶¹ Svejkovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol.: Zákon o advokacii. Komentář. 1.vydání. Praha: C.H.Beck 2012, 106 s.

trestního řízení projevuje tak, že zmíněné povinnosti advokáta jako obhájce obviněného nejsou povinnostmi vůči orgánům činným v trestním řízení, nýbrž povinnostmi vůči obviněnému. Z toho vyplývá, že orgány činné v trestním řízení do vztahu mezi obhájcem a obžalovaným nijak nezasahují a plnění povinností obhájce vůči obviněnému nijak nehodnotí.

V této spojitosti je též nutné uvést, že danou otázkou se zabýval Ústavní soud, který ve svém nálezu ze dne 25.9.1996, sp.zn. III. ÚS 89/96, učinil závěr, že je vždy věcí obviněného, kdy a koho z osob oprávněných k poskytování právní pomoci formou obhajoby v trestním řízení svou obhajobou pověří, příp. zda svého práva volby vůbec využije a za uskutečněnou volbu ovšem obviněný nese odpovědnost sám.

Klientský vztah je bezpochyby vystaven na základech advokátní mlčenlivosti¹⁶² ve smyslu ustanovení § 21 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii. Povinnost mlčenlivosti advokáta je jeho primární povinností a zajištění ústavního práva na obhajobu předpokládá vytvoření právního rámce jak pro osobu obviněného, tak pro osobu obhájce. Obhajobou v trestním řízení je dána situace, kdy je právní pomoc poskytována proti státu. V takovém případě je pak nezbytné, aby stát garantoval, v řízení vedeném před jeho orgány, možnost vzájemné součinnosti obviněného a jeho obhájce, a to v podmínkách oboustranné důvěry.¹⁶³ Pokud je zde hovořeno o advokátní mlčenlivosti, pak tato nekončí u osoby obhájce, ale vztahuje se i na zaměstnance obhájce či členy orgánů České advokátní komory, a to dle ustanovení § 21 odst. 9 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii.

Nejzásadnějším výrazem zmíněné garance vzájemné součinnosti obviněného a jeho obhájce je zákaz odposlechu telekomunikačního provozu orgány činnými v trestním řízení. V daném případě odposlech a záznam telekomunikačního provozu provádí pro potřeby všech orgánů činných v trestním řízení Policie České republiky. Ustanovením § 88 odst. 1 trestního řádu je stanoveno, že provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu mezi obhájcem a obviněným je nepřipustné. Zjistí-li policejní orgán při odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, že obviněný

---

¹⁶² Srov. Ježek, J.: K odposlechu advokáta, Bulletin advokacie 9/2008, 32 s.

¹⁶³ Svejkovský, J., Vychopeň, M. Krym, L., Pejchal, A. a kol.: Zákon o advokacii. Komentář. 1.vydání. Praha: C.H.Beck 2012, 139 s.

komunikuje se svým obhájcem, je povinen záznam odposlechu bezodkladně zničit a informace, které se v této souvislosti dozvěděl, nijak nepoužít. Protokol o zničení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu musí být založen do spisu.

Je třeba upozornit na skutečnost, že v souvislosti s prováděnými odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu, dochází i k ukládání provozních a lokalizačních údajů o komunikaci osob, které jsou vázány povinností mlčenlivosti. Zmíněné uchovávání a možné využívání provozních a lokalizačních údajů o jejich telekomunikaci je zcela nepochybně limitující ve vztahu k výkonu jejich povolání.¹⁶⁴

Dalším způsobem garance vzájemné součinnosti obviněného a jeho obhájce je zákaz výslechu, a to ve smyslu ustanovení § 99 odst. 2 trestního řádu. Zákaz výslechu advokáta dle citovaného ustanovení zákona spočívá v tom, že nesmí být vyslýchán jako svědek. Zákaz výslechu advokáta (obhájce) jako svědka však není absolutní, když je stanoveno, že státem uznané povinnosti mlčenlivosti může takového svědka zprostit (povinnosti mlčenlivosti) osoba, v jejímž zájmu se povinnost mlčenlivosti založena.

4.3.8 Právo obhájce vyhledávat, předkládat a navrhopvat důkazy k provedení

Dle věty druhé ustanovení § 89 odst. 2 bylo do trestního řádu jeho novelou (provedenou zákonem č. 265/2001 Sb.) a spolu s větou třetí téhož ustanovení posíleno postavení stran v procesu dokazování a byl otevřen prostor k aktivní účasti na něm. Obhajobě je umožněno vyhledávat a předkládat důkazy z vlastní iniciativy, když totožné platí i ve vztahu k tomu navrhopvat provedení určitých důkazů.¹⁶⁵

Provádět důkazy v přípravném řízení ovšem obhajoba nemůže, to zůstává monopolem orgánů činných v trestním řízení. Tedy v návaznosti na uvedené je provádění důkazů možné až v řízení před soudem, tj. v hlavním líčení, a to zejména výslechem svědků

---

¹⁶⁴ Herczeg, J.: Ústavněprávní limity monitoringu telekomunikačního provozu: konflikt mezi bezpečností a svobodou, Bulletin advokacie 5/2010, 22 s.

¹⁶⁵ Šámal, P.: Trestní řád. Komentář. 7., doplněné a přepracované vydání, Praha: C.H.Beck 2013, s. 1345 s.

a znalců (s určitými výjimkami) právem stran.¹⁶⁶ Obhájce však může v přípravném řízení, zejména po prostudování trestního spisu ve smyslu ustanovení § 166 odst. 1 trestního řádu, navrhnout doplnění vyšetřování, popřípadě doplnit spis listinnými důkazy, které by v kontextu již zažurnalizovaného spisu mohly provedené důkazy v neprospěch obviněného zvrátit.

Usnesením představenstva České advokátní komory ze dne 12. října 2004 jsou upraveny některé postupy advokáta, který v trestním řízení obhajuje obviněného v případech, kdy realizuje oprávnění vyhledávat, předkládat a navrhnout důkazy podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu.

Vyhledáváním důkazů se dle citovaného usnesení České advokátní komory rozumí jak případy, kdy pramen důkazu není obhájci znám a proto je třeba po něm pátrat, tak i případy, kdy mu je sice znám, ale jeho předpokládaný výsledek je třeba pro procesní účely ověřit, neboť obhájce musí jednat v zájmu obviněného a důkaz, kterým by obhájce svého klienta usvědčil je nežádoucí. Uvedený postup obhájce při vyhledávání důkazů se vztahuje na důkazy jakéhokoliv druhu.

V případě navržení svědecké výpovědi, může obhájce předem zjistit osobu, která by mohla uvést okolnosti důležité pro trestní řízení. Obhájce může takovou osobu (dále jen „dožádaná osoba“) vhodnou formou požádat o sdělení informací (například písemně, telefonicky či osobně), které jsou jí o věci známy. Zjišťováním dožádané osoby může advokát pověřit též jiného advokáta, advokátního koncipienta nebo jiného zaměstnance, který je k advokátovi nebo k veřejné obchodní společnosti, jíž je advokát společníkem, v pracovním poměru (dále jen „zaměstnanec advokáta“), případně použít služeb jiných osob, například asistenčních nebo detektivních služeb. Tento postup je zcela konformní s cíli obhajoby a je zcela namístě například za situace, kdy je obviněný omezen na osobní svobodě a kdy by byla omezena i možnost obviněného navrhnout svědky a zjišťovat rozsah jejich povědomí o projednávané věci. Dožádané osobě advokát vždy předem sdělí, v jakém procesním postavení informaci od ní požaduje a poučí ji, že žádá jen informace pravdivé bez ohledu na to, či zájmy jako advokát v trestním řízení zastupuje, a že podle

---

¹⁶⁶ Štěpán, J.: Poznámky k práci obhájce po novele trestního řádu, Bulletin advokacie 11-12/2001, 52 s.

okolností na jejich podkladě může navrhnout provedení příslušného důkazu. Pokud dožádaná osoba souhlasí se sdělením příslušných informací, advokát s ní dohodne způsob, jakým je ochotna sdělení učinit (písemně, ústně, popřípadě jiným způsobem). O žádosti o sdělení informací dožádanou osobou a jejím výsledku učiní advokát záznam, který založí do klientského spisu.

V případě, že se obhájce s dožádanou osobou osobně setkají, pak je na zvážení obhájce, zda tomuto bude s jejím souhlasem přítomna další osoba, zejména jiný advokát nebo zaměstnanec advokáta. V průběhu rozhovoru dbá advokát na to, aby nedošlo k ovlivňování dožádané osoby ve prospěch procesních zájmů obviněného. O rozhovoru je opět pořízen záznam pro klientský spis opatřený svým vlastním podpisem, podpisem dožádané osoby, pokud podpis neodmítne, a případně podpisem další osoby, která byla rozhovoru přítomna. Se souhlasem dožádané osoby může advokát pořídit o rozhovoru též zvukový či obrazový záznam, jehož obsah převede do písemné formy a založí do klientského spisu.

Obhájce je při vyhledávání, předkládání a navrhování důkazů povinen postupovat v souladu s právními a stavovskými předpisy, přičemž postupem obhájce nesmí být porušena nebo ohrožena práva dožádaných a dalších osob, chráněná příslušnými právními předpisy.

Obhajoba má možnost, kromě výše uvedených důkazů, předložit k důkazu znalecký posudek, a jestliže má všechny zákonem požadované náležitosti a obsahuje doložku znalce o tom, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku, postupuje se při provádění tohoto důkazu stejně, jako by se jednalo o znalecký posudek vyžádaný orgánem činným v trestním řízení. Orgán činný v trestním řízení umožní znalci, kterého některá ze stran požádala o znalecký posudek, nahlédnout do spisu nebo mu jinak umožní seznámit se s informacemi potřebnými pro vypracování znaleckého posudku.

Závěrem je třeba uvést, že státní zástupce při výkonu dozoru nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení vždy vezme v úvahu i oprávnění obhájce ve smyslu ustanovení § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu (ve znění novely provedené zákonem

č. 265/2001 Sb.) již v přípravném řízení z vlastní iniciativy vyhledávat a předkládat důkazy nebo navrhopat provedení určitých důkazů.¹⁶⁷ V ustanovení § 164 trestního řádu upravujícím postup při vyšetřování byla upřesněna zásada, že obhajoba obviněného a jím navrhované důkazy, pokud nejsou zcela bezvýznamné, musí být při vyšetřování pečlivě přezkoumány, a to ve smyslu ustanovení § 164 odst. 3 poslední věta trestního řádu.¹⁶⁸

4.4 Obhajoba v přípravném řízení ve věcech mladistvých

Postup dle čl. 4.1 této práce, tj. postup před zahájením trestního stíhání ve smyslu ustanovení § 160 a násl. trestního řádu, se užije i v trestních věcech mladistvých podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, když dle ustanovení § 1 odst. 1 a § 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže se na toho, kdo v době spáchání činu nepřekročil osmnáctý rok věku, užije trestní řád (respektive obecných právních předpisů).¹⁶⁹ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je tak speciálním zákonem ve vztahu k trestnímu řádu, jakož dále i k trestnímu zákoníku, občanskému soudnímu řádu, občanskému zákoníku a zákonu o sociálně právní ochraně dětí.

Ochrana práv mladistvého je mimo jiné deklarována i v čl. 14 odst. 4 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, kde je stanoveno, že v trestním řízení proti mladistvým se vezme v úvahu jejich věk a skutečnost, že je žádoucí usilovat o jejich nápravu.

Dle ustanovení § 42 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech musí být mladistvý v každé fázi trestního řízení poučen o svých právech. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže zakotvil též v ustanovení § 42 odst. 2 písm. a), že mladistvý musí mít svého obhájce již

---

¹⁶⁷ Benešová, M.: Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k postupu státních zástupců ohledně výkonu práva obhájce (advokáta) postupem podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu, vyhledávat a předkládat důkazy nebo navrhopat provedení důkazů. Sbíрка výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství 9/2004.

¹⁶⁸ Zeman, P.: Odras trestní politiky po roce 1990 ve vývoji důkazního práva. Trestněprávní revue 3/2008, 69 s.

¹⁶⁹ Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C.H.Beck 2013, 484 s.

od momentu, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona, provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, leda že nelze provedení takového úkonu odložit a zároveň nelze zajistit vyrozumění obhájce.¹⁷⁰

Trestní řád uvedené rozvádí ve smyslu ustanovení § 158 odst. 5, když je stanoveno, že při podání vysvětlení má každý právo na právní pomoc advokáta a v případě, že je vysvětlení požadováno od nezletilého, je třeba o úkonu předem vyrozumět jeho zákonného zástupce. Uvedené opět neplatí, jestliže provedení úkonů nelze odložit a vyrozumění zákonného zástupce nelze zajistit. Ochranu práv nezletilému zaručuje i ustanovení § 52a trestního řádu, kterým je stanoveno, že je-li to potřebné pro ochranu práv osob, zejména s ohledem na jejich věk nebo zdravotní stav, nebo vyžadují-li to bezpečnostní anebo jiné závažné důvody, lze při provádění úkonů trestního řízení využívat technické zařízení pro přenos obrazu a zvuku (dále jen „videokonferenční zařízení“), umožňuje-li to povaha těchto úkonů a je-li to technicky možné.

Novelou trestního řádu (provedena zákonem č. 265/2001 Sb.) bylo dotčeno ustanovení o výsledku dle § 102 trestního řádu (výslech svědka mladšího 15 let). Toto ustanovení trestního řádu bylo doplněno o oprávnění osob přibraných k takovému výsledku (pedagog, rodiče) navrhnout odložení, přerušeni nebo ukončení výsledku, pokud by provedení úkonu nebo pokračování v něm mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslychané osoby. Pro některé zvláštní způsoby dokazování, dle ustanovení § 104a až § 104e trestního řádu, v rámci přípravného řízení bylo významné zařazení třetího oddílu páté hlavy trestního řádu, v jehož rámci jsou upraveny konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce a prověrka na místě. V této souvislosti byly vyslyšeny požadavky praxe na komplexní úpravu těchto důležitých a poměrně často využívaných úkonů.¹⁷¹ Předchozí úprava obsahovala jen stručná ustanovení o konfrontaci a rekognici, a to v rámci právní úpravy výsledku obviněného.¹⁷² V rámci trestního řízení proti

---

¹⁷⁰ Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání. Praha: C.H.Beck 2014, 104 s.

¹⁷¹ Viz např. Vychodil, M. Některé zvláštní způsoby dokazování. Trestní právo, 2000, č. 11, 8 s. a násl.

¹⁷² Blíže viz Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání. Praha: C.H.Beck 2002, 693 s. a násl.

mladistvému je tak zvýšená ochrana obhajovacích práv mladistvého, neboť není dle všech předpokladů osobou, která by si byla schopna zajistit všechna obhajovací práva.¹⁷³

Ze závěru Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.3.2008, č.j. 8 Tdo 327/2008, lze dovodit oprávnění obhájce mladistvého podat za něho v jeho prospěch odvolání a to ve smyslu ustanovení § 41 odst. 4 trestního řádu, které trvá do té doby, než mladistvý dovrší osmnáctý rok věku. Z uvedeného je zřejmé, že ačkoli mladiství nenaplňují legální definici osob zbavených způsobilosti k právním úkonům a ani osob, jejichž způsobilost k právním úkonům je omezena, Nejvyšší soud dovodil, že v zájmu mladistvých, jakožto osob se sníženou možností uplatnění obhajovacích práv je nutné zajistit možnost uplatnění práv v jejich prospěch i proti jejich vůli. Účast obhájce je tak nezbytná především vzhledem k věku a osobnosti mladistvého. Relevantní judikatura pouze konstatuje, že v případě mladistvého obviněného je třeba uplatnit ustanovení § 41 odst. 4 trestního řádu a ustanovení navazující, aniž by tato úvaha soudu byla blíže rozvedena.¹⁷⁴

Jak již bylo uvedeno dříve, obhájce je vázán pokyny klienta. Nicméně za situace, kdy klientem je osoba mladistvá, která z pohledu soudů naplňuje dikci zákona dle ustanovení § 41 odst. 4 trestního řádu, pak obhájce mladistvého musí vyřešit kolizi mezi povinnostmi dle zákona o advokacii a závěry soudů vyšších instancí. S ohledem na uvedené by bylo vhodné de lege ferenda upravit znění ustanovení § 41 odst. 4 trestního řádu, jakož i ustanovení na toto navazujících. Z daného by pak mělo být patrné, že obhájce je oprávněn činit úkony ve prospěch mladistvého i proti jeho vůli.

Dle ustanovení § 41 zákona o soudnictví ve věcech mládeže činí úkony přípravného řízení, kterých se účastní mladistvý, policejní orgán určený k úkonům v trestních věcech mladistvých osob, státní zástupce specializovaný na věci mládeže nebo soudce soudu pro mládež, ledaže nelze zajistit provedení úkonu takovým orgánem činným podle tohoto zákona a provedení úkonu nelze odložit. To platí i o provádění dožádání. Obhájce

---

¹⁷³ Hrušáková, M., Jiříček, P.: Možnosti a meze obhajoby v trestních věcech mladistvých se zaměřením na jejich procesní způsobilost. Trestněprávní revue 3/2014, 70 s. a násl.

¹⁷⁴ Hrušáková, M., Jiříček, P.: Možnosti a meze obhajoby v trestních věcech mladistvých se zaměřením na jejich procesní způsobilost. Trestněprávní revue 3/2014, 70 s. a násl.

mladistvého má v tomto ohledu stejné povinnosti jako v přípravném řízení vedeném v intencích trestního řádu.

5. MAŘENÍ ÚČASTI OBHÁJCE V PŘÍPRAVNÉM ŘÍZENÍ V PRAXI

Ačkoli jsou všechna práva na obhajobu, jakož i procesní postavení obhájce vymezena v právním řádu, dochází zejména ze strany orgánů činných v trestním řízení k narušování řádného výkonu obhajoby obviněného a tím narušení přípravné fáze trestního řízení. Porušením procesních práv obhajoby dochází zcela jistě i k narušení celého řízení, když v takovém případě nelze často pochybení orgánů činných v trestním řízení zpravidla napravit či je jinak odstranit.

Nejčastěji narušují přípravné řízení orgány činné v trestním řízení nezákonně provedenými domovními prohlídkami a prohlídkami jiných prostor, které vlastní advokát a to za účelem získání dokumentů či jiných důkazů, které by mohly usvědčovat klienta advokáta, nebo nejlépe i samotného advokáta. V důsledku takto nezákonně provedených úkonů v průběhu přípravného řízení pak dochází též i k nezákonnému odnímání věcí advokátovi při provádění domovních prohlídek a to právě za účelem získání informací o klientovi.

Nezřídka je možné zaznamenat i takové porušení práv obviněného v průběhu přípravného řízení, kdy dochází k odepření předvedení obviněného za účelem návštěvy nebo rozmluvy s obhájcem. Je též zcela běžnou praxí, že dochází k neopodstatněným či někdy až k nezákonným prohlídkám obhájce při vstupu do věznice. Demonstrativně lze uvést pár případů z praxe, kdy došlo k porušení práva na obhajobu a kdy se obhájci, tj. advokáti zapsaní v seznamu České advokátní komory (dále jen „ČAK“), obrátili na Výbor pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů.

5.1 Nezákonné provedení domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor

V prvním případě došlo k nezákonnému provedení domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor ve spoluvlastnictví advokátního koncipienta.¹⁷⁵ Výbor se v daném případě

---

¹⁷⁵ Česká advokátní komora: Stanovisko Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 440/VOPOZA/13-XXX/46, Sborník vybraných případů Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů, Praha 2015, Bulletin advokacie.

sjednotil v názoru, že jde o zcela jasnou právní záležitost, u níž lze pochybení a jednání bona fide vyloučit s pravděpodobností, která hraničí s jistotou, a naopak lze na základě dostupných informací vyslovit důvodné podezření, že jde o úmyslné zneužití práva v neprospěch advokáta, pokud policejní orgán na základě povolení k domovní prohlídce a k prohlídce jiných prostor a pozemků tuto prohlídku vykoná i ve vztahu ke spoluvlastníkovi a uživateli dotčených nemovitostí, jímž je advokátní koncipient v předmětném trestním řízení nezúčastněný, a který má v místě svého bydliště svěřené advokátní spisy a digitální nosiče informací obsahující klientská data a data advokátní kanceláře, v rámci níž je zaměstnán. Přes upozornění, že se jedná o spisy a nosiče informací obsahující předmět povinnosti mlčenlivosti advokáta se policejní orgán s těmito seznámí, aniž o takovém úkonu vyrozumí zástupce České advokátní komory, a zajistí digitální nosiče informací obsahující advokátní údaje navzdory výslovnému protestu přítomných příslušníků advokacie, přičemž tyto nosiče ani po kvalifikovaných stížnostech nevydá.

V dané případě byla provedena domovní prohlídka na adrese trvalého bydliště podezřelého Ing. P. P. a současně sídla společnosti A. G., a. s., a to v rodinném domě, v prostorách sloužících k bydlení a prostorách k nim přináležejících (dále jen „domovní prohlídka“). Domovní prohlídka byla provedena na základě příkazu k domovní prohlídce, který vydala soudkyně Obvodního soudu pro Prahu 3, v trestní věci proti podezřelému, vedené pod sp. zn. Nt 3001/2013, dne 10. 1. 2013. Spoluvlastníkem nemovitostí a uživatelem prostor, kde domovní prohlídka probíhala, je také JUDr. P. P., advokátní koncipient, který na shora uvedené adrese také bydlí.

Domovní prohlídka byla započata v 8 hodin a JUDr. P. P. byl od samého počátku domovní prohlídky osobně přítomen a orgány činné v trestním řízení (dále jen „OČTŘ“) upozorňoval na skutečnost, že v jím užívaných místnostech jsou věci, na které se vztahuje advokátní mlčenlivost, ty konkrétně označil a vyzval OČTŘ k zajištění přítomnosti zástupce České advokátní komory. Z označeného příkazu k domovní prohlídce vyplývalo, že se netýká JUDr. P. P. OČTŘ pokračovaly v prohledávání advokátních spisů i zkoumání počítače, přičemž osoba přizvaná OČTŘ jako znalec v oboru elektronika – bezpečnost informačních systémů, kybernetika, výpočetní technika (Ing. J. J.

v zastoupení L. P.) – přímo z obrazovky počítače pořizovala obrazové záznamy a otvíral programy. OČTŘ byl vyzván k přerušení výkonu domovní prohlídky (pro její nezákonnost bez součinnosti České advokátní komory) i ze strany právních zástupců přítomných domovní prohlídce

Bezprostředně po zjištění úmyslné nesoučinnosti OČTŘ a nezákonnosti prováděné domovní prohlídky se dotčení příslušníci advokátního stavu obrátili na Českou advokátní komoru a tuto informovali o protiprávním jednání OČTŘ a požádali ji o součinnost při zajištění ochrany advokátního tajemství.

OČTŘ protiprávně a bez součinnosti České advokátní komory zajistily a odvezly k tvrzenému znaleckému zkoumání nejen počítač, ale i externí disk WD a flash disk T-Mobile užívané JUDr. P. P. přesto, že byly upozorněny na to, že obsahují klientská data a jsou též nezbytně nutné k výkonu advokátní praxe.

V daném případě se Výbor sjednotil při odůvodnění svého konečného stanoviska na právním názoru, že institut zvláštního režimu provádění prohlídky v případě prostor, v nichž je vykonávána advokacie, a upravující zejména režim nakládání s listinami, na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti advokáta, je nepochybně zaměřen na ochranu informací, které byly advokátovi svěřeny klientem (případně naopak). Z toho důvodu také, ač zákon hovoří pouze o listinách, je stejně postupováno ve vztahu k informacím uloženým v elektronické podobě, tedy typicky na počítači či externím nosiči informací.

Výbor se v tomto ohledu zabýval i tím, co lze vnímat pod pojmem „prostory, v nichž advokát vykonává advokacii“ ve smyslu ustanovení § 85b trestního řádu, a dospěl k závěru, že tento je třeba vykládat extenzivně, a to nikoliv s ohledem na ochranu advokáta, kterému ostatně toto ustanovení žádnou ochranu ani neposkytuje, ale s ohledem na ochranu listin, respektive informací, na něž se vztahuje povinná mlčenlivost advokáta. Ve stanovisku je citována důvodová zpráva k zákonu, kterým bylo do trestního řádu zavedeno ustanovení § 85b, dle kterého se navrhuje, aby vždy, když hrozí průlom do důvěrného vztahu advokát – klient ze strany státu, byl přizván k takovému úkonu zástupce

České advokátní komory a odpovídající postup byl podrobněji upraven přímo v trestním řádu.

K nastíněné problematice se vyjádřil i Ústavní soud¹⁷⁶, který jasně dovodil, že v ustanovení § 3 odst. 1 věty první zákona o advokacii je zakotven zásadní princip pro výkon advokacie, tj. nezávislost advokáta. Tato nezávislost je zakotvena primárně ve prospěch advokátových klientů a není advokátovým privilegiem, ale její ochrana je povinností související s výkonem jeho povolání. Prolomit nezávislost advokáta bez zákonných důvodů pak znamená zásah jak do práv klientů, tak do synallagmaticky daných povinností a práv advokátových, souvisejících s výkonem jeho povolání. V daném případě jde nejen o zadržování výpočetní techniky, ale také informací a dokumentů v nich uložených, které je advokát ze zákona povinen v rámci poskytování právních služeb přiměřeně evidovat (ustanovení § 25 odst. 1 zákona o advokacii), a které k řádnému výkonu advokacie nezbytně potřebuje. Tyto okolnosti zjevně obhájce v jeho činnosti a schopnosti plnit své závazky při poskytování právní pomoci nutně omezují, a to již nad rámec naplnění účelu trestního řízení (§ 1 trestního řádu). Toto právo totiž zahrnuje i povinnost OČTŘ respektovat advokátovu povinnost mlčenlivosti sloužící jako ochrana klientů advokáta, a tedy advokátovu mlčenlivost jako podmínku pro výkon advokacie, který je advokátovou podnikatelskou činností.

5.2 Nezákonné odnímání věcí advokátovi při provádění prohlídky advokátní kanceláře

V daném případě orgány činné v trestním řízení při provádění prohlídky jiných prostor, které byly advokátní kanceláří, odebíraly věci advokáta.¹⁷⁷ Výbor se v tomto případě sjednotil na stanovisku, že jde o úmyslné zneužití práva v neprospěch advokáta, pokud

---

¹⁷⁶ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 21. ledna 1999, sp. zn. III. ÚS 486/98, uveřejněné ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 38, ročník 2005, s usnesením Ústavního soudu ze dne 21. ledna 1999, sp. zn. III. ÚS 486/98, uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 13, ročník 1998.

¹⁷⁷ Česká advokátní komora: Stanovisko Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů ze dne 15.02.2014 sp. zn. 440/VOPOZA/14-XXX/61, Sborník vybraných případů Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů, Praha 2015, Bulletin advokacie.

při prohlídce jiných prostor a pozemků dochází k hromadnému odnímání věcí, když OČTŘ nemají v době provádění prohlídky povědomí o důkazní hodnotě odnímaných věcí a dále pokud je advokát nedůvodně zadržen (patrně jen pro účely vynucení prohlídky jiných prostor a pozemků), aniž by proti němu následně bylo zahájeno trestního stíhání.

Dne 29. 5. 2013 rozhodl Okresní soud v Pardubicích v trestní věci vedené Policií ČR, Útvarem pro odhalování organizovaného zločinu SKPV, o návrhu státního zástupce tak, že podle ustanovení § 83a trestního řádu nařídil prohlídky jiných prostor a pozemků.

Konkrétně pak ve vztahu k podezřelému advokátovi vydal Okresní soud v Pardubicích příkaz k prohlídce jiných prostor a pozemků s tím, že se nařizuje prohlídka jiných prostor a pozemků užívaných advokátní kanceláří, využívaných advokátem, tj. prostor užívaných k uskladnění a archivaci dokumentů a prostor, v nichž je umístěno centrální úložiště elektronických dat (server) advokátní kanceláře. Na základě shora specifikovaného příkazu byla provedena prohlídka jiných prostor. Dle protokolů byl od počátku prohlídky přítomen zástupce České advokátní komory. Ten sdělil, že na materiály, které OČTŘ požadují, se vztahuje mlčenlivost advokáta, a z tohoto důvodu odmítá, aby se OČTŘ s obsahem listin seznámily. Byla též provedena záloha zájmových dat z datového úložiště advokátní kanceláře.

Okresní soud v Pardubicích dal návrh na rozhodnutí soudce podle ustanovení § 85b odst. 3 trestního řádu, přičemž tomuto nebylo vyhověno z důvodů neurčitosti návrhu (protože absentuje označení listin), tj. pro rozhodnutí byl zvolen postup dle ustanovení § 85b odst. 6 trestního řádu.

Výbor k tomuto zaujal zcela jasné stanovisko, neboť z jeho praxe mohl dovodit, že novodobým trendem rozsáhlých prohlídek jiných prostor a pozemků (či domovních prohlídek) je hromadné odnímání věcí advokátovi. OČTŘ odnímají advokátům i věci, jejichž důkazní hodnota jim v době odnímání není známa a k vyhodnocení takové důkazní hodnoty dochází až po rozpečetění schránek s nasbíranými důkazy.

V souvislosti s uvedeným Výbor uzavřel, že pokud je ze strany OČTŘ potřeba nalézt věc důležitou pro trestní řízení, nemůže vynutit nařízení a provedení prohlídky jiných prostor u třetí osoby, jež není podezřelá ani obviněná ze spáchání trestného činu za předpokladu, že existují dostatečně odůvodněné skutečnosti, že důkaz nebo věc, jež má být nalezena, se v těchto prostorách skutečně nachází. V takových případech je samozřejmě nezbytné, aby taková věc a třetí osoba byly v příkazu k prohlídce jiných prostor dostatečně specifikovány.

Ke shora uvedenému Výbor doplnil, že dochází k pochybení nejen na straně OČTŘ, ale především na straně soudu, neboť ten umožní provedení prohlídky jiných prostor a pozemků (popř. domovní prohlídku). Soud pak zpravidla nezkontroluje, zda byla zachována zákonnost takového postupu. Tedy je to soud, kdo je v tomto případě oprávněn nařídít prohlídku jiných prostor a pozemků (či domovní prohlídku), když policejní orgán až v důsledku vydaného příkazu provede nařízenou prohlídku jiných prostor a pozemků (či domovní prohlídku). Ten by se měl zabývat zejména otázkou, zda osoby, proti nimž svědčí stopy trestného činu, splňují požadavek ochrany určitých právních statků, jejichž porušení je pro společnost škodlivé. Dále by se měl podrobněji zabývat otázkou, zda prohlídka jiných prostor může být zákonně provedena jen v prostoru toho subjektu, který je v příkazu k ní řádně označen. Provedení prohlídky jiných prostor v prostoru jiného subjektu než označeného v příkazu k prohlídce jiných prostor je porušením základních práv chráněných čl. 12 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁷⁸

V této souvislosti Výbor zdůraznil i skutečnost, že Evropský soud pro lidská práva takový zásah do práv advokáta řešil a došel k závěru, že prohlídka stěžovatelovy kanceláře byla zásahem do jeho práv podle článku 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Evropský soud pro lidská práva se vyjádřil i k obsahu příkazu k prohlídce, přičemž uzavřel, že je v rozporu, když je příkaz k prohlídce koncipován ve velmi širokých

---

¹⁷⁸ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 14. 11. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2227/12, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 67, ročník 2012.

pojmech, neboť nelze nařizovat prohlídku a zabavení „dokumentů“, a to bez jakéhokoli omezení.¹⁷⁹

5.3 Odepření předvedení obviněného za účelem návštěvy nebo rozmluvy s obhájcem

Výbor zaznamenal při své činnosti zásah do práv na obhajobu v přípravném řízení, když byl obhájci odepřen přístup k obviněnému a rozmluvy s ním.¹⁸⁰ Výbor se zde sjednotil v názoru, že jde o úmyslné zneužití práva v neprospěch advokáta, pokud příslušníci Vězeňské služby ČR podmiňují právo předvedení obviněného za účelem návštěvy nebo rozmluvy s obhájcem ve smyslu ustanovení § 17 vyhlášky č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby v platném znění, vykonáním orientační dechové zkoušky provedené analyzátozem alkoholu v dechu na advokátovi, a v případě, že advokát legitimně takovou zkoušku odmítne, mu předvedení klienta odmítnou a tím mu znemožní řádný výkon obhajoby klienta.

Obhájce se dostavil do Vazební věznice Praha-Pankrác a podle příslušných předpisů předložil jak plnou moc od klienta, tak občanský průkaz a průkazku advokáta ČAK a čekal na vyřízení vstupu. Místo předvedení klienta však za obhájcem během několika minut, kdy čekal na vstup do prostor Vazební věznice Praha-Pankrác v čekárně, přišli dva příslušníci vězeňské služby s tím, aby se podrobil orientačnímu vyšetření zjišťujícímu obsah alkoholu v dechové zkoušce provedené analyzátozem alkoholu v dechu. Vzhledem k tomu, že podle advokátova názoru takový požadavek je nezákonný, navíc se z jeho chování nešlo důvodně domnívat, že je pod vlivem alkoholu (seděl v klidu na lavici v čekárně, nebyl tedy žádným způsobem narušován pořádek nebo ohrožována bezpečnost v prostorách Vazební věznice Praha-Pankrác), toto vyšetření důrazně odmítl. Následně mu bylo příslušníky vězeňské služby sděleno, že mu neumožní poradu s klientem. Obhájce požádal vězeňskou službu, aby byl učiněn záznam o této skutečnosti a byl mu dán prostor k vyjádření, že mu byla odepřena možnost rozmluvy s obviněným, což

---

¹⁷⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. prosince 1992 (ve věci Niemietz versus Německo).

¹⁸⁰ Česká advokátní komora: Stanovisko Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů ze dne 28.6.2012, sp. zn. 440/VOPOZA/12-XXX/37, Sborník vybraných případů Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů, Praha 2015, Bulletin advokacie.

odmítli. Tímto jednáním byl obhájci ze strany příslušníků Vězeňské služby ČR nezákonně znemožněn výkon řádné obhajoby obviněného, neboť obhájce byl nakonec donucen z věznice odejít, aniž by vykonal předem dohodnutou návštěvu obviněného klienta.

Závěr Výboru byl pro daný případ takový, že pro jednání příslušníků Vězeňské služby České republiky nelze v případě obhájce nalézt žádnou oporu v platném právu, neboť dle ustanovení § 14 odst. 8 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, má obviněný právo přijímat ve věznici návštěvy obhájce neomezeně. Omezení uvedená v předchozích odstavcích tohoto zákonného ustanovení se na návštěvy obhájce nevztahují (např. délka trvání návštěvy, oprávnění Vězeňské služby neumožnit návštěvu obhájce za předpokladu, že nebyly splněny podmínky podle odstavce 2, či návštěvu přerušit nebo předčasně ukončit, jestliže obviněný nebo návštěvníci přes upozornění porušují vnitřní pořádek nebo ohrožují bezpečnost ve věznici, atd.).

Dle ustanovení § 17 odst. 1 vyhlášky č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby, se k obhájci obviněný předvede, pokud obhájce prokáže oprávnění k rozmluvě nebo k návštěvě plnou mocí, v níž je zmocněn k zastupování v trestní věci, nebo písemným opatřením soudu o ustanovení advokáta obhájcem obviněného. Předvedení obviněného za účelem návštěvy nebo rozmluvy s obhájcem nelze odepřít. Dle ustanovení § 47 odst. 1 téže vyhlášky se obviněný k obhájci předvede vždy, jestliže o to obhájce požádá, včetně mimopracovní doby a dnů pracovního klidu.

Dále dle ustanovení § 13 odst. 1 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, ve znění pozdějších předpisů, při střežení objektů je příslušník oprávněn zjišťovat totožnost osob, které vstupují do objektu nebo se v něm nacházejí, prohlížet jejich zavazadla i věci a prohlížet dopravní prostředky při vjezdu i výjezdu. Při důvodném podezření, že osoba má u sebe zbraň nebo jinou věc, kterou by mohla narušit výkon zabezpečovací detence, vazby nebo výkon trestu odnětí svobody nebo bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství nebo ministerstva nebo kterou neoprávněně vynáší ze střeženého objektu, může příslušník provést její osobní prohlídku a takovou zbraň nebo jinou věc odebrat. Může přijímat i jiná opatření nezbytná k tomu, aby do

objektu nebyly vnášeny nebo dopravovány věci, které by mohly narušit výkon zabezpečovací detence, vazby nebo výkon trestu odnětí svobody nebo bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství nebo ministerstva.

V zákoně o výkonu vazby ani v řádu výkonu vazby není upravena povinnost návštěvníků podrobovat se orientačním dechovým zkouškám na alkohol. Ta je stanovena formou nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR například u duchovních vstupujících do věznic, které nelze do věznice vpustit po požití alkoholických nápojů, omamných a psychotropních látek (viz příloha č. 1 k nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR o organizaci duchovní služby ve Vězeňské službě České republiky).

Výbor na základě uvedeného dospěl k názoru, že žádný právní předpis neopravňuje příslušníka Vězeňské stráže České republiky požadovat po obhájci podrobení se dechové zkoušce (a ani nestanoví povinnost obhájce se dechové zkoušce podrobit) a v důsledku odepření dechové zkoušky tuto návštěvu neumožnit.

V daném případě bylo zcela zásadním způsobem porušeno právo obviněného na obhajobu a spravedlivý proces, neboť obviněnému nemůže být v žádném případě a nikým upřeno právo na návštěvu jeho obhájce ve vazební věznici.

5.4 Odměna ustanovenému obhájci

Na Výbor se obrátil obhájce, který se dostal do legislativní pasti současné právní úpravy úhrady odměny ustanovenému obhájci ve smyslu ustanovení § 151 odst. 3 trestního řádu, kdy usnesení soudu o přiznání odměny ustanoveného advokáta není možné doručit, protože obhajovaný klient se odstěhoval neznámo kam.¹⁸¹ V kontextu uvedeného tak nastane situace, kdy zmíněné usnesení nenabude právní moci, přičemž ustanovený obhájce se nemůže domoci své řádné odměny. Takový postup nelze sanovat ani

---

¹⁸¹ Česká advokátní komora: Stanovisko Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů ze dne, sp. zn. 440/VOPOZA/11-XXX/28, Sborník vybraných případů Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů, Praha 2015, Bulletin advokacie.

poskytnutím přiměřené zálohy, neboť dikce ustanovení § 151 odst. 3 věta třetí trestního řádu vylučuje poskytnutí zálohy po skončení trestního stíhání.

Stanovisko Výboru je vzhledem k případu jednoznačné, neboť by mělo postačit, aby v ustanovení § 151 odst. 3 věta třetí trestního řádu byla de lege ferenda vypuštěna slova „...ještě před skončením trestního stíhání...“, neboť navazující zákonný text in fine „...nebo jinými závažnými důvody.“, by z hlediska objektivního modu normativnosti mohl splňovat požadavky na spravedlivé vypořádání nároku advokáta ve formě zálohy v těchto situacích, aniž by docházelo k poškozování jeho práv.

Právo na spravedlivou odměnu je právem nezadatelným, které vyplývá nejen z ustanovení čl. 28 Listiny základních práv a svobod (právo na spravedlivou odměnu za práci, které se dle názoru Ústavního soudu vztahuje i na advokáty). V daném případě byl rovněž při současné aplikační praxi porušen článek 4 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, který stanoví, že pokud je advokát státem ustanoven k výkonu obhajoby bez zajištění spravedlivé odměny, jedná se o výkon nucených prací.

5.5 Nezákonný postup při dokazování

Na Výbor se obrátil advokát s žádostí o zaujetí stanoviska k postupu orgánů činných v trestním řízení ve vztahu ke konání vyšetřovacího pokusu.¹⁸² Obhájce se měl účastnit vyšetřovacího pokusu v prostorách své advokátní kanceláře v trestní věci vedené proti kolegovi tohoto advokáta. Výbor předně uvedl, že z podaného podnětu není zřejmý důvod zamýšleného dokazování a ani to, jaký je účel vyšetřovacího pokusu a zda ho nelze dosáhnout jiným způsobem.

V kontextu uvedeného pak ani není jasné, jaké skutečnosti zjištěné v průběhu trestního řízení by měly být ověřeny, když v jednotlivých výpovědích svědků (JUDr. Š. a Mgr. O.) není rozpor. V souvislosti s tímto případem je zcela evidentní libovůle OČTŘ, když

---

¹⁸² Česká advokátní komora: Stanovisko Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů ze dne 8.3.2016, sp. zn. 440/VOPOZA/16-XXX/95

realizují úkony, které jsou nadbytečné, nezákonné či jinak nepotřebné. Uvedený postup je o to odsouzeníhodnější, když realizací těchto úkonů má být prolomena advokátní mlčenlivost a tím zasaženo do práv advokátových klientů.

ZÁVĚR

S ohledem na vše řečené, je zřejmé, že obhájce v přípravném řízení má garantovat základní právo obviněného na obhajobu (hájit se a být obhajován), když právo na obhajobu je nutné považovat za jedno z nejvýznamnějších základních práv, které obviněný má. Účast obhájce v přípravném řízení je tak nutné chápat jako vyrovnání nerovného postavení obviněného jako právního laika proti orgánům činným v trestním řízení.

S ohledem na téma, tj. účast obhájce v přípravném řízení, je práce zaměřena na jednotlivá práva a současně povinnosti obhájce. Tyto jsou jednotlivě popsány s ohledem na fázi přípravného řízení a postavení obviněného v něm (v některých případech s ohledem na postavení podezřelého). Lze mít za to, že úprava práv a povinností obviněného jakož i postavení obhájce v přípravném řízení, je dle trestního řádu kompletní a obviněnému poskytuje celkem stabilní pozici. V praxi však dochází k situacím, které trestní řád neřeší dostatečně či v některých případech vůbec a proto by bylo vhodné de lege ferenda trestní řád doplnit:

O přesné vymezení práv a povinností obviněného, která jsou přiznána též podezřelému nebo případně v jakém rozsahu lze na podezřelého aplikovat jednotlivá ustanovení zákona vážící se k obviněnému. V praxi dochází v tomto ohledu k rozdílným interpretacím navzdory ustanovení § 179b odst. 2 trestního řádu, ve kterém je zakotveno, že ve zkráceném přípravném řízení má podezřelý stejná práva jako obviněný dle ustanovení § 33 odst. 1, 2 trestního řádu.

Vzhledem k právě uvedenému je třeba zmínit, že by bylo vhodné do trestního řádu doplnit právo podezřelého hovořit s obhájcem bez přítomnosti třetích osob. I přes jasné vymezení nepřípustnosti odposlechu mezi obviněným a obhájcem není dořešena tato problematika pro počáteční fázi přípravného řízení. Přes nepochopitelné výkladové metody orgánů činných v trestním řízení se v některých případech může stát, že odposlech mezi

podezřelým a obhájcem možný je. V nastíněném problému by de lege ferenda mělo být například stanoveno, že odposlech obhájce je nepřipustný v každé fázi trestního řízení.¹⁸³

Není též úplně na místě, aby o návrzích obhajoby např. na doplnění vyšetřování o další důkazy rozhodoval s konečnou platností policejní orgán, když proti takovému rozhodnutí není možné podat opravný prostředek. De lege ferenda by tak mělo být stanoveno, že se o návrzích obhajoby tohoto typu rozhoduje formou usnesení, proti kterému je možné podat stížnost ve lhůtě tří dnů. Je též nutné zmínit i návrh, podávaný obhajobou, na zastavení trestního stíhání. Státní zástupce o tomto návrhu rozhoduje zpravidla odmítavě a v hlavním líčení odkazuje na konečné rozhodnutí z přípravného řízení, které ale sám vydal. V trestním řádu je pak stanoveno, že usnesením se rozhoduje v případě, kdy je trestní stíhání zastaveno z některého zákonného důvodu¹⁸⁴. De lege ferenda by mělo být stanoveno, že stížnost je možné podat i proti rozhodnutí (usnesení) státního zástupce, kterým není vyhověno návrhu obhajoby na zastavení trestního stíhání.

V trestním řádu dále není ku příkladu řešeno ani právo obviněného vyjádřit se k podané obžalobě. Taková možnost je v momentě skončeného přípravného řízení a předání spisu k řízení před soudem dle mého názoru zcela zásadní, neboť v současné chvíli je v popsaném momentu zákonné vakuum. Navíc stávající stav vede k porušení principu rovnosti stran v tom ohledu, že jediným výstupem z přípravného řízení, který je předložen soudu, je podaná obžaloba, jejímž účelem je usvědčení obviněného. De lege ferenda by tak mělo být zakotveno právo obhajoby vyjádřit se k podané obžalobě, aby byl naplněn zmíněný princip rovnosti stran.¹⁸⁵

V případě práva na obhajobu absentuje v trestním řádu celá řada precizujících ustanovení, která by posilovala a vyjasnila postavení obviněného a tím i jeho obhájce, a to navzdory celkem komplexnímu vymezení práv obviněného a tím i jeho obhájce. V současné době tak precizují zmíněné nerovnosti a nesrovnalosti pouze výroky vyšších soudních autorit, což může být zohledněno i při připravované novele trestního řádu.

---

¹⁸³ Ježek, J.: K odposlechu advokáta, Bulletin advokacie 9/2008, 32 s. a násl.

¹⁸⁴ Srov. ustanovení § 172 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹⁸⁵ Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhajoba v trestním řízení. 1. vydání. Prah: Leges 2011, 219 s.

V kontextu uvedeného tak dlužno dodat, že počátkem roku 2014 došlo k obnovení rekodifikačních prací trestního řádu a v březnu téhož roku zahájila svoji činnost Komise pro nový trestní řád. Jedná se tak o vládním návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.¹⁸⁶

---

¹⁸⁶ Fryšták, M.: Přípravné řízení de lege ferenda. Trestněprávní revue 6/2015, 133 s.

RESUMÉ

With regards to all discussed issues, it is evident that the defence counsel in the preliminary proceeding has to guarantee the basic right of defense (right to defend himself / herself and the right to be defended), when the right of defense must be considered as one of the most important basic rights awarded to the accused person. The presence of the defense counsel in the preliminary proceeding must be perceived as balancing of the unequal status of the accused person, a person not being specialized in law, against the authorities involved in the criminal proceeding.

With regards to the topic, the presence of the defence counsel on the preliminary proceeding, this text focuses on individual rights and obligations of the defence counsel. These are individually discussed with regards to the phase of the preliminary proceeding and the position of the accused person in it (in some cases the suspected person). It can be concluded that the rights and obligations of the accused person as well as the position of the defence counsel in the preliminary proceeding is complete, as based on the criminal procedural rules and it provides the accused person with a stable position. However, there are situations in practice that are not dealt with in the criminal procedural rules sufficiently or not at all and thus, it would be suitable to complete the criminal procedural rules de lege ferenda with:

The precise definition of the rights and obligations of the accused, which are awarded to the suspected person as well or possibly, to what extent is possible to apply various provisions of the law pertaining to the accused to the suspected person. In practice, there is different interpretation of this issue, despite the provision of § 179b paragraph 2 of the Criminal Procedure Act which sets that the accused has same rights and obligations as the suspected person under § 33 paragraph 1 and 2 of the Criminal Procedure Act.

Based on the discussed above, it has to be noted that it would be appropriate to add into the Criminal Procedure Act a provision concerning the right of accused person to talk to his / her defence counsel without the presence of third persons. Despite the clear provision on the inadmissibility of eavesdropping of the conversation of the accused and defence counsel, the issue is not solved for the phase of preliminary proceeding. Despite the

incomprehensible methods of the authorities involved in the criminal proceeding, it can happen that eavesdropping of the conversation of the accused and defence counsel is possible. In the outlined issue, it should be set de lege ferenda that the eavesdropping of the defense counsel is inadmissible in every phase of the criminal proceeding.

Furthermore, it is also not entirely appropriate that for instance a police authority can decide definitively on the proposal of the defence counsel on addition of further evidence into the investigation, since there is no possibility of appeal against such a decision. It should be laid down de lege ferenda that a form of decision concerning these proposals of the defence counsel is a resolution against which a complaint may be submitted within three days. It is also necessary to mention the proposal on suspension of prosecution submitted by the defence counsel. The prosecutor generally dismisses such proposal and in the main trial, he / she refers to the final decision from the preliminary proceeding, issued by himself / herself. It is laid down in the Criminal Procedure Act then that the form of resolution is used for decisions on suspension of prosecution for some of the reasons determined by the law. It should be set de lege ferenda that it is possible to submit a complaint also against a decision (resolution) of the prosecutor on denial of the proposal of the defence counsel on suspension of prosecution.

The Criminal Procedure Act does not deal with the right of the accused person to make an expression regarding the indictment. At the stage when the preliminary proceeding is finalized and file is submitted to the proceeding at the court, this opportunity is crucial as at the moment, the Act does not deal with this situation. Moreover, current situation leads to the hindering of equal positions of the parties in the sense that the only output from the preliminary proceeding is the indictment which aims to convict the accused person. In order to abide the principle of equal position, the right to make an expression to the indictment of the defendant should be anchored de lege ferenda.

With regards to the right for defense, a number of provisions which would clarify and strengthen the position of the accused and thus, his / her defence counsel are missing in the Criminal Procedure Act despite the rather complete definition of the rights of the accused person and thus, his / her defence counsel. Currently, the discussed discrepancies

are clarified by the findings of higher court authorities which may be considered while drafting amendments to the Criminal Procedure Act.

It has to be added that in early 2014, a resumption of recodification work concerning the Criminal Procedure Act began and in March 2014, the Commission for the new Criminal Procedure Act launched its activities. Negotiations concerning the proposal of the government on law, amending the Act no. 141/1961 Coll., on criminal procedure (Criminal Procedure Act), as amended, and Act no. 40/2009 Coll., Criminal Code, as amended regulations are on-going.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie, učebnice, komentáře

- Císařová, D., Jüttner, A.: Obhajoba v československém trestním řízení. 1. vydání. Praha: Orbis, 1965.
- Císařová, D.: Obhájce v československém trestním řízení. Vydání I. Praha: Univerzita Karlova 1966.
- Čapek, J.: Evropská úmluva o ochraně lidských práv, I. část – Úmluva, Linde 2010.
- Hendrych, D. a kol.: Právní slovník. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck 2003.
- Jelínek, J., Uhlířová, M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 6. vydání. Praha: Leges 2016.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges 2010.
- Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 3.vydání. Praha: Leges 2013.
- Jelínek, J.: Právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů v přípravném řízení, in Záhora, J. (eu.): Aktuálne problémy prípravného konania trestného, Praha: Leges 2014.
- Jelínek, J.: Pluralita obhájců a problémy s ní spojené, in Na křižovatkách práva, Praha: C.H. Beck 2011.
- Lavický, P.: Občanský zákoník. Komentář - I. Obecná část (§ 1–654), 1. vydání, Praha: C.H.Beck 2014.
- Malý, K. a kolektiv: Dějiny českého a československého práva do roku 1945, Praha: Linde 2003.
- Malý, K., Sivák, F., Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do roku 1918. Vydání druhé. Praha: Vydavatelství a nakladatelství H&H 1993.
- Pavlíček V. a kolektiv: Ústavní právo a státověda, II. díl. Ústavní právo České republiky. 1. úplné vydání. Praha: Leges 2011.
- Růžek, A. a kol.: Trestní řád. Komentář, 1. vydání. Praha: Orbis 1975.
- Storch, F.: Řízení trestní rakouské I. a II. díl, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2011.
- Svejkovský, J., Vychopeň, M. Krym, L., Pejchal, A. a kol.: Zákon o advokacii. Komentář. 1.vydání. Praha: C.H.Beck 2012.

Šámal, P.: Trestní řád. Komentář. 7., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck 2013.

Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F.: Trestní řád. Komentář. I. díl. 4. vydání. Praha: C.H.Beck 2002.

Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C.H.Beck 2013.

Šámal, P., Růžička, M., Novotný, F., Doucha, J.: Přípravné řízení trestní, Praha, C.H.Beck 1997.

Vantuch, P.: Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání. Praha: C.H.Beck 2014.

Vantuch, P.: Obhajoba obviněného, 3. vydání. Praha: C.H.Beck 2010.

Wagnerová, E., Šimáček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol.: Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012.

Zoubková, I., Firstová, J. a kolektiv. Kriminologie - aktuální problémy, Praha: Policejní akademie České republiky v Praze 2013.

Odborné články

Fryšták, M.: Přípravné řízení de lege ferenda. Trestněprávní revue 6/2015.

Herczeg, J.: Právo obviněného nahlížet do spisu v řízení o vazbě, Bulletin advokacie 12/2007.

Herczeg, J.: Ústavněprávní limity monitoringu telekomunikačního provozu: konflikt mezi bezpečností a svobodou, Bulletin advokacie 5/2010.

Hrušáková, M., Jiříček, P.: Možnosti a meze obhajoby v trestních věcech mladistvých se zaměřením na jejich procesní způsobilost, Trestněprávní revue 3/2014.

Ježek, J.: K odposlechu advokáta, Bulletin advokacie 9/2008.

Malecký, Libor. Komisi pro nový trestní řád povede prof. Dagmar Císařová. Česká justice [online]. C 2015, poslední revize 21.5.2015 [cit. 2015-3-26].

Dostupné z: <<http://www.ceska-justice.cz/2015/05/komisi-pro-novy-trestni-rad-povede-prof-dagmar-cisarova/>>

Mandák, V.: Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek, Trestněprávní revue 7/2003.

Musil, J.: Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare), Ústavní soud České republiky, 2009.

Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/4-2009-zakaz-donucovani-k-sebeobvinovani-nemo-tenetur-se-ipsam-accusare.aspx>.

Šámal, P.: Zkrácené přípravné řízení, Trestněprávní revue 1/2002.

Ševčík, V.: Taktika obhajoby (prvá část), Bulletin advokacie 9/2001.

Štěpán, J.: Poznámky k práci obhájce po novele trestního řádu, Bulletin advokacie 11-12/2001.

Vantuch, P.: Zahájení trestního stíhání a jeho účinky vůči podezřelému (osobě, proti níž se řízení vede) od 1.1.2002, Trestněprávní revue 1/2003.

Vantuch, P.: Právo na Obhajobu v předsoudní fázi trestního řízení po 1.1.2002, Trestněprávní revue 5/2002.

Vychodil, M. Některé zvláštní způsoby dokazování. Trestní právo, 2000, č. 11.

Zeman, P.: Odras trestní politiky po roce 1990 ve vývoji důkazního práva. Trestněprávní revue 3/2008.

Judikatura, stanoviska a doporučení

Benešová, M.: Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k postupu státních zástupců ohledně výkonu práva obhájce (advokáta) postupem podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu, vyhledávat a předkládat důkazy nebo navrhnout provedení důkazů. Sbírnka výkladových stanovisek nejvyššího státního zastupitelství 9/2004.

Česká advokátní komora: Stanovisko Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů ze dne 8.3.2016, sp. zn. 440/VOPOZA/16-XXX/95, Sborník vybraných případů Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů, Praha 2015, Bulletin advokacie.

Česká advokátní komora: Stanovisko Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů ze dne 28.6.2012, sp. zn. 440/VOPOZA/12-XXX/37, Sborník vybraných případů Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů, Praha 2015, Bulletin advokacie.

Česká advokátní komora: Stanovisko Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů ze dne, sp. zn. 440/VOPOZA/11-XXX/28, Sborník vybraných případů Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů, Praha 2015, Bulletin advokacie.

Česká advokátní komora: Stanovisko Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů ze dne 15.02.2014 sp. zn. 440/VOPOZA/14-XXX/61, Sborník vybraných případů Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů, Praha 2015, Bulletin advokacie.

Česká advokátní komora: Stanovisko Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. 440/VOPOZA/13-XXX/46, Sborník vybraných případů Výboru pro odbornou pomoc a ochranu zájmů advokátů, Praha 2015, Bulletin advokacie.

Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy R (80)1 ze dne 27.června 1980 o vazbě, čl. 1.

Důvodová zpráva vydána pod č. 265/2001 Sb. v částce 102/2001 Sb. dne 31.7.2001.

Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, § 35.

Nález Ústavního soudu ze dne 7.11.2006, sp.zn. I. ÚS 631/05, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 43, ročník 2006.

Nález Ústavního soudu ze dne 23.1.2001, sp.zn. IV. ÚS 472/2000, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 21, ročník 2001.

Nález Ústavního soudu ze dne 28.3.2007, sp.zn. II. ÚS 336/06, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 44, ročník 2007.

Nález Ústavního soudu ze dne 12.2.2002, sp.zn. I. ÚS 592/2000, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 25, ročník 2002.

Nález Ústavního soudu ze dne 4.8.2010, sp.zn. II. ÚS 1098/10, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 58, ročník 2012.

Nález Ústavního soudu ze 14. 11. 2012, sp. zn. IV. ÚS 2227/12, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 67, ročník 2012.

Nález Ústavního soudu ze dne 4.8.2010, sp.zn. II. ÚS 1098/10, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 58, ročník 2012.

Nález Ústavního soudu ze dne 20.2.2001, sp.zn. Pl. ÚS 29/00, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 21, ročník 2001.

Nález Ústavního soudu ze dne 28.1.2003, sp. zn. II. ÚS 118/01, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 29, ročník 2003.

Nález Ústavního soudu ze dne 10.3.2005, sp. zn. III. ÚS 561/04, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 36, ročník 2005.

Nález Ústavního soudu ze dne 12.1.2006, sp. zn. II. ÚS 552/05, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 40, ročník 2006.

Nález Ústavního soudu ze dne 27.5.2005, sp. zn. II. ÚS 93/04, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 33, ročník 2004.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 9.8.1930, sp.zn. Zm I 391/30, [Vážný 3919 tr.]

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Funke proti Francii, 1993.

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci John Murray proti Spojenému království, 1996.

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Saunders proti Spojenému království, 1996.

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Servčs proti Francii, 1997.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Niemietz versus Německu, 1992.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Daktaras proti Litvě, 2000.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Allenet de Ribemont proti Francii, 1995.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Barberá, Messequé a Tabardo, 1988.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Kokkinakis proti Řecku, 1993.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 3.3.2004, sp.zn. II. ÚS 626/02, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 32, ročník 2004.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26.7.2005, sp.zn. I. ÚS 54/05, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 38, ročník 2005.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. ledna 1999, sp. zn. III. ÚS 486/98 uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 13, ročník 1998.

KLÍČOVÁ SLOVA / KEY WORDS

Obhájce, obviněný, přípravné řízení trestní

Defence counsel, accused, criminal preliminary procedure
